

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

KAROLIS GERBAUSKAS

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ
UŽ AUTORYSTĖS PASISAVINIMĄ
Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
Doc. dr. Laurynas Pakštaitis

VILNIUS, 2011

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

KAROLIS GERBAUSKAS

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ
UŽ AUTORYSTĖS PASISAVINIMĄ

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistro baigiamasis darbas

Recenzentas

2011

Vadovas

doc. dr. Laurynas Pakštaitis

2011

Atliko

BTKmis9-02 gr. studentas

Karolis Gerbauskas

2011 03 21

VILNIUS, 2011

TURINYS

ĮVADAS	4
1. AUTORYSTĖS TEISINĖS APSAUGOS MECHANIZMAS.....	7
1.1. Bendras autorystės teisinės apsaugos reglamentavimas.....	7
1.2. Tarptautinis lygmuo	7
1.3. Europos Sąjungos lygmuo.....	11
1.4. Nacionalinis lygmuo	14
2. BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ AUTORYSTĖS PASISAVINIMĄ. NUSIKALSTAMOS VEIKOS SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ	25
2.1. Nusikalstamos veikos objektyvieji požymiai	25
2.1.1. Baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė (objektas).....	25
2.1.2. Nusikalstamos veikos dalykas.....	35
2.1.3. Pavojinga veika	51
2.1.4. Asmens, padarančio autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką, problema. Nusikalstamos veikos subjektas	57
2.2. Nusikalstamos veikos subjektyvieji požymiai	61
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	65
LITERATŪROS SĄRAŠAS	68
ANOTACIJA.....	74
ERLÄUTERUNG	75
SANTRAUKA.....	76
ZUSAMMENFASSUNG	78

IVADAS

Intelektinė nuosavybė – vienas svarbiausių veiksnių, skatinančių šių dienų socialinę, kultūrinę, ekonominę visuomenės pažangą, sudarantis sąlygas inovacijoms, investicijoms. Intelektinės nuosavybės kūrimo bei panaudojimo mastai įgavo didžiulį pagreitį, kurį dar labiau paskatino informacinių technologijų pažanga. Nenuostabu, kad augant intelektinės nuosavybės svarbai, atitinkamai išaugo ir jos pažeidimų atvejų, atsirado naujos intelektinės nuosavybės pažeidimų formos. Šie procesai neišvengiamai skatina valstybes tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu imtis įvairių teisinių priemonių, sukuriant intelektinės nuosavybės teisinės apsaugos mechanizmą.

Teisės aktų, skirtų intelektinės nuosavybės apsaugai, gausa, rodo, kad intelektinės nuosavybės apsauga yra aktuali ir visuomenės pripažinta problema, o šios problemos nagrinėjimas, atsispindintis tarptautinės, Europos Sąjungos teisės aktuose, rodo, kad intelektinė nuosavybė laikoma visos civilizacijos vertinamu bei ginamu teisiniu gėriu.

Valstybės dažniausiai yra laisvos pasirinkti, kokią – civilinę, administracinę, baudžiamąją, atsakomybę numatyti už vienus ar kitus intelektinės nuosavybės pažeidimus. Valstybės pasirinkimas gali priklausyti nuo begalės faktorių, tačiau visuotinai pripažįstama, kad baudžiamoji atsakomybė yra taikoma tik išimtiniais atvejais, kaip *ultima ratio*, siekiant apsaugoti tik pačias svarbiausias vertybes, kurių pažeidimas sukelia ypatingus socialinius padarinius.

Temos aktualumas ir mokslinis naujumas. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso¹ (toliau – ir BK) 191 straipsnis, kuriame numatoma baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą, kartu su kitais BK XXIX skyriaus straipsniais sudaro intelektinės nuosavybės baudžiamosios teisinės apsaugos sistemą. Tenka pastebėti, kad Lietuvos Respublikos teismams santykinai retai tenka nagrinėti bylas, kuriose asmenys kaltinami BK 191 straipsnyje numatytos veikos padarymu. Štai pagal LR Vidaus reikalų ministerijos Informatikos ir ryšių departamento pateikiamus statistinius duomenis² per visą naujojo BK galiojimo laiką nuo 2003 metų gegužės mėnesio iki 2011 metų vasario mėnesio buvo užregistruota tik 12 atvejų, kai pagal BK 191 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos požymius pradėti ikiteisminiai tyrimai. Per tą patį laikotarpį tik dėl keturių atvejų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=388527 [žiūrėta 2011-03-09]

² LR vidaus reikalų ministerijos: Informatikos ir ryšių departamentas: Statistika http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml [žiūrėta 2011-03-09]

kodekso³ (toliau – ir BPK) 220 straipsnį buvo surašytas kaltinamasis aktas ir byla perduota nagrinėti teismui, dėl dviejų – pagal BPK 418 straipsnį prokurorui užbaigus procesą baudžiamuoju įsakymu, net dėl 10 atvejų ikiteisminis tyrimas nepradėtas arba nutrauktas BPK 3 ir 212 straipsnių pagrindais⁴. Tačiau tokios situacijos jokių būdu negalima traktuoti kaip šios nusikalstamos veikos kriminalizavimo neaktualumo. Viešojoje erdvėje nuolat pasirodanti vis nauja informacija apie autorystės pasisavinimo atvejus patvirtina, kad autorystės teisės apsauga išlieka aktuali, o tokie statistiniai duomenys labiau rodo šios nusikalstamos veikos latentįškumą, nei retumą.

Taip pat pastebima, kad esant autorystės teisės pažeidimams, nukentėjusieji mieliau kreipiasi į teismines institucijas dėl savo pažeistų teisių gynimo civilinio proceso tvarka. Nors Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas⁵ (toliau – ir CK) nenumato specialios normos, kurioje būtų kalbama apie autorystės teisę, nukentėję asmenys naudojami CK 1.138 str. 1 punkte įtvirtintu civilinių teisių gynimo būdu – prašydami teismo pripažinti pasisavintą autorystės teisę.

Tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu organizuojamos socialinės akcijos, didinančios visuomenės sąmoningumą intelektinės nuosavybės atžvilgiu, duoda pagrindo tikėtis, kad netolimoje ateityje Lietuvos Respublikos visuomenės pakantumas bei abejingumas intelektinės nuosavybės pažeidimams mažės, kartu skatindamas vis daugiau asmenų kreiptis dėl savo pažeistų intelektinės nuosavybės teisių gynimo baudžiamąjo proceso tvarka.

Kartu didesnio dėmesio baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą klausimams pasigendama ir akademinėje visuomenėje, todėl galima teigti, kad ši nusikalstama veika yra mažai nagrinėta tiek doktrininio, tiek praktinio lygiu. Baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą klausimai paprastai tik fragmentiškai aptariami nagrinėjant kitas intelektinės nuosavybės temas, neskiriant šiems klausimams didesnio dėmesio. Nepaisant to, jau galima išskirti bei numatyti, kokių sunkumų teismams kyla ar gali kilti nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl BK 191 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos.

Darbo medžiaga. Atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjama problema yra glaudžiai susijusi su tokiais civilinės teisės bei intelektinės nuosavybės teisės reglamentuojamais bei ginamais institutais bei terminais kaip nuosavybė, autorystė, autorius, kūrinys, kūrinio išleidimas, viešas paskelbimas ir kt., analizėje neišvengiamai lygiagrečiai kartu su baudžiamosios teisės doktrina bei teismų praktika baudžiamosiose bylose naudojamosi ir civilinės teisės bei intelektinės nuosavybės teisės doktrinos bei teismų praktikoje

³ Lietuvos Respublikos baudžiamąjo proceso kodeksas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390600 [žiūrėta 2011-03-09]

⁴ Statistiniai duomenys apima ir tuos ikiteisminio tyrimo užbaigimo atvejus, kai pats ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas dar iki įsigaliojant naujiesiems BK ir BPK, o užbaigtas – jau galiojant.

⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390714 [žiūrėta 2011-03-09]

civilinėse bylose formuojamomis nuostatomis bei išreiškiamomis pozicijomis analizuojamai temai aktualiais klausimas.

Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad darbe analizuojami aktualūs klausimai teismų praktikoje, galima teigti, santykinai retai analizuojamas reiškiny, todėl darbe neapsiribojama vien tik Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, o atkreipiamas dėmesys ir į žemesnės kompetencijos teismų pateikiamus išaiškinimus svarbiais šiai temai klausimais.

Pažymėtina, kad tam tikrais civilinės teisės bei intelektinės teisės analizuojamais klausimais, kurie yra aktualūs nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo, nesama vieningos nuomonės, tam tikri institutai bei jų turinys kelia problemų bei diskusijų intelektinės nuosavybės teisės doktrinoje nacionaliniu bei tarptautiniu lygiu.

Darbo objektas. Siekiama aptarti aktualiausius autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos nagrinėjimo aspektus, atskleisti svarbiausių intelektinės nuosavybės teisės institutų, kurie taikomi sprendžiant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo, turinį, pateikti rekomendacijas ypatingai problemų keliančiais klausimais. Pažymėtina, kad tuo siekiama ne tik apibrėžti teismo nagrinėjimo ribas, bet kartu ir kaip galima labiau eliminuoti teismų subjektyvų bylos aplinkybių vertinimo elementą tam tikrų su autorystės pasisavinimu susijusių klausimų sprendime.

Hipotezė – baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje yra pakankamas ir užtikrina autorystės teisės apsaugą.

Šio **darbo tikslas** – įvertinti baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą teisinį reglamentavimą Lietuvos Respublikoje doktrininio bei teismo praktiniu aspektais. Darbo metu siekiama įgyvendinti šiuos **uždavinius**: apžvelgti autorystės apsaugą Lietuvoje nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu bei išanalizuoti autorystės pasisavinimo veiką doktrininio bei teismo praktiniu aspektais.

Darbo struktūra. Siekiant šių uždavinių darbas suskirstytas į dvi dalis. Pirmojoje siekiama bendrai apžvelgti autorystės apsaugos teisinį reglamentavimą tarptautiniu, Europos Sąjungos bei nacionaliniu lygmenimis. Atkreipiamas dėmesys į svarbiausius teisės aktus, nagrinėjamai temai aktualiausias šių aktų nuostatas. Antrojoje darbo dalyje gilinamasi į konkrečius autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos sudėties požymius, išryškinant problemų bei diskusijų keliančius nagrinėjamos veikos požymius, jų turinį.

Metodai. Darbe naudojama tarptautinių, Europos Sąjungos bei nacionalinių teisės aktų, teismų praktikos bei mokslinės literatūros sisteminė bei lyginamoji analizė, gramatinis-loginis bei apibendrinimo metodai. Daugiausia dėmesio skiriama bei analizuojami teisės mokslininkų – Birštono R., Bražienės N., Kasperavičiaus P., Kiškio M., Klimkevičiūtės D., Matulevičienės N.J., Mickienės L., Mizaro V., Usonienės J., Vileitos A., Žilinsko V.J. ir kt. – mokslo darbai, straipsniai ir monografijos.

1. AUTORYSTĖS TEISINĖS APSAUGOS MECHANIZMAS

Šiandieninėje visuomenėje jau tapo įprasta, kad greta materialios nuosavybės minima ir nematerialia, dvasinę nuosavybę apibrėžianti sąvoka „intelektinė nuosavybė“. „Skirtingai nuo materialaus, apčiuopiamo turto, šiuo terminu priimta žymėti tas žmogaus sukurtas vertybes, kurių neįmanoma paliesti – jos prieinamos tik mūsų intelektui“⁶. Gana plačiai pasisakoma apie intelektinės nuosavybės svarbą šiandienos visuomenei bei žinių ekonomikai, akcentuojama jos socialinė funkcija, užtikrinant inovacijų bei naujai sukurtų žinių teisinę apsaugą⁷. Ji laikoma vienu iš svarbiausių variklių, skatinančių visuomenės pažangą, inovacijas, kūrybiškumą.⁸ Kartu pažymėtina, kad „tradiciniai intelektinės nuosavybės institutai per kelis pastaruosius dešimtmečius patyrė ypač didelę transformaciją“⁹.

Šie pokyčiai lėmė tai, kad vis sparčiau ir vis kitais aspektais pradėta reglamentuoti intelektinės nuosavybės apsauga, o dėl intelektinės nuosavybės svarbos visuomenei, šias intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančias normas galime rasti ne tik nacionaliniuose, bet ir tarptautiniuose teisės aktuose.

1.1. Bendras autorystės teisinės apsaugos reglamentavimas

Autorystės teisės, kaip ir visos intelektinės nuosavybės teisės apsauga, nėra naujas reiškinys tiek nacionalinėje, tiek tarptautinėje teisėje, nors paskutiniaisiais dešimtmečiais pastebimas akivaizdus intelektinės nuosavybės apsaugos reglamentavimo suaktyvėjimas. Ši dinamika bei reglamentavimo tendencijos atsispindi tarptautinių, Europos Sąjungos bei nacionalinių teisės aktų nuostatuose. Trumpai aptarsime svarbiausius tarptautinių, Europos Sąjungos bei nacionalinių teisės aktų aspektus, kurie aktualūs ir kurių nuostatomis turėtų vadovautis teismai, sprendami baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo.

1.2. Tarptautinis lygmuo

Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹⁰ (toliau – ir Konstitucija) 138 straipsnyje nurodoma, kad „Tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos

6 Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 16 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

7 Kiškis M. Intelektinės nuosavybės elektroninėje erdvėje ypatumai ir teisinis reglamentavimas. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. – Nr. 71, 41-52 p. – ISSN 1392-1274

8 Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 16 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

9 Kiškis M. Intelektinės nuosavybės elektroninėje erdvėje ypatumai ir teisinis reglamentavimas. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. – Nr. 71, 41-52 p. – ISSN 1392-1274

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija, įsigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d. <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2011-02-26]

Respublikos teisinės sistemos dalis“. LR Tarptautinių sutarčių įstatymo¹¹ 11 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad „Įsigaliojusias Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis Lietuvos Respublikoje privaloma vykdyti“, o šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinamas tarptautinių sutarčių prioriteto prieš nacionalinius įstatymus principas: „Jei įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai, galiojantys šios sutarties sudarymo metu arba įsigalioję po šios sutarties įsigaliojimo, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos“. LR Konstitucinis Teismas 1995 m. spalio 17 d. nutarime¹² pažymėjo, kad Lietuvos Respublikoje kuriamas toks teisinis mechanizmas, su kurio pagalba Lietuvos Respublikos vidaus teisėje įgyvendinami jos tarptautiniai įsipareigojimai.

Nors tarptautinių sutarčių tiesioginis taikymas baudžiamojoje teisėje yra ribotas, tam tikrų nagrinėjamos autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos požymių aiškinimas yra neatsiejamas nuo intelektinės nuosavybės atskirus institutus reglamentuojančių tarptautinių teisės aktų.

Vienas svarbiausių tarptautinio lygio teisės aktų intelektinės nuosavybės apsaugos srityje yra 1886 m. rugsėjo 9 d. priimta *Berno konvencija „Dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos“*¹³. Tai yra pirmas tokio pobūdžio dokumentas, savo svarbą išlaikantis iki šių dienų, ne vienas po šios Konvencijos priimtas tarptautinės teisės aktas mini šią sutartį¹⁴. Nuorodų į Berno konvenciją galime rasti ir intelektinės nuosavybės apsaugai skirtuose Europos Sąjungos teisės aktuose¹⁵. Per visą tą laiką ši konvencija buvo ne kartą keista, pildyta, peržiūrėta (1896, 1908, 1914, 1928, 1948, 1967, 1971, 1979 m.). Lietuva prie Berno konvencijos LR Vyriausybės nutarimu prisijungė 1994 m. liepos 27 d.¹⁶, nors LR Seimas ją ratifikavo tik 1996 m. gegužės 28 d.¹⁷ Berno konvencijos pagrindu įsteigta Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių apsaugos sąjunga.

Konvencija nustato bendro pobūdžio, principines literatūros, mokslo, meno kūrinių apsaugos gaires, kurios Sąjungos valstybių yra perimamos ir įtvirtinamos nacionalinėse teisėse. Konvencijos 2, 2bis

¹¹ LR tarptautinių sutarčių įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=260053 [žiūrėta 2011-02-26]

¹² Internetinė prieiga <http://www.lrkt.lt/dokumentai/1995/n511017a.htm> [žiūrėta 2011-02-17]

¹³ 1886 m. Berno konvencija, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19846 [žiūrėta 2011-02-26]

¹⁴ Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=113204 [žiūrėta 2011-02-26], Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=139053 [žiūrėta 2011-02-26], kt.

¹⁵ Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos:

2001/84/EB dėl originalaus meno kūrinių perpardavimo teisės autoriaus naudai,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0084:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26];

2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:17:02:32004L0048:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26];

2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:111:0016:0022:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26]; ir kt.

¹⁶ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=13147 [žiūrėta 2011-02-26]

¹⁷ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=28360 [žiūrėta 2011-02-26]

straipsniuose apibrėžiami saugomi intelektinės nuosavybės objektai, 6bis straipsnyje autoriams garantuojamos neturtinės teisės, 15 straipsnyje įtvirtinta autorystės prezumpcija ir t.t.

Atkreiptinas dėmesys į Konvencijos 2 straipsnį, kuriame nurodoma, kad „Pagal šios Konvencijos 7 straipsnio 4 dalies nuostatas Sąjungos šalių įstatymams suteikiama teisė nustatyti šių šalių įstatymų taikymo taikomosios dailės kūriniams ir pramoniniams pavyzdžiams bei modeliams ribas, taip pat tokių kūrinių, pavyzdžių bei modelių apsaugos sąlygas. Kūriniai, kurie saugomi kilmės šalyje tik kaip pavyzdžiai ir modeliai, kitoje Sąjungos šalyje turi teisę tik į tokią specialią apsaugą, kuri toje šalyje taikoma pavyzdžiams ir modeliams. Tačiau jei toje šalyje netaikoma jokia speciali apsauga, tokie kūriniai saugomi kaip meno kūriniai“. Šios nuostatos suteikia valstybėms teisę pasirinkti tam tikrų intelektinės nuosavybės objektų apsaugos režimą pagal nacionalinės teisės normas. Kaip matysime vėliau nagrinėdami autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos sudėties požymius, šis valstybės pasirinkimas kartu nulemia intelektinės nuosavybės objekto apsaugą ir pagal baudžiamosios teisės normas, o tai tam tikrais aspektais gali sukelti sunkumų sprendžiant šių intelektinės nuosavybės objektų kūrėjų neturtinių teisių apsaugos klausimus.

Nors šiame teisės akte nieko neužsimenama apie galimą baudžiamosios teisės nuostatų taikymą, esant Konvencijos garantuojamų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams, 36 str. 1 dalyje nurodoma, kad „Kiekviena šios Konvencijos šalis, vadovaudamasi savo Konstitucija, įsipareigoja imtis būtinų priemonių šios Konvencijos taikymui užtikrinti“, 19 straipsnyje – „Šios Konvencijos nuostatos neužkerta kelio reikalauti bet kokios platesnės apsaugos, kuri gali būti Sąjungos šalies įstatymų nustatyta“.

Taigi Konvencija palieka valstybėms savo nuožiūra spręsti kokį ir kokių mastu apsaugos mechanizmą pasirinkti, kad nacionaliniu lygiu būtų garantuojamos šioje Konvencijoje numatytos literatūros, mokslo ir meno kūrinių autorių bei teisėtų naudotojų teisės, tokiu būdu neatmetant galimybės tam tikrais atvejais taikyti ir baudžiamąją atsakomybę.

1994 m. *Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS)* yra laikoma vienu universaliausių tarptautinių susitarimų intelektinės nuosavybės srityje¹⁸. Ši sutartis yra Pasaulio prekybos organizacijos (WTO) steigimo sutarties¹⁹ sudedamoji dalis. Lietuvos Respublika pastarąją sutartį ratifikavo 2001 m. balandžio 24 d.²⁰, o 2001 m. gegužės 31 d. tapo Pasaulio prekybos organizacijos nare.

Šis teisės aktas pasižymi tuo, kad teisinė apsaugon ima platų intelektinės nuosavybės rūšių spektrą – t.y., autorių teises, gretutines teises, pramonei nuosavybei priskiriamus patentus, prekių ženklus,

¹⁸ Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 134 p. ISBN 978-9955-18-173-6

¹⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=139053 [žiūrėta 2011-02-26]

²⁰ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=131106 [žiūrėta 2011-02-26]

pramoninį dizainą bei kt. Vienas iš TRIPS nurodomų išskirtinumų yra tai, kad ši sutartis detaliai reglamentuoja reikalavimus, kurių privalo imtis valstybės narės, kad užtikrintų intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir užkirstų kelią jų pažeidimams²¹.

Kartu pažymėtina, kad, kaip pastebi mokslininkai (V.Žilinskas ir kt., 2007), TRIPS sutartis nenumato autorių neturtinių teisių, todėl TRIPS nustatyti autorių ir gretutinių teisių apsaugos principai netaikytini neturtinėms autorių teisėms (TRIPS 9 str. 1 d.). Nors nagrinėjama tema – baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą, yra susijusi būtent su autorių ir gretutinių teisių subjektų neturtinių teisių pažeidimais, TRIPS nuostatos aktualios tuo aspektu, kad šioje sutartyje pateikiami intelektinės nuosavybės objektų apibrėžimai, jų atribojimo nuo intelektinės nuosavybės teisės nesaugomų objektų kriterijai bei nemažai kitų nuostatų, kuriomis remiantis galima atsakyti į šalutinius klausimus, kylančius sprendžiant baudžiamosios atsakomybės dėl autorystės pasisavinimo klausimą.

Lietuvos Respublikos įstatymu dėl *Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutarties* ratifikavimo²², Lietuva prisijungė prie Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) 1996 m. gruodžio 20 d. priimtos *Autorių teisių sutarties*²³. Šia sutartimi siekiama sustiprinti Berno konvencijos teikiamą teisinę apsaugą, kartu ją išplečiant naujiems autorių teisių aspektams, problemoms, atsižvelgiant į pasikeitusias reikmes²⁴.

Nagrinėjama tema reikšmingos Autorių teisių sutarties nuostatos, nustatančios autorių teisių apsaugos taikymo ribas (2 straipsnis „Autorių teisių apsauga taikoma išraiškai, o ne idėjoms, procedūroms, veiklos metodams ar matematinėms koncepcijoms“), taip pat pateikiančios aiškinimus tam tikrų autorių teisių turinio (pvz.: 8 straipsnis „Teisė viešai paskelbti“). Šios sutarties nuostatos yra vienas iš tarptautinių teisės šaltinių, galinčių būti pagrindu tam tikrų nagrinėjamos nusikalstamos veikos sudėties požymių aiškinimui (pvz.: BK 191 str. 1 d. „... kas savo vardu ... *viešai paskelbė*...“).

Svarbu paminėti, kad valstybei nesiėmus veiksmingų priemonių ir neužtikrinus tinkamos autorių teisių apsaugos, Autorių teisių sutartyje jai yra numatyta tarptautinė teisinė atsakomybė²⁵. Tiesa, kokias priemones pasirinkti, kad ši teisinė apsauga būtų užtikrinta, yra kiekvienos valstybės teisė.

Paminėtina ir 1961 m. *Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančių organizacijų apsaugos*²⁶, kurią Lietuva ratifikavo 1998 m. gruodžio 22 d.²⁷. Šis tarptautinis teisės aktas

²¹ Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 136 p. ISBN 978-9955-18-173-6

²² http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=128732 [žiūrėta 2011-02-26]

²³ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=129878 [žiūrėta 2011-02-26]

²⁴ Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 133 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

²⁵ Ten pat.

²⁶ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=60854 [žiūrėta 2011-02-26]

²⁷ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=69951 [žiūrėta 2011-02-26]

yra skirtas atlikėjų, fonogramų ir transliuojančių organizacijų teisių apsaugai. Tai yra gretutinių teisių sritis. Kaip pastebi V.Žilinskas ir kt., „Lietuvos Respublikoje šios Konvencijos normos atitinka 1999 m. gegužės 18 d. priimtas „Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas“²⁸. Taigi šios Konvencijos nuostatos yra inkorporuotos į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę.

Taip pat Lietuvos Respublika yra ratifikavusi 1971 m. *Ženevos konvenciją dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo*²⁹, 1996 m. *Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis*³⁰ ir kt.

Dėl didelės tarptautinių teisės aktų gausos, juos visus išvardinti ir aptarti yra sudėtinga ir netikslinga. Tarptautinių teisės aktų gausa rodo intelektinės nuosavybės instituto aktualumą tarptautiniu lygiu. Tačiau tenka pastebėti, kad absoliuti dauguma šiuose teisės aktuose esančių nuostatų skirtos tam tikriems intelektinės nuosavybės įgyvendinimo bei apsaugos civilinės bei administracinės teisės priemonėmis klausimams spręsti, tuo tarpu baudžiamosios teisės nuostatų – vos viena kita. Kita vertus, valstybėms paliekama teisė pačioms nuspręsti, kokią intelektinės nuosavybės teisinę apsaugos formą pasirinkti.

1.3. Europos Sąjungos lygmuo

LR Konstitucinio akto dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje³¹ 2 straipsnyje nurodoma, kad „Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus“. Taigi Europos Sąjungos teisė, 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos Respublikai įstojus į šią Sąjungą, tapo neatsiejama Lietuvos Respublikos nacionalinės teisės dalimi.

Kartu pažymėtina, kad Europos Sąjungos autorių teisė yra derinama su jau minėtais tarptautiniais teisės aktais, šių teisės aktų reikalavimai perkeliama į Europos Sąjungos lygmenį, pritaikomi Sąjungos poreikiams bei aktualijoms.

Generalinė advokatė Verica Trstenjak išvadoje³², pateiktoje 2010 m. gegužės 11 d. byloje Nr. C-467/08 *Sociedad General de Autores y Editores (SGAE) prieš Padawan S.L.*, pažymi, kad Europos

²⁸ Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – ISBN 978-9955-18-173-6

²⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=87693 [žiūrėta 2011-02-26]; ratifikuota 1999 m. balandžio 13 d. įstatymu Nr. VIII-1140, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=79260 [žiūrėta 2011-02-26]

³⁰ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=113204 [žiūrėta 2011-02-26]; ratifikuota 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1956, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=110346 [žiūrėta 2011-02-26]

³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas, http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm#NARYSTĖS_EUROPOS_SAJUNGOJE [žiūrėta 2011-02-26]

³² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008C0467:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-18]

Sąjungos autorių teisės pagrindą sudaro šios septynios direktyvos: 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo³³, 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos³⁴, 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/115/EB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje³⁵, 1993 m. rugsėjo 27 d. Tarybos direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo³⁶, 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos terminų derinimo³⁷, 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos³⁸, 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/84/EB dėl originalaus meno kūrinio perpardavimo teisės autoriaus naudai³⁹.

1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Europos Sąjungos Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos, skirta duomenų bazių teisinei apsaugai. Direktyvoje pateikiama „duomenų bazės“ samprata (1 straipsnio 2 dalyje), duomenų bazės autorystės turinys (4 straipsnyje), taip pat viešo duomenų bazės paskelbimo apibrėžimas. Šios bei kitos direktyvos nuostatos analizuotinos nagrinėjamos temos kontekste.

Aktuali ir 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos, kurioje analizuojami kompiuterių programų teisės apsaugos aspektai, pateikiama kompiuterinės programos, jos autoriaus samprata, o tai taip pat tiesiogiai susiję su nagrinėjama nusikalstama veika. Ši direktyva panaikino iki tol galiojusią Europos Tarybos direktyvą 91/250 EEB.

Paminėtina ir 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo⁴⁰ iš esmės skirta daugiau procesinių priemonių reglamentavimui intelektinės nuosavybės teisių gynimo srityje, todėl materialiosios intelektinės nuosavybės teisės joje nedaug. Štai direktyvos 3 straipsnio 1 d. nurodomas bendrasis įsipareigojimas „Valstybės narės numato priemones, procedūras ir gynybos būdus, būtinus užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių, kurioms taikoma ši direktyva, vykdymą. Tos priemonės, procedūros ir gynybos būdai turi būti sąžiningi, teisingi,

³³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:167:0010:01:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26]

³⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:111:0016:0022:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26]

³⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:376:0028:0035:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26]

³⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1993:248:0015:025:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26]

³⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:372:0012:0018:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26]

³⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0009:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26]

³⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0084:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26]

⁴⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:17:02:32004L0048:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26]

neturi būti komplikuoti ar brangūs, ar sukelti nepagrįstą vėlavimą ar delsimą“, o 5 straipsnyje minima „Autorystės ar teisių turėjimo prezumpcija“.

Taip pat ne ką mažiau svarbūs yra ir kiti Europos Sąjungos teisės aktai: 2000 m. kovo 16 d. Tarybos sprendimas 2000/278/EB dėl PINO autorių teisių sutarties ir PINO atlikimų ir fonogramų sutarties patvirtinimo Europos bendrijos vardu; 2010 m. kovo 1 d. Tarybos rezoliucija 2010/C 56/01 dėl didesnės intelektinės nuosavybės teisių apsaugos vidaus rinkoje bei kt.

Pažymėtina, kad Europos Komisija 2005m. liepos 12 d. pateikė Europos Parlamentui bei Tarybai pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą⁴¹. Vėliau šis pasiūlymas buvo ne kartą svarstomas, keičiamas. Europos Parlamentas oficialia pozicija, priimta per pirmąjį svarstymą 2007 m. balandžio 25 d. siekiant priimti minėtą Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, pritarė Komisijos pasiūlymui, nors pati direktyva iki šiol dar nėra priimta.

Šis pasiūlymas yra viena iš priemonių įgyvendinant 2005 m. lapkričio 23 d. Komisijos komunikatą KOM(2005) 583 dėl 2005 m. rugsėjo 13 d. Teisingumo Teismo sprendimo (C-176/03 Komisija prieš Tarybą) pasekmių. Šiame sprendime nustatyta, kad baudžiamosios teisės nuostatos, būtinos veiksmingam Bendrijos teisės įgyvendinimui, priklauso EB sutarties taikymo sričiai. Kartu šis pasiūlymas yra bandymas Europos Sąjungos teisės aktų lygiu įpareigoti Europos Sąjungos valstybes-nares numatyti nacionaliniuose teisės aktuose baudžiamąją atsakomybę už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus. Štai pasiūlymo 1 straipsnyje buvo numatyta, kad „Šioje direktyvoje numatomos intelektinės nuosavybės teisių apsaugą užtikrinančios baudžiamosios priemonės. Priemonės taikomos intelektinės nuosavybės teisėms, numatytoms Bendrijos ir (arba) valstybių narių nacionalinės teisės aktuose“, o 3 straipsnyje – „Valstybės narės užtikrina, kad bet koks intelektinės nuosavybės teisės pažeidimas komerciniu mastu, taip pat pasikėsinimas įvykdyti pažeidimą, bendrininkavimas ir pažeidimo kurstymas būtų laikomi baudžiamosios teisės pažeidimais“. Direktyvoje netgi siūloma numatyti fiziniams ir juridiniams asmenims skiriamų nuobaudų rūšis bei dydžius. Nors siūloma priimti direktyva yra bendro pobūdžio, nenumatanti konkrečių pažeidimų, pats direktyvos klausimo svarstymo faktas rodo, kad intelektinės nuosavybės apsaugos klausimas yra svarbus Europos Sąjungos, o kartu ir jos valstybių-narių, prioritetas.

⁴¹ Plačiau http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=lt&DosId=193131 [žiūrėta 2011-02-18]

1.4. Nacionalinis lygmuo

Kaip pažymėjo V.Mizaras, „autoriaus sukurtas kūrinys ir jo turtinės teisės yra ginamos nuosavybės teisės. <...> Kiekvienas tokių teisių pažeidimas yra ne tik autorinės teisės normų pažeidimas, bet ir autoriaus nuosavybės pažeidimas“⁴². Su šiais visuotinai pripažįstamais teiginiais nesutikti nėra pagrindo.

Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintos bendro pobūdžio nuostatos, sudarančios nuosavybės instituto konstitucinį pagrindą: „Nuosavybė neliečiama. Nuosavybės teises saugo įstatymai. Nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama“. LR Konstitucinis Teismas, oficialiai aiškindamas Konstitucijos 23 straipsnio nuostatas, yra pažymėjęs, jog „iš Konstitucijos 23 straipsnio kylantys reikalavimai užtikrinti nuosavybės neliečiamumą ir jos apsaugą visa apimtimi taikytini ir ginant intelektinės nuosavybės teises, užtikrinant autoriaus teisių ir gretutinių teisių subjektų nuosavybės neliečiamumą bei jos apsaugą“⁴³.

Taigi nuosavybės sąvoka Konstitucijos 23 straipsnio prasme yra suvokiama plačiąja prasme, t.y., ji apima ir materialinę, ir nematerialinę (intelektualinę) nuosavybės formas. Nagrinėjamai temai aktualesnė yra intelektinės nuosavybės forma, todėl daugiausia dėmesio bus skiriama būtent jai.

Štai Konstitucijos 42 straipsnyje nurodoma, kad „Dvasinius ir materialinius autoriaus interesus, susijusius su mokslo, technikos, kultūros ir meno kūryba, saugo ir gina įstatymas“. Tokia pamatinė nuostata įtvirtinta ir 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos⁴⁴ 27 straipsnio 2 dalyje.

Neabejotinai šios nuostatos yra skirtos išimtinai intelektinės nuosavybės apsaugai, o kartu su Konstitucijos 23 straipsniu jos laikytinos visos intelektinės nuosavybės, o kartu ir autorystės teisės, apsaugos Lietuvos Respublikoje konstituciniu pagrindu.

Šiuo aspektu įdomu paminėti ir mūsų kaimynės Latvijos Respublikos Konstitucijos⁴⁵ nuostatas. Štai Latvijos Respublikos Konstitucijos 113 straipsnyje nurodoma, kad „Valstybė pripažįsta mokslo ir kultūros atradimų laisvę, rūpinasi autorystės teisių ir patentinių teisių užtikrinimu“. Toks išskirtinis dėmesys intelektinei nuosavybei konstituciniu lygmeniu, autoriaus nuomone, laikytinas sveikintinu dalyku bei rodo valstybės požiūrį į intelektinės nuosavybės apsaugos aktualumą valstybės lygiu.

Kartu pažymėtina, kad tradiciniai nuosavybės teisių būdai intelektinės nuosavybės atžvilgiu ne visada laikytini tinkamais ir efektyviais, todėl nuosavybės teisių gynimas diferencijuojamas. LR Konstitucinis Teismas šiuo klausimu yra pažymėjęs, kad „Nuosavybės teisių gynimo specifika lemia ir

⁴² Mizaras V. Teisė į intelektinę nuosavybę žmogaus teisių sistemoje // Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas: mokslinės konferencijos medžiaga. – Vilnius: Justitia, 2001. – 125 p. – ISBN 9986-567-51-3

⁴³ LR Konstitucinio Teismo 2011-01-06 nutarimas, <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2011/n110106.htm> [žiūrėta 2011-02-26]

⁴⁴ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278385 [žiūrėta 2011-02-26]

⁴⁵ Užsienio šalių konstitucijos, Lietuvos teisės universitetas, Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004. – 211 p. – ISBN 9955-563-70-2

nuosavybės objektas. Įstatymų leidėjas gali, atsižvelgdamas į nuosavybės objektų specifiką, įtvirtinti įvairius šių objektų savininkų pažeistų teisių gynimo būdus⁴⁶.

LR Konstitucinis Teismas 2000 m. liepos 5 d. nutarime yra pažymėjęs, kad „Autoriaus teisių ir interesų gynyba nuo pažeidimų yra viešas interesas, todėl priklausomai nuo pažeidimo pobūdžio įstatymų leidėjas gali numatyti civilinę, administracinę ar baudžiamąją atsakomybę už autoriaus teisių ar interesų pažeidimus“⁴⁷.

Taigi, įgyvendindamas šias LR Konstitucijos nuostatas, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus bei nuolat besikeičiančias aktualijas intelektinės nuosavybės apsaugos srityje, Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas intelektinės nuosavybės teisių reglamentavimo srityje yra sukūręs gana nemažą įstatymų bazę. Toliau aptarsime esmines nagrinėjamai temai aktualias Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatas.

Bene bendriausia prasme nuosavybės (o kartu ir intelektinės) apsaugą reglamentuoja LR civilinis kodeksas⁴⁸ (toliau – ir CK). CK 1.53 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad „Intelektinės nuosavybės teisėms ir jų gynimui taikoma valstybės, kurioje prašoma apginti šias teises, teisė“, 1.97 straipsnio 1 dalyje intelektinės veiklos rezultatai pripažįstami civilinių teisių objektais, o CK 1.111 straipsnyje pateikiamas intelektinės veiklos rezultatų sąrašas – „mokslo, literatūros ir meno kūriniai, išradimų patentai, pramoniniai pavyzdžiai bei kiti intelektinės veiklos rezultatai, išreikšti kuria nors objektyvia forma (rankraščiai, brėžiniai, modeliai ir kt.). Išradimų patentai ir kiti intelektinės veiklos rezultatai civilinių teisių objektais tampa nuo to momento, kai jie intelektinės veiklos rezultatais pripažįstami įstatymų nustatyta tvarka“. CK 1.112 straipsnio 1 d. be kita ko nurodoma, kad „Civilinių teisių objektai yra daiktinės teisės, prievolinės teisės, taip pat teisės, atsirandančios iš intelektinės veiklos rezultatų“.

Atkreiptinas dėmesys, kad šios CK nuostatos yra labai svarbios nagrinėjamai temai, nes numato esminius intelektinės nuosavybės kriterijus, kurių nenumato ir neanalizuoja (arba tai daro tik fragmentiškai) baudžiamosios teisės doktrina bei teismų praktika, todėl analizuojant baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės pažeidimus klausimus, neišvengiamai tenka remtis kitų teisės šakų – civilinės teisės, autorių teisių teisės, nuostatomis.

Lietuvos Respublikos teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad asmenys, kurių teisės buvo pažeistos pasisavinant jų autorystės teisę, dažniausiai renkasi civilinį savo teisių gynimo būdą. Tokia situacija nulemta dviejų aspektų: pirma, baudžiamosios atsakomybės taikymas yra daug sudėtingesnis, nes reikalaujama griežtesnių atsakomybės atsiradimo sąlygų, tuo tarpu civilinė atsakomybė galima ir be

⁴⁶ LR Konstitucinio Teismo 2011-01-06 nutarimas, <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2011/n110106.htm> [žiūrėta 2011-02-26]

⁴⁷ <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2000/n000705.htm> [žiūrėta 2011-02-20]

⁴⁸ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390714 [žiūrėta 2011-02-26]

kaltės, jos įrodinėjimas yra paprastesnis; antra, asmeninės neturtinės autorystės teisės pobūdis į pirmą planą iškelia kompensacinį pažeistos teisės gynimo aspektą. Nors CK nėra specialios teisės normos, numatančios atsakomybę už autorystės pasisavinimą, tačiau tarp CK 1.138 straipsnyje įtvirtintų civilinių teisių gynimo būdų galime rasti tokius, kaip teisės pripažinimas (1 p.), buvusios iki teisės pažeidimo padėties atkūrimas (2 p.).

LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas⁴⁹ (toliau – ir ATGTĮ) yra vienas išsamiausių ir aktualiausių Lietuvos Respublikos teisės aktų, skirtų intelektinės nuosavybės siaurąja prasme apsaugai reglamentuoti. Šis 1999 m. gegužės 18 d. priimtas įstatymas bei jo nuostatos nėra visiškai naujos Lietuvos Respublikos nacionalinei teisei. Iki šio įstatymo autorių teisių ir gretutinių teisių nuostatos buvo išdėstytos 1964 m. CK⁵⁰ Ketvirtame skyriuje „Autorinė teisė“ bei Penktame skyriuje, taip pat LR Kompiuterių programų ir duomenų bazių teisinės apsaugos įstatyme⁵¹, taigi LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas tam tikra prasme yra autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos reglamentavimo tęsinys.

Svarbu pažymėti, kad šiuo metu galiojančios šio įstatymo redakcijos nuostatos yra suderintos su Europos Sąjungos teisės aktais, kurių sąrašas pateikiamas įstatymo priede (1 straipsnio 2 dalis), kartu šis įstatymas atspindi Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus autorių teisių ir gretutinių teisių srityje.

Nagrinėjant baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą klausimus, aktualus yra LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2 straipsnyje pateikiamas oficialus tokių sąvokų kaip „duomenų bazė“, „fotografijos kūrinys“, „išleidimas“, „kompiuterių programa“, „kūrinys“, „taikomosios dailės kūrinys“, „viešas paskelbimas“ aiškinimas, 4 straipsnyje pateikiamas autorių teisių objektų sąrašas bei 5 straipsnyje nurodomi autorių teisių nesaugomi objektai, taip pat nuostatos, skirtos apibrėžti autorių teisių subjektus, jų teises ir pareigas.

Įstatymo 73 straipsnyje įtvirtinama bendro pobūdžio norma, numatanti, kad „Autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių pažeidimu laikomi veiksmai, kuriais pažeidžiamos bet kurios šio Įstatymo ir kitų įstatymų saugomos autorių teisės, gretutinės teisės ar *sui generis* teisės“, o 87 straipsnyje – „Administracinę ir baudžiamąją atsakomybę už autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių pažeidimus nustato atitinkamai Administracinių teisės pažeidimų kodeksas ir Baudžiamasis kodeksas“.

Kaip žinia, baudžiamosios atsakomybės apsaugon imamos tik pačios aktualiausios ir svarbiausios visuomenės lygiu vertybės. Autorystės teisė yra viena iš jų. Tačiau kartu pažymėtina, kad tam tikrų vertybių aukštą ar žemą pažeidžiamumą gali lemti begalė kriterijų: socialinė, ekonominė valstybės

⁴⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=364672 [žiūrėta 2011-02-26]

⁵⁰ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=28731 [žiūrėta 2011-02-26]

⁵¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=24797 [žiūrėta 2011-02-26], NETEKO GALIOS 1999 05 18 įstatymu Nr. VIII-1185, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=81676 [žiūrėta 2011-02-26]

situacija, tautos kultūros, mentaliteto lygis, politinės valdžios deklaruojamas požiūris, dėmesys į tam tikrų vertybių pažeidimą, vertybių teisinės apsaugos bazė, kitos teisės normų nuostatos, bei įvairūs kiti kriminogeniniai veiksniai. Štai 2009 m. liepos 27 d. LR Kultūros ministerija parengė LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektą⁵², bei pateikė šio projekto bazinio poveikio vertinimo pažymą⁵³, kurios 3 dalyje 1 punkto j) papunktyje nurodo: „Autorių ir atlikėjų turtinių teisių apribojimai ir išimtis neturi nieko bendro su minėtų subjektų neturtinėmis teisėmis į jų kūrybinės veiklos rezultatus, tačiau Lietuvos visuomenėje vis dar stinga sąmoningumo autorių ir gretutinių teisių atžvilgiu, taigi ir pagarbos neturtinėms autorių ir atlikėjų teisėms. Todėl sudarydama sąlygas tam tikrais atvejais naudotis kūriniais be teisių turėtojų leidimo ir autorinio atlyginimo, Kultūros ministerija siekia apsaugoti teisių turėtojus nuo jų kūrinių ir atlikimų nusavinimo – autorystės teisės, teisės į autoriaus ir atlikėjo vardą pažeidimų – ir siūlo kiekviename Įstatymo straipsnyje, numatančiame autorių teisių ir gretutinių teisių išimtis ir apribojimus įvardinti, jog šios normos gali būti taikomos tik nurodžius, jei tai įmanoma, naudojama šaltinį ir autoriaus/atlikėjo vardą“.

Tenka sutikti su Kultūros ministerijos pozicija, kad palengvinus autorių teisių bei gretutinių teisių kūrinių naudojimo tvarką, tam tikrais atvejais nereikalaujant teisių turėtojų leidimų bei nereikalaujant už tai mokėti autorinio atlyginimo, būtų išvengiama autorystės teisės bei teisės į autoriaus ir atlikėjo vardą pažeidimų. Be to, toks teisinis reglamentavimas labiausiai atspindėtų ekonominės bei epistemologinės intelektinės nuosavybės teisių doktrinų⁵⁴ nuostatas. Kaip pastebi M.Kiškis, „Lietuvoje intelektinės nuosavybės teisės teisėdaroje ir ją aiškinant įsigalintys abstraktūs teisių išimtinumo ir pažeidžiamumo bei autorių teisių prioriteto argumentai yra aiškiai ydingi ir nepagrįsti doktrina. Nepriimtini ir reakciniai pasiūlymai, visiškai apribojantys intelektinės nuosavybės teises“⁵⁵. Kartu autorius pažymi, kad siekiant išnaudoti intelektinės nuosavybės teises visuomenės socialinei ir ekonominei pažangai, intelektinės

⁵² http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=2274 [žiūrėta 2011-02-14]

⁵³ http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=2279 [žiūrėta 2011-02-14]

⁵⁴ Pagal ekonominę (utilitarinę) doktriną akcentuojama intelektinės nuosavybės apsauga, kaip būtina visuomenės gerovės augimo paskata. Tačiau kartu pažymima, kad intelektinė nuosavybė turi būti ribojama laiko atžvilgiu bei intelektinės nuosavybės išimtimis, kad nebūtų užkertamas kelias socialinei pažangai – intelektinė nuosavybė negali būti absoliuti. Epistemologinė doktrina į pirmą vietą iškelia informacijos sklaidos užtikrinimą kaip svarbiausią intelektinės nuosavybės funkciją. Pasak šios doktrinos, intelektinės nuosavybės sistema turi skatinti informacijos atskleidimą ir sklaidą bei maksimaliai plėsti informacijos, prieinamos visuomenei, apimtį. Taip pat išskiriamos ir kitos intelektinės nuosavybės teisių doktrinos: prigimtinė, asmenybės raiškos ir kt.

Šaltinis: Kiškis M. Intelektinės nuosavybės teisių doktrinos // Teisė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. – Nr. 73, 24-37 p. – ISSN 1392-1274. Taip pat žiūrėti: Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosios mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 23-28 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

⁵⁵ Kiškis M. Intelektinės nuosavybės teisių doktrinos // Teisė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. – Nr. 73, 24-37 p. – ISSN 1392-1274

nuosavybės teisės teisėdara ir jos aiškinimas turi remtis doktrina, derinti teisės turėtojų ir visuomenės ekonominius bei epistemologinius interesus, net ir tais atvejais, kai teisės formaliai yra pažeidžiamos⁵⁶.

Šiame kontekste pažymėtina, kad tarptautinė bendruomenė taip pat laikosi tokios pozicijos. Štai minėtos TRIPS sutarties 7 straipsnyje nurodoma, kad „Intelektinės nuosavybės teisių apsauga ir užtikrinimas turėtų prisidėti prie technologijų inovacijos skatinimo ir technologijų perdavimo bei platinimo, duoti abipusę naudą technologinių žinių kūrėjams ir vartotojams tokiu būdu, kuris skatintų socialinę bei ekonominę gerovę ir subalansuotų teises ir pareigas“, o 8 straipsnio 2 dalyje nurodoma, „Kad būtų užkirstas kelias teisių turėtojų piktnaudžiavimui intelektinės nuosavybės teisėmis arba praktikai, nepagrįstai ribojančiai prekybą ar darančiai neigiamą poveikį tarptautiniam technologijų perdavimui, gali būti reikalingos atitinkamos priemonės su sąlyga, kad jos atitiktų šios Sutarties nuostatas“.

Nagrinėjamos temos kontekste šios nuostatos aktualios tuo aspektu, kad tinkamo teisinio reglamentavimo sudarymas yra viena iš prielaidų, galinčių sumažinti intelektinės nuosavybės teisių (tame tarpe ir autorystės teisės) pažeidimo atvejus. Nors baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą atvejų teismų praktikoje sąlyginai mažai, tai rodo daugiau šios nusikalstamos veikos latentškumą, negu šios nusikalstamos veikos padarymo nebuvimą. Tokią išvadą pagrindžia ir tai, kad dauguma žinomų autorystės pasisavinimo atvejų yra nagrinėjami civilinio proceso tvarka. Kadangi pats autorystės pasisavinimas visuomenėje yra paplitęs, kaip minėta, neatmetama galimybė, kad bręstant visuomenės požiūriui į intelektinės nuosavybės teisių apsaugą, dažnės asmenų, besikreipiančių į teisėsaugos institucijas, dėl jų pažeistų teisių gynimo baudžiamosios teisės priemonėmis. Tinkamas intelektinės nuosavybės reglamentavimas, gali užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti savo teisėmis bei išlaikyti tinkamą pusiausvyrą tarp visuomenės interesų, siekiant panaudoti kitų asmenų sukurtą intelektinę nuosavybę, bei šią nuosavybę sukūrusių asmenų teisių ir teisėtų interesų. Minėtas ATGTĮ, dėl savo specifinės reglamentavimo srities, yra vienas iš pagrindinių teisės aktų, kurių pagalba tai gali būti pasiekta.

Autorių teisių normų galima rasti ir kituose LR teisės aktuose, pvz., LR Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas (21, 23 ir kt. straipsniai)⁵⁷, LR Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymas⁵⁸.

Paminėtinas LR Administracinių teisės pažeidimų kodekso⁵⁹ (toliau – ir ATPK) 214¹⁰ straipsnis, kuriame numatyta, kad „Neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) ar gretutinių teisių objekto arba jų dalies viešas atlikimas, atgaminimas, viešas

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383812 [žiūrėta 2011-02-26]

⁵⁸ http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=243077 [žiūrėta 2011-02-26]

⁵⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390485 [žiūrėta 2011-02-26]

paskelbimas, kitoks panaudojimas bet kokiais būdais ir priemonėmis nekomerciniais tikslais, taip pat neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komerciniais tikslais – užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų su kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtų kopijų konfiskavimu“.

Štai Kauno apygardos teismui nagrinėjant baudžiamąją bylą⁶⁰, kurioje asmuo buvo kaltinamas dėl nusikalstamos veikos, numatytos LR BK 191 straipsnio 1 dalyje, padarymo, nuteistojo gynėjas apeliaciniame skunde iškėlė gynybos versiją, pagal kurią kaltininkas už autorystės pasisavinimą turėjo būti traukiamas ne baudžiamojon atsakomybėn, o administracinėn pagal ATPK 214¹⁰ straipsnį. Teismas į tai pažymėjo: „nuteistojo gynėjas apeliaciniame skunde teigia, kad inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo metu galiojo Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 214¹⁰ str., kuris numatė ir administracinę atsakomybę už neteisėtą mokslo kūrinio naudojimą bet kokiais būdais ir priemonėmis siekiant turtinės naudos, todėl jis turi būti patrauktas administracinėn, o ne baudžiamojon atsakomybėn. Priešingai nei teigia gynėjas, šis ATPK 214¹⁰ str. neužtraukia administracinės atsakomybės už svetimo literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio arba jo dalies paskelbimą savo vardu. Atsakomybė už svetimo kūrinio ar jo dalies paskelbimą savo vardu numatyta LR BK 191 str. 1 d. V. Š. veika kvalifikuota kaip nusikaltimas, numatytas LR BK 191 str. 1 d., teisingai“.

Tenka pastebėti, kad ATPK 214¹⁰ straipsnio formuluotė „neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objekto arba jų dalies viešas atlikimas, atgaminimas, viešas paskelbimas“ iš esmės panašus į BK 191 str. 1 d. pateiktą formuluotę „savo vardu išleido arba viešai paskelbė svetimą literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalį“. Lingvistiniu bei sisteminiu metodais analizuojant šias teisės normų nuostatas nesunku pastebėti, kad sutampa tiek veiksmai, kuriais padaroma pavojinga veika – viešas paskelbimas, tiek nusikalstamos veikos dalykas – literatūros, mokslo ar meno kūrinys (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines). Taip pat turint omenyje tai, kad *svetimo kūrinio viešas paskelbimas savo vardu* iš esmės yra ir *neteisėtas kūrinio viešas paskelbimas* šie ATPK 214¹⁰ bei BK 191 str. 1 d. numatytų veikų panašumai duoda pagrindą kilti anksčiau minėtoje Kauno apygardos teismo nagrinėtoje baudžiamojoje byloje iškilusiam šių teisės normų atribojimo klausimui. Nors teismas nepateikė argumentų, kuriais remdamasis jis padarė išvadą, kad ATPK 214¹⁰ str. neužtraukia administracinės atsakomybės už svetimo literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio arba jo dalies paskelbimą savo vardu, galimas šių teisės normų atskyrimo kriterijus galėtų būti tai, kad administracinėn atsakomybėn asmuo pagal ATPK 214¹⁰ traukiamas tada, kai jis nesilaiko teisės normų nustatytos tvarkos, kurios turėtų būti laikomasi viešai atliekant, atgaminant, viešai paskelbiant literatūros, mokslo ar meno

⁶⁰ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-363-81-2010

kūrinius (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jų dalis – šia veika kaltininkas nesisavina autorystės teisės į neteisėtai viešai paskelbiamą kūrinį. Tuo tarpu baudžiamosios atsakomybės pagal BK 191 str. 1 d. taikymo pagrindinė sąlyga yra ta, kad asmuo sąmoningai nenurodo tikrojo viešai skelbiamo kūrinio autoriaus, save pateikia kaip šio kūrinio autorių ar kitaip sudaro sąlygas, kad tretiesiems asmenims sudarytų įspūdį, kad viešai paskelbto kūrinio autorius yra kitas asmuo.

Taip pat paminėtina, kad iki 2003 m. sausio 1 d. galiojusi ATPK 214⁽¹⁰⁾ straipsnio redakcija⁶¹ buvo išdėstyta taip: „Neteisėtas (neturint autoriaus arba garso ir(ar) vaizdo įrašo gamintojo, arba jų teisių perėmėjų leidimo) literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba garso ir(ar) vaizdo įrašo atgaminimas, platinimas, viešas atlikimas, kitoks panaudojimas bet kokiais būdais ir priemonėmis komerciniams tikslams, taip pat laikymas tokiems tikslams“. Taigi pačiame ATPK 214⁽¹⁰⁾ straipsnyje buvo nurodyta, kas yra laikoma *neteisėtu* kūrinio panaudojimu – neturint autoriaus arba garso ir(ar) vaizdo įrašo gamintojo, arba jų teisių perėmėjų leidimo. Šią formuluotę pašalinus iš ATPK 214⁽¹⁰⁾ straipsnio, tam tikra prasme šio straipsnio taikymo sritis prasiplėtė, dėl ko atsirado galima kolizija tarp šio straipsnio ir LR BK 191 str. 1 d. 2001 m. liepos 4 d. Nr. LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvados „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214⁽¹⁰⁾, 259⁽¹⁾ straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto (IXP-233(2))“⁶² 3 punkte pritarta INFOBALT pasiūlymui dėl ATPK 214⁽¹⁰⁾ straipsnio pakeitimo. Pasiūlymas išdėstytas taip: „Nurodytina, kad žodžiai “(neturint autoriaus ar gretutinių teisių subjekto arba jų teisių perėmėjo leidimo)” iš esmės nėra reikalingi, nes teisėtas kūrinio ar gretutinių teisių objekto panaudojimo sąlygas nustato ATGTĮ (teisėtas būtų ne tik turint leidimą, bet ir pasibaigus teisių galiojimo terminui), be to šių žodžių išbraukimas padėtų išvengti galimų nesusipratimų, kai leidimas nėra gautas tiesiogiai autorių teisių subjekto, bet pvz., kolektyvinio administravimo asociacijų sutikimas (nors pripažįstame, kad ir siūlomos formuluotės prasme toks sutikimas būtų pakankamas teisėtumo įrodymas)“. Kaip matyti iš pasiūlymo teikėjo argumentų, šiuo pakeitimu iš esmės buvo siekiama, kad *neteisėtas* kūrinio panaudojimas neapsiribotų reikiamo leidimo neturėjimu, kartu pastebima, kad akcentuojami procesinio pobūdžio reikalavimai, jų laikymasis arba nesilaikymas panaudojant kūrinį.

Taigi nagrinėjant autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką praktikoje gali kilti klausimų dėl baudžiamosios bei administracinės atsakomybės atribojimo.

Net ir atgavus Lietuvai nepriklausomybę, prireikė daugiau nei dešimtmečio, kol valstybė sukūrė savitą, modernią teisinę bazę. Ne išimtis ir baudžiamosios teisės sritis. Šiuo metu

⁶¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=119404 [žiūrėta 2011-02-26]

⁶² http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141207 [žiūrėta 2011-02-19]

galiojantis LR Baudžiamasis kodeksas (toliau – ir 2000 m BK, BK) patvirtintas 2000 m. rugsėjo 26 d.⁶³, o įsigaliojo tik 2003 m. gegužės 1 d.⁶⁴ Visą tą laiką galiojo 1961 m. Lietuvos TSR Baudžiamasis kodeksas⁶⁵ (toliau – ir 1961 m. BK). Tiesa, iš karto atgavus nepriklausomybę buvo imtasi iki tol galiojusių teisės aktų keitimo, o paraleliai buvo kuriami naujų, juos pakeisiančių teisės aktų projektai, todėl 1961 m. BK taip pat buvo keičiamas ir tam tikrais aspektais nuo iki nepriklausomybės atgavimo galiojusio 1961 m. BK žymiai skyrėsi. Atsižvelgiant į tai, nenuostabu, kad Lietuvos Respublikos pirmieji žingsniai kriminalizuojant autorystės pasisavinimą buvo žengti galiojant 1961 m. BK. Dėl šios priežasties pirmiausia aptarsime 1961 m. BK numatytus baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą reglamentavimo ypatumus, kurie, kaip matysime vėliau, turi reikšmės aiškinant 2000 m. BK 191 straipsnio turinį istoriniu doktrinos tęstinumo aspektu.

Baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą jau buvo numatyta originalioje 1961 m. BK redakcijoje. 1961 m. BK 142 straipsnio („Autoriaus ir išradėjo teisių pažeidimas“) 1 dalyje buvo numatyta, kad „Svetimo mokslinio, literatūros, muzikos ar dailės kūrinio išleidimas savo vardu ar kitoks tokio kūrinio autorystės pasisavinimas arba neteisėtas jo atgaminimas ar paskleidimas, taip pat privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautorium – baudžiami laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba pataisos darbais tam pačiam laikui, arba bauda iki penkių šimtų rublių“, o šio straipsnio 2 d. – „Svetimo išradimo ar racionalizacinio pasiūlymo autorystės pasisavinimas arba privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautorium, taip pat be išradėjo sutikimo paskelbimas išradimo, kol jis dar nepareikštas nustatyta tvarka, – baudžiami laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba pataisos darbais tam pačiam laikui, arba bauda iki penkių šimtų rublių“.

Kaip matyti šiuo straipsniu buvo ginama intelektinė nuosavybė plačiaja prasme – apimant tiek autorių teises ir gretutines teises (intelektinę nuosavybę siaurąja prasme), tiek pramoninės nuosavybės teises. Baudžiamoji atsakomybė viename straipsnyje buvo numatyta ne tik už autorystės (plačiaja prasme) pažeidimus, bet ir už kitų intelektinės nuosavybės savininkų ar teisėtų naudotojų teisių pažeidimus. Tokia šio straipsnio struktūra bei reglamentavimo sritis išliko nepakeista iki pat 2000 m. balandžio 20 d.⁶⁶ Tokia įstatymų leidėjo logika, tikriausiai, paaiškinama istorinėmis aplinkybėmis. Intelektinės nuosavybės sklaida, jos formų gausa, o kartu ir iš intelektinės nuosavybės kylančių teisių pažeidimų mastas išaugo ir įgavo dėmesio vertą mastą tik paskutiniaisiais dešimtmečiais, todėl natūralu, kad įstatymų leidėjas nematė

⁶³ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=111555 [žiūrėta 2011-02-26]

⁶⁴ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193739 [žiūrėta 2011-02-26]

⁶⁵ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=20465 [žiūrėta 2011-03-14]

⁶⁶ 1961 m. LR BK 142 straipsnis buvo keičiamas keletą kartų – 1982 12 29 įsaku Nr. X-2767 (Žin., 1982, Nr. 36-400); 1994 07 19 įstatymu Nr. I-551 (nuo 1995 01 01), (Žin., 1994, Nr. 60-1182); 2000 04 20 įstatymu Nr. VIII-1646 (nuo 2000 05 10) (Žin., 2000, Nr. 38-1054).

būtinybės skirti daugiau dėmesio baudžiamosios atsakomybės už 1961 m. BK 142 straipsnyje numatytas veikas diferencijavimui.

Be to, nuoseklumo 1961 m. BK trūko ir tuo atžvilgiu, kad kodekso 142 straipsnis buvo numatytas ketvirtajame kodekso skirsnyje pavadinimu „Nusikaltimai politinėms ir darbinėms piliečių teisėms“. Analizuojant šiame skirsnyje numatytų veikų visumą (pvz.: 134 str. Kludymas pasinaudoti rinkimų teise, 135 str. Rinkimų dokumentų suklastojimas, neteisingas balsų suskaičiavimas arba balsavimo slaptumo pažeidimas, 138 str. Buto neliečiamybės pažeidimas, 137 str. Susirašinėjimo slaptumo pažeidimas, 141 str. Darbo apsaugos taisyklių pažeidimas, 143 str. Įstatymų dėl bažnyčios atskyrimo nuo valstybės ir mokyklos – nuo bažnyčios pažeidimas, etc.), galima daryti išvadą, kad 1961 m. BK 142 straipsnyje numatyti autoriaus ir išradėjo teisių pažeidimai priskiriami prie darbinių piliečių teisių pažeidimų, t.y., kriminalizuojant autorystės pasisavinimą pirmiausia buvo siekiama baudžiamosios teisės priemonėmis apsaugoti asmenų darbinės teisės, tuo tarpu intelektualinės nuosavybės apsauga buvo tik papildoma šio straipsnio saugoma vertybė.

2000 m. gegužės 10 d. įsigaliojusiu paskutiniu pakeitimu 1961 m. BK 142 straipsnis buvo pakeistas iš esmės. Šio straipsnio 1 dalis buvo išdėstyta taip: „Svetimo literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies ar išradimo išleidimas arba viešas paskelbimas savo vardu – baudžiamas laisvės atėmimu iki dvejų metų arba bauda“, o 2 dalyje numatyta, kad „Literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba išradimo autoriaus privertimas pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisių pasinaudojant tarnybos padėtimi arba grasinant autoriui ar jo artimiesiems smurtu, turto sunaikinimu ar sužalojimu arba kompromituojančių žinių paskelbimu – baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų arba bauda“⁶⁷.

Šie pakeitimai jau atspindėjo rimtą pažangą baudžiamosios atsakomybės už autorystės ir apskritai už intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimus srityje. LR Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr.1176 patvirtintos autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo strategijos 6 punkte buvo nurodoma, kad „2000 m. balandžio 20 d. priimtas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 142, 308, 321² straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 142¹, 142², 142³ straipsniais įstatymas <...> turėtų išspręsti atitinkamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso praktinio taikymo problemas“⁶⁸. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad kaip nurodoma minėtos strategijos 31 punkte „Pakeitus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 142 straipsnio redakciją ir papildžius šį kodeksą 142¹, 142², 142³ straipsniais, akivaizdžiai plečiasi baudžiamosios atsakomybės taikymo už intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimus

⁶⁷ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=100391 [žiūrėta 2011-03-14]

⁶⁸ http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/lt/lt014lt.pdf [žiūrėta 2011-03-14]

sritis“. Toks baudžiamosios atsakomybės už intelektualinės teisės pažeidimus išplėtimas neabejotinai atspindėjo realius visuomenės poreikius bei Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus.

Pažymėtina, kad bendras baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą reglamentavimas nebuvo pakankamas. Viena aktualiausių problemų – juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės nebuvimas. Ši baudžiamųjų įstatymų spraga buvo ištaisyta tik 2004 m. vasario 14 d. įsigaliojus 2000 m. BK pakeitimams⁶⁹, kurie jau numatė juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę už autorystės pasisavinimo bei kitas veikas.

2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus naujam BK, buvo pertvarkyta bei susisteminta Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės sistema. „Išskirtinis naujo BK bruožas, kad jis yra modernus kodeksas, parodantis baudžiamosios teisės raidos tendencijas, idėjas ir šios teisės srities mokslo laimėjimus“⁷⁰. Rengiant šį teisės aktą buvo atsižvelgta į valstybės bei visuomenės, tarptautinės teisės, Europos Sąjungos aktualijas, teisinių santykių raidos tendencijas, valstybės baudžiamosios teisės normų pagrindu atliekamas socialinių santykių reguliavimas buvo suderintas, susistemintas, tapo patrauklesnis bei efektyviau taikomas, palyginus su begalę kartų keistu, daugiau nei prieš 50 metų leistu ir socialistinės baudžiamosios teisės ideologijos pagrindu kurtu 1961 m. BK.

2000 m. BK jau galime rasti atskirtą XXIX skyrių „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“, kuris išimtinai skirtas intelektualinei nuosavybės apsaugai. Nusikalstamų veikų intelektinei nuosavybei sistema susideda iš šių veikų: 191 str. „Autorystės pasisavinimas“, 192 str. „Literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas“, 193 str. „Informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą sunaikinimas arba pakeitimas“, 194 str. „Neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių techninių apsaugos priemonių pašalinimas“ bei 195 str. „Pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas“.

Nagrinėjamai temai aktualus būtent BK 191 straipsnis „Autorystės pasisavinimas“. Šiuo metu galiojanti 2009 m. liepos 9 d. įstatymo Nr. XI-330 šio straipsnio redakcija skiriasi nuo originaliosios. Per visą tą laiką nuo naujojo BK priėmimo, šis straipsnis buvo pakeistas du kartus. 2004 m. sausio 29 d. pakeitimo ir papildymo įstatymu⁷¹ BK 191 str. buvo papildytas 3 dalimi, numatančia juridinių asmenų baudžiamąją atsakomybę už šiame straipsnyje numatyta veikas, o 2009 m. liepos 9 d. pakeitimo ir papildymo įstatymu⁷² – pakoreguotas kūrinių, į kuriuos kaltininkas pasisavina autorystę, sąrašas.

Baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą nėra Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės išskirtinis bruožas. Šią veiką kriminalizuojančių nuostatų galime rasti Rusijos Federacijos

⁶⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=226955 [žiūrėta 2011-03-14]

⁷⁰ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius: Justitia, 2006. – 63 p. – ISBN 9955-616-19-9

⁷¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=226955 [žiūrėta 2011-02-27]

⁷² http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=349515 [žiūrėta 2011-02-27]

baudžiamojo kodekso⁷³ 146 straipsnyje, Šveicarijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo⁷⁴ 67 straipsnyje, netiesiogine prasme tokių normų galime rasti ir Vokietijos Federacinės Respublikos Autorių teisių įstatyme⁷⁵, Austrijos Respublikos Autorių teisių įstatyme⁷⁶ ir kt.

Galima daryti išvadą, kad yra visi teisiniai pagrindai atsakomybės už intelektinės nuosavybės pažeidimus taikymui, tačiau analizuojant baudžiamosios teisės nuostatas bei jų taikymo praktiką (veikiau jos nebuvimą), galima daryti pagrįstą prielaidą, kad baudžiamąsias bylas nagrinėjantiems teismams, susidūrus su autorystės pasisavinimo veikomis, gali kilti nemenkų sunkumų, ypač todėl, kad dauguma šios nusikalstamos veikos aspektų yra nagrinėjami civilinės teisės bei intelektinės nuosavybės teisės. Tokias problemas padėtų išspręsti didesnis akademinės visuomenės dėmesys šiai nusikalstamai veikai. Taip pat aiškumo įneštų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktas oficialus teismų praktikos intelektinės nuosavybės teisės taikymo klausimais apibendrinimas. Šiuo aspektu paminėtina, kad Rusijos Federacijos, kurios baudžiamosios teisės doktrina artima Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės doktrinai, Aukščiausiasis Teismas tokį teismų praktikos apibendrinimą jau yra pateikęs. 2007 m. balandžio 26 d. Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenumo nutarime Nr.14⁷⁷ pateikiami esminiai išaiškinimai, kuriais iš esmės oficialiai perkeliama civilinės teisės nuostatos dėl intelektinės nuosavybės apsaugos, jas pritaikant baudžiamosios teisinės apsaugos mechanizmui.

⁷³ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas, 1996 m. gegužės 24 d. Rusijos Federacijos teisės aktų internetinė duomenų bazė. <http://graph.garant.ru> [žiūrėta 2011-02-23]

⁷⁴ http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=171396 [žiūrėta 2011-02-27]

⁷⁵ <http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/index.html#BJNR012730965BJNE004700315> [žiūrėta 2011-02-27]

⁷⁶ <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848> [žiūrėta 2011-02-27]

⁷⁷ http://www.vsrif.ru/Show_pdf.php?Id=6535 [žiūrėta 2011-03-10]

2. BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ AUTORYSTĖS PASISAVINIMĄ. NUSIKALSTAMOS VEIKOS SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ

Atsižvelgiant į nusikalstamos veikos sudėties kategorijos svarbą tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek praktikoje, toliau darbe pateikiama autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos analizė, paremta būtent nusikalstamos veikos sudėties atskirų požymių turinio analize, daugiau dėmesio skiriant probleminiams ir mažiau teisės moksle bei teismų praktikoje analizuotiems. Toks atskirų autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos sudėties požymių analizavimas turi didžiulę praktinę reikšmę, ypač turint omenyje, kad ši veika teismų praktikoje pasitaiko retai, o tam tikrų nusikalstamos veikos požymių specifika bei reikalingos kitų teisės šakų žinios sukelia arba potencialiai gali sukelti tam tikrų baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą taikymo problemų.

Darbe remiamasi Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje bei praktikoje plačiai pripažįstamu ir taikomu nusikalstamos veikos sudėties požymių skirstymu į objektyviusius ir subjektyviusius⁷⁸.

2.1. Nusikalstamos veikos objektyvieji požymiai

Kadangi ne visos nusikalstamų veikų sudėtys konstruojamos naudojant visus objektyviusius nusikalstamos veikos požymius, toliau aptarsime tik tuos, kurie įstatymo leidėjo naudojami konstruojant autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką, kartu daugiau dėmesio skirdami ypatingai problemų bei diskusijų keliančių šios nusikalstamos veikos požymių turiniui.

2.1.1. Baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė (objektas)

Kokia vertybė pirmiausia pažeidžiama konkrečia nusikalstama veika ir ką pirmiausia siekė apsaugoti įstatymų leidėjas, galime nustatyti pasitelkdami teisinį įstatymų aiškinimą arba pasinaudodami baudžiamosios teisės doktrinos siūlomu būdu – pirmiausia susipažįstant su baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies skyriais, kuriame įtvirtinta konkreti mus dominanti nusikalstama veika, pavadinimu. Štai V.Piesliakas nurodo, kad „baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės yra Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies normų suskirstymo į skyrius pagrindinis kriterijus“.⁷⁹ Taigi, pirmiausia atkreiptinas dėmesys į BK skyrius, kuriame įtvirtinta baudžiamąją atsakomybę už autorystės pasisavinimą numatanti norma, pavadinimą.

⁷⁸ Plačiau: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius: Justitia, 2006. – 180 p. – ISBN 9955-616-19-9

⁷⁹ Ten pat. 219 p.

2000 m. BK 191 straipsnis, įtvirtintas XXIX skyriuje pavadinimu „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“. Vadovaujantis jau minėtu baudžiamosios doktrinos siūlomu metodu ir atsižvelgiant į BK specialiosios dalies skyriaus, kuriame įtvirtintas mus dominantis BK 191 straipsnis, pavadinimą, galima daryti išvadą, kad visomis šiame BK skyriuje nurodomomis nusikalstamomis veikomis kėsinamasi į *intelektinę bei pramoninę nuosavybę*.

Teisės moksle intelektinė nuosavybė, taip pat kaip ir materialioji, skirstoma į objektyviają bei subjektyviają⁸⁰. Objektyviai intelektinė nuosavybė yra „žmogaus intelektualinio darbo rezultatas“⁸¹, tuo tarpu subjektyviuoju aspektu intelektinė nuosavybė laikomas „išimtinių subjektyvinių teisių, leidžiančių kontroliuoti informacijos (intelektinės nuosavybės objektyviuoju požiūriu) naudojimą, kompleksas“⁸². Kadangi dominuojantis yra subjektyvusis požiūris į intelektinę nuosavybę⁸³, šia prasme intelektinės nuosavybės terminas bus vartojama ir šiame darbe.

Pažymėtina, kad intelektinė nuosavybė skirstoma į dvi dalis: intelektinę nuosavybę siaurąja prasme (autorių teisių ir gretutinių teisių objektai – literatūros, mokslo, meno kūriniai) bei pramoninę nuosavybę (išradimai, mokslo atradimai, prekių ir paslaugų ženklai, pramoninis dizainas)⁸⁴. Šios dvi intelektinės nuosavybės dalys yra gana savarankiškos viena kitos atžvilgiu, pasižymi specifiniu teisiniu reglamentavimu, objektais, subjektais. Daug tarptautinių bei nacionalinių teisės aktų, skirtų reglamentuoti tik intelektinės nuosavybės siaurąja prasme ar tik pramoninės nuosavybės klausimams. Ne išimtis ir Lietuvos Respublika bei jos teisės aktai, o kartu ir BK. Šias abi intelektinės nuosavybės dalis apimanti intelektinės nuosavybės teisė aiškumo sumetimais dar vadinamas intelektine nuosavybe plačiąja prasme. Būtent intelektinės nuosavybės plačiąja prasme apsaugai pirmiausia ir skirtas analizuojamas BK XXIX skyrius. Kartu pažymėtina, kad minėto BK skyriaus pavadinime naudojama formuluote *intelektinė nuosavybė* turima omenyje ne kas kita, kaip intelektinė nuosavybė siaurąja prasme.

Taigi, kaip matyti iš minėto BK XXIX skyriaus pavadinimo bei iš šių skyrių sudarančių straipsnių, įstatymų leidėjas taip pat diferencijuoja baudžiamąją atsakomybę pagal tai, kam padarytas pažeidimas – intelektinei nuosavybei siaurąja prasme ar pramonei nuosavybei, o šiame skyriuje numatytais veikomis pirmiausia kėsinamasi į intelektinę nuosavybę plačiąja prasme.

Visgi BK 191 straipsnis negali imti teisinę apsaugon absoliučiai visos intelektinės bei pramoninės nuosavybės. Jo baudžiamosios teisinės apsaugos ribos yra siauresnės. Šią ribą nulemia intelektinės

⁸⁰ Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 17 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

⁸¹ Ten pat. 17 p.

⁸² Ten pat. 18 p.

⁸³ Ten pat. 18 p.

⁸⁴ Plačiau žiūrėti: Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 1.3 skyrius, 28-35 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

nuosavybės rūšis, intelektinės nuosavybės rūšies nulemtas kūrinio, į kurį pasisavinama autorystė, pobūdis, bei pažeidžiamų autoriaus teisių pobūdis.

LR BK komentare⁸⁵ nurodoma, kad BK 191 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytų nusikaltimų objektas – „intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl autorių asmeninių neturtinių teisių ir turtinių teisių bei teisėtų interesų“. Su šiuo pateikiamu BK 191 straipsniu saugomų vertybių aiškinimu galima sutikti tik iš dalies.

Intelektinės nuosavybės teisėje priimta intelektinės nuosavybės subjektų teises skirstyti į turtines ir neturtines. Prie autorių neturtinių teisių yra priskiriamos tradicinės trys teisės: teisė į autorystę, teisė į autoriaus vardą, teisė į kūrinio neliečiamumą.⁸⁶ Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas ATGTĮ⁸⁷ 14 straipsnyje, tokias nuostatas buvo galima rasti ir iki 1999 m. birželio 9 d. galiojusio LR kompiuterių programų ir duomenų bazių teisinės apsaugos įstatymo⁸⁸ 8 straipsnyje, LR Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo⁸⁹ 4 straipsnio 1 dalyje, Autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarkos, patvirtintos LR Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 12 d. nutarimu Nr. 1018⁹⁰, 4 punkte, Lietuvos Respublikos teismų praktika šiuo klausimu taip pat gana tolygi – štai Lietuvos apeliacinis teismas yra nurodęs, kad „Kiekvienas asmuo turi pareigą pripažinti autoriaus asmeninių neturtinių teisių autorystę, bet kokiu būdu naudodamas kūrinį nurodyti autoriaus vardą arba jo nenurodyti, jeigu to reikalauja autorius, arba nurodyti autoriaus pseudonimą, neiškraipyti kūrinio ar jo pavadinimo, nedaryti kitokių pakeitimų, kitaip nepažeisti kūrinio neliečiamumo. Šią pareigą pažeidus, bus pažeistos autoriaus asmeninės neturtinės teisės: autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą, teisė į kūrinio neliečiamumą (ATGTĮ 14 str. 1 d.)“⁹¹. Tam tikra prasme šias nuostatas galime rasti įtvirtintas ir tarptautiniuose teisės aktuose⁹².

ATGTĮ 14 str. 1 d. 1 punkte nurodoma, kad kūrinio autorius, neatsižvelgiant į jo turtines teises, net ir tuo atveju, kai turtinės teisės perduotos kitam asmeniui, turi teisę reikalauti pripažinti kūrinio autorystę aiškiai nurodant autoriaus vardą ant visų išleidžiamo kūrinio egzempliorių, taip pat kitu įmanomu būdu

⁸⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2009. – 395 p. – ISBN 978-9955-30-054-0

⁸⁶ Mizaras V. Teisė į intelektinę nuosavybę žmogaus teisių sistemoje // Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas: mokslinės konferencijos medžiaga. – Vilnius: Justitia, 2001. – 117 p. – ISBN 9986-567-51-3

⁸⁷ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. kovo 21 d. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=207019 [žiūrėti 2011-03-14].

⁸⁸ LR kompiuterių programų ir duomenų bazių teisinės apsaugos įstatymas neteko galios 1999 05 18 įstatymu Nr. VIII-1185 (nuo 1999 06 09). Žin., 1999, Nr. 50-1598

⁸⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279278 [žiūrėti 2011-03-14]

⁹⁰ Autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarka, patvirtinta LR Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 12 d. nutarimu Nr. 1018 „Dėl autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarkos patvirtinimo“.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=216444 [žiūrėti 2011-03-14]

⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. lapkričio mėn. 3 d. nutartis priimta civilinėje byloje Nr. 2A-361.

⁹² Žiūrėti 1886 m. Berno konvencijos 6bis str. 1 d., Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-988

viešai atliekant kūrinį (autorystės teisė). Iš šio straipsnio formuluotės galime teigti, kad autorystės teisė – teisė reikalauti pripažinti, kad asmuo sukūrė konkretų kurinį, yra šio kūrinio autorius, o ši teisė įgyvendinama autoriaus vardą aiškiai nurodant ant jo sukurto kūrinio (kas yra kitos autoriaus asmeninės neturtinės teisės – teisės į autoriaus vardą, turinys)⁹³. Pažymėtina, kad minėtos autoriaus asmeninės neturtinės teisės yra glaudžiai viena su kita susijusios. Taip pat jos yra neatskiriamos ir nuo autorių turtinių teisių. Turtinėmis yra laikomos tokios intelektinės nuosavybės subjektų teisės kaip, pvz.: leisti arba uždrausti atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu, išleisti kūrinį, versti kūrinį, adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį, platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant, viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas, viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis, transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete) ir kt. (*žiūrėti*, pvz., ATGTĮ 15 str.). Todėl dažnos situacijos, kai pažeidus vieną asmens neturtinę teisę pažeidžiama ir kita neturtinė ar turtinė asmens teisė. Tam tikrais atvejais sunku iš pirmo žvilgsnio nustatyti, kokia asmens teisė pažeista, nes, pvz., kaltininkas gali tyčia pasiskelbti svetimo kūrinio autoriumi, tačiau lygiai taip pat jis gali tai padaryti nesąmoningai, tiesiog nesilaikydamas citavimo tvarkos, dėl techninės klaidos nenurodant tikrojo autoriaus ir pan. Dėl šios priežasties, siekiant nustatyti, kokia asmens teisė pirmiausia buvo pažeista, ko siekė kaltininkas, labai svarbu nustatyti kaltininko kaltės rūšį bei turinį, tikslus bei motyvus.

Analizuojamos nusikalstamos veikos kontekste, akivaizdu, kad kaltininkui atlikus BK 191 straipsnio 1 ar 2 dalyje numatytas veikas pirmiausia yra pažeidžiama autorių neturtinė teisė – *autorystės teisė*. Tokią poziciją galime sutikti ir mokslinėje literatūroje⁹⁴. Tokią išvadą leidžia daryti ne tik BK 191 str. pavadinimas „Autorystės pasisavinimas“, bet ir BK 191 str. 1 ir 2 dalyse pateikiamos nusikalstamų veikų formuluotės. Kartu akivaizdu, kad BK 191 str. numatyta nusikalstama veika neišvengiamai gali būti pažeidžiamos ir kitos neturtinės bei turtinės intelektinės nuosavybės subjekto teisės.

Baudžiamosios teisės teorijoje yra priimta baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes klasifikuoti į pagrindines bei papildomas. V.Piesliakas nurodo, kad „*Pagrindinė baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė yra tokia vertybė, kurią pirmiausia norėjo apsaugoti įstatymų leidėjas, nustatydamas veikos nusikalstamumą. Pasikėsinimas į šią vertybę yra nusikalstamos veikos esmė. Papildoma baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė yra tokia, pasikėsinimas į kurią nesusijęs su nusikalstamos veikos esme ar su*

⁹³ Plačiau: Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. – 29-33 p. – ISBN 978-9955-30-024-3

⁹⁴ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Antras tomas. – Vilnius: Justitia, 2009. – 483 p. – ISBN 978-9955-616-69-2

kaltininko galutiniais tikslais, tačiau kuri visada pažeidžiama ar jai kyla pavojus, kėsinantys į pagrindinę baudžiamojo įstatymo saugomą vertybę“.

Vadovaujantis šiuo teisės mokslo pateikiamu aiškinimu, galime daryti išvadą, kad BK 191 straipsnyje numatytomis veikomis pirmiausia yra kėsinama į autorių asmenines neturtines teises, o konkrečiau – autorystės teisę, todėl šios nusikalstamos veikos objektu laikytina *intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl autorystės teisės*. Tuo tarpu intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl kitų autorių asmeninių neturtinių bei turtinių teisių laikytina papildoma šio BK 191 straipsnio saugoma vertybe, kuri gali būti pažeidžiama arba jai kyla pavojus, kai atliekama autorystės pasisavinimo nusikalstama veika, tačiau kitų autoriaus asmeninių neturtinių bei turtinių teisių pažeidimas nėra kaltininko veikimo tikslas. Kartu pažymėtina, kad intelektinės nuosavybės teisinius santykius dėl autoriaus turtinių teisių saugo kiti BK specialiosios dalies straipsniai (BK 191, 192, 193 bei kt. str.), taip pat tam egzistuoja kitos teisės normos, numatančios baudžiamąją atsakomybę už turtinių teisių pažeidimus (BK 180, 181, 182 str.), o atvejais, kai kūrinių savo vardu išleidęs asmuo, kai kaltininkas siekia išimtinai pasinaudoti iš kūrinių kylančiomis turtinėmis teisėmis, ir neketina savęs pateikti kaip kūrinių autoriaus – nesisavina kūrinių autorystės teisės, vadovaujamas ir civilinės teisės nuostatomis, reguliuojančiomis kitų asmenų naudojimąsi kūrinių.

Kaip pažymi V.Žilinskas ir kt., *„Autorių teisių ir gretutinių teisių normomis reguliuojami visuomeniniai neturtiniai ir turtiniai santykiai, atsirandantys sukūrus mokslo, literatūros ir meno kūrinius, kompiuterių programas, duomenų bazes, fonogramas, filmus, garso ir vaizdo kūrinius, transliuojančių organizacijų laidas bei programas, taip pat viešai atlikus <...> kūrinių. <...> Pramonės nuosavybės (patentų) teisės normos reguliuoja visuomeninius neturtinius ir turtinius santykius, kurie atsiranda sukūrus išradimą, naudingąjį modelį, pramonės dizainą ar kitą pramonės nuosavybės objektą“⁹⁵*. Kaip matyti, vienas esminių skirtumų tarp intelektinės nuosavybės siaurąja prasme ir pramoninės nuosavybės yra sukuriama kūrinių rūšis. Iš esmės autoriaus sukurtas kūrinių rūšis nulemia autoriaus turtinių ir neturtinių teisių į šį kūrinių apsaugą pagal autorių teisių ir gretutinių teisių teisės ir/arba pramoninės nuosavybės teisės normas, taip pat pagal intelektinės nuosavybės teisių objektą BK diferencijuojama ir baudžiamoji atsakomybė. Ši takoskyra baudžiamojoje teisėje tarp intelektinės nuosavybės siaurąja prasme ir pramoninės nuosavybės teisių objektų negali būti suabsoliutinama bei taikoma pagal analogiją, o reikalauja platesnio, abstraktesnio tam tikrų sąvokų aiškinimo, nes priešingu atveju nepagrįstai dalis intelektinės nuosavybės liktų be tinkamos teisinės apsaugos.

⁹⁵ Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 33 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

Analizuojant BK 191 straipsnio 1 dalies turinį – „tas, kas savo vardu išleido arba viešai paskelbė svetimą *literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes)* arba jo dalį...“ – galime daryti preliminarią prielaidą, kad šia veika pirmiausia kėsinama į intelektinę nuosavybę siaurąja prasme. Tokią prielaidą pirmiausia leidžia daryti nurodytų kūrinių, į kuriuos kaltininkas pasisavina autorystę, pobūdis, tačiau šis pirmas išpūdis, kaip matysime vėliau, nėra visiškai teisingas.

Šiuo aspektu BK 191 str. taikymo ribos labiausiai išryškėja analizuojant minėtame LR BK komentare pateikiamą nuomonę, kad BK 191 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos objektu turėtų būti laikomi ir teisiniai santykiai dėl gretutinių teisių subjektų teisių⁹⁶. Tokia pozicija grindžiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 20 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004. Šioje byloje teismas, analizuodamas BK 192 straipsnyje numatytos nusikalstamos (Literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas) sudėties požymius, nurodė: „Kasacinio skundo išėities pozicija grindžiama tuo, kad BK 192 straipsnyje yra numatyta blanketinė nusikaltimo sudėtis. Tačiau skunde, dėstant argumentus apie būtinybę, aiškinantis minėtame BK straipsnyje numatytą nusikaltimo sudėtį, remtis kitais teisės šaltiniais, pernelyg susiaurinamas jų sąrašas, nurodant tik ATGTĮ ir tarptautines sutartis. BK 192 straipsnyje numatyto nusikaltimo sudėties samprata, ypač nusikaltimo objektą, dalyką, veiką apibūdinantys požymiai skunde aiškinami vien pagal šiuos teisės aktus. Baudžiamojo įstatymo požiūriu toks interpretavimas yra pernelyg siauras. BK 192 straipsnio dispozicijoje jokie konkretūs teisės aktai nėra įvardijami, todėl pripažįstant, kad numatyto nusikaltimo sudėtis yra blanketinė, reikia patikrinti ne vien kasatoriaus nurodytus šaltinius, bet ir visą kitą juridinį kontekstą, galintį turėti reikšmės nusikaltimo sudėties sampratai. Šiame kontekste dar yra ir ATPK 214¹⁰ straipsnis, taip pat kiti – 193 ir 194 – BK straipsniai. Aiškinantis baudžiamojo įstatymo turinį lyginamuoju aspektu reikšmingas yra ir 1961 m. BK 142¹ straipsnis kaip 2000 m. BK 192 straipsnio pirmtakas, taip pat susiklosčiusi jo taikymo praktika. Teisės šaltinių visuma rodo, kad nors teisės aktų tekstuose nėra tapatinamos autorių teisės su gretutinėmis teisėmis, kūrinys su gretutinių teisių objektu, kuris apima ir fonogramą, o šių dalykų kopijos taip pat netapatinamos, tačiau autorių ir gretutinių teisių gynimą reglamentuoja bendros taisyklės. Tai akivaizdu tiek iš galiojusio (1999 m. gegužės 18 d. redakcija), tiek ir dabar galiojančio ATGTĮ VI skyriaus nuostatų. Išplėtus teisės šaltinių sąrašą ir sistemiškai įsigilinus į visas šiai bylai reikšmingas teisės normas, atsiskleidžia įstatymų leidėjo siekis garantuoti, kad būtų tinkamai apgintos visos autorių ir gretutinių teisių subjektų teisės. Todėl laikyti, kad pereinant nuo senojo prie naujojo baudžiamojo įstatymo iš BK 192 straipsnio yra sąmoningai eliminuota

⁹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2009. – 395 p. – ISBN 978-9955-30-054-0

apsauga tam tikrų vertybių, kurios senajame BK, taip pat kituose galiojančio BK straipsniuose ar kituose teisės aktuose buvo ir tebėra saugomos ir ginamos vienodai, nėra pagrindo“⁹⁷.

Tokiam Lietuvos Aukščiausiojo Teismo aiškinimui pritartina, teismo išdėstyti argumentai neduoda pagrindo abejoti, tačiau nepagrįstai šis BK teisės nuostatų aiškinimas automatiškai perkeliamas BK 191 straipsnio taikymo sričiai.

LR Kultūros ministerija parengė BK 192 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektą Nr. XP-3008, LR Vyriausybė šį projektą 2008 m. balandžio 15 d. pateikė svarstymams⁹⁸. Vienas iš esminių projekte siūlomų pakeitimų – BK 192 straipsnio 1 dalies veikos formuluotės pakeitimas vietoj „Tas, kas neteisėtai atgamino literatūros, mokslo, meno ar kitokį kūrinį ar jo dalį“ įrašant „Tas, kas neteisėtai atgamino literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines), ar gretutinių teisių objektą, ar jų dalį“. Šiuo pakeitimu iš esmės buvo siekiama suvienodinti BK terminologiją su naudojama ATGTĮ. Svarstant šio pakeitimo priėmimo klausimą LR Seimo kanceliarijos Teisės departamentas 2008 m. balandžio 17 d. dėl šio projekto pateikė išvadą⁹⁹, kurioje išdėstė nuomonę, kad atitinkamai turėtų būti keičiamas ir BK 191 straipsnyje pateikiamas objektų, į kuriuos pasisavinama autorystė, sąrašas. LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2009 m. balandžio 15 d. išvadoje BK 192 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui (NR. XP-3008)¹⁰⁰ dėl šio pasiūlymo buvo pritarta tik iš dalies, nurodant, kad „autorystės teises turi tik autoriai, bet ne gretutinių teisių subjektai, todėl visa apimtimi Seimo Kanceliarijos Teisės departamento siūlymas negali būti įgyvendintas“. Iš esmės analogiškos išvados buvo pateikiamos ir 2008 m. gegužės 7 d. LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto išvadoje Nr. 106-P17 bei 2008 m. gegužės 21 d. LR Seimo Informacinės visuomenės plėtros komiteto išvadoje Nr. 280-P-14. Atsižvelgiant į šias pastabas buvo atsisakyta į BK 191 straipsnį perkelti visą formuluotę „literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines), ar gretutinių teisių objektą, ar jų dalį“, kadangi autorystės teisė į gretutinių teisių objektą negali būti pasisavinama, nes gretutinių teisių subjektai turi tik dvi neturtines teises (ATGTĮ 52 str.): teisė į atlikėjo vardą (teisė reikalauti, kad naudojant atlikimą ar jo įrašą, jis būtų įvardintas kaip atlikėjas) bei teisė į atlikimo neliečiamumą (teisė prieštarauti bet kokiam atlikimo ar jo įrašo iškraipymui, keitimui). Taigi lingvistinė teisės aktų analizė leidžia teigti, kad atlikėjams nenumatoma autorystės į jų atlikimą teisė. Tokią poziciją galime rasti ir mokslinėje literatūroje¹⁰¹.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004

⁹⁸ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=317915&p_daug=2 [žiūrėta 2011-02-19]

⁹⁹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318321 [žiūrėta 2011-02-19]

¹⁰⁰ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=341347 [žiūrėta 2011-02-19]

¹⁰¹ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Antras tomas. – Vilnius: Justitia, 2009. – 483 p. – ISBN 978-9955-616-69-2

Tiesa, analizuojant atlikėjų neturtines teises filosofiniu požiūriu galime išvelgti tam tikrą prieštaravimą ir galimą savotišką „neteisybę“ lyginant autorių ir gretutinių teisių turėtojų neturtinių teisių apsaugą. Štai V.Mizaras, analizuodamas atlikėjų neturtines teises bei atskleisdamas atlikėjo neturtinės teisės į atlikėjo pripažinimą turinį, nurodo, kad „*teisė į atlikėjo pripažinimą pasireiškia keliais aspektais: (a) atlikėjas bet kada gali reikalauti būti pripažintas atlikėju jo atlikto atlikimo atžvilgiu ir remtis savo kaip atlikėjo teise į konkretų atlikimą; (b) prieštarauti bet kokiam jo, kaip atlikėjo, vardo pasisavinimui, t.y. kad kiti asmenys prisistatytų kaip atlikėjai to atlikimo, kurį iš tikrųjų atliko ne jie, o tikrasis atlikėjas, atžvilgiu; (c) reikalauti nurodyti jo vardą naudojant atlikimą*“¹⁰². Taigi ši neturtinė teisė apima ir neteisėtą atlikėjo vardo pasisavinimą, tačiau ji netapatinama su autorystės teise. Autorius, analizuodamas BK 191 str. numatytos nusikalstamos veikos objektą, pažymi, kad gretutinių teisių subjektams, išskyrus atlikėjus, įstatymas suteikia tik turtines teises, todėl jie neturi autorystės teisės, nes nėra autoriais¹⁰³.

Tiesa, mokslinėje literatūroje galima rasti ir kitokią poziciją. Štai kaip minėti autoriai apibrėžia autorystės teisę – „*tai teisė vadintis kūrinio autoriumi ir reikalauti pripažinti kūrinio autorystę. Tai teisė reikalauti, kad išleidžiant kūrinį (ar kitu būdu viešai atliekant) ant visų jo egzempliorių būtų nurodytas autoriaus vardas, taip pat ir naudojant atlikimą ar jo įrašą*“¹⁰⁴. Toks autorystės teisės aiškinimas įneša tam tikro neaiškumo, nes sutapatinama teisė vadintis kūrinio autoriumi bei teisė vadintis atlikimo atlikėju. Kad ir kaip bebūtų, šiuo klausimu atsakymus turėtų pateikti intelektinės nuosavybės teisė, o ne baudžiamoji teisė. O kol kas, autoriaus nuomone, derėtų laikytis pozicijos, kad gretutinių teisių subjektų neturtinių teisių apsauga nėra BK 191 str. apsaugos objektas.

Vadovaujantis minėtu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimu dėl BK 192 straipsnio taikymo bei taikant jį pagal analogiją BK 191 straipsnio atžvilgiu, paminėtina, kad BK 191 straipsnio, numatančio baudžiamąją atsakomybę už autorystės pasisavinimą, pirmtaku laikytinas 1961 m. BK 142 straipsnis „Autorystės teisės pasisavinimas“, kurio 1 dalyje buvo numatyta, kad „Svetimo literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies ar išradimo išleidimas arba viešas paskelbimas savo vardu – baudžiamas laisvės atėmimu iki dvejų metų arba bauda“, o straipsnio 2 dalyje – „Literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba išradimo autoriaus privertimas pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisių pasinaudojant tarnybos padėtimi arba grasinant autoriui ar jo

¹⁰² Ten pat. 51 p.

¹⁰³ Ten pat. 482 p.

¹⁰⁴ Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 160 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

artimiesiems smurtu, turto sunaikinimu ar sužalojimu arba kompromituojančių žinių paskelbimu – baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų arba bauda“¹⁰⁵.

Analizuojant šį straipsnį, matyti, kad be autorystės pasisavinimo į literatūros, mokslo ar meno kūrinis (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines), baudžiamojon teisinėn apsaugon 1961 m. BK 142 straipsniu buvo imama ir išradimų autorių teisė vadintis išradimo autoriumi. Išradimas, kaip intelektinės nuosavybės objektas, yra priskiriamas pramoninės nuosavybės teisės sričiai (LR Patentų įstatymas¹⁰⁶).

Paprastai „autorystės“, „autoriaus“ terminai vartojami autorių teisėje (intelektinėje teisėje siaurąja prasme), tuo tarpu „pramoninėje teisėje vartojami terminai *išradėjas, teisių turėtojas*“¹⁰⁷. Visgi, kaip pastebi V. Mizaras, kai kuriose pramoninės nuosavybės srityse atitinkamo pramoninės nuosavybės objekto turėtojas vadinamas autoriumi¹⁰⁸. Tai dažniausiai priklauso nuo valstybės pasirinkto tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimo mechanizmo, nacionalinės teisės tradicijų, taip pat ir nuo paties autoriaus veiksmų¹⁰⁹. Štai pagal LR Patentų įstatymo 7 straipsnį „išradimo *bendraautoriai* [išskirta autoriaus – K.G.] turi lygias teises į patentą, jeigu jie nėra susitarę kitaip“, LR Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo¹¹⁰ 4 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad „Fizinis asmuo, sukūręs topografiją, yra šios topografijos autorius. Autoriui priklauso autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą ir teisė į topografijos neliečiamybę“, LR Dizaino įstatymo¹¹¹ 2 straipsnio 6 dalyje pažymima, kad „dizaineris – fizinis asmuo (autorius), sukūręs dizainą“ ir t.t.

Lietuvos Aukščiausias Teismas yra pažymėjęs, kad „Dizaino įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, kad pagal šį įstatymą įregistruotas dizainas taip pat gali būti saugomas pagal autorių teisę, jeigu jis išreikštas kokia nors objektyvia forma. Ši nuostata atitinka Europos Parlamento ir Tarybos 1998 m. spalio 13 d. direktyvos 98/71/EB dėl teisinės dizaino apsaugos 17 straipsnį. Taigi remiantis šiomis teisės normomis akivaizdu, kad to paties objekto apsauga gali būti reglamentuojama tiek Dizaino įstatymo, tiek

¹⁰⁵ 1961 m. LR BK 142 straipsnio 2000 m. balandžio 20 d. įstatymo Nr. VIII-1646 redakcija, Valstybės žinios, 2000-05-10, Nr. 38-1054

¹⁰⁶ LR Patentų įstatymas, Žin., 1994, Nr. 8-120

¹⁰⁷ Mizaras V. Teisė į intelektinę nuosavybę žmogaus teisių sistemoje // Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas: mokslinės konferencijos medžiaga. – Vilnius: Justitia, 2001. – 119 p. – ISBN 9986-567-51-3. Taip pat žiūrėti: Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosios mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 160 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

¹⁰⁸ Mizaras V. Teisė į intelektinę nuosavybę žmogaus teisių sistemoje // Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas: mokslinės konferencijos medžiaga. – Vilnius: Justitia, 2001. – 119 p. – ISBN 9986-567-51-3

¹⁰⁹ Pvz.: LR puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad „Teisinė apsauga, nustatyta šiame įstatyme, taikoma tik tokiai topografijai, kuri yra originali, kūrėjo intelektinės veiklos produktas ir nėra naudojama puslaidininkinių gaminių pramonėje“; LR Dizaino įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad „Pagal šį įstatymą įregistruotas dizainas taip pat gali būti saugomas pagal autorių teisę, jeigu jis išreikštas kokia nors objektyvia forma“.

¹¹⁰ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=279278 [žiūrėta 2011-02-27]

¹¹¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=325317 [žiūrėta 2011-02-27]

ir ATGTĮ¹¹². Taigi kūrinio rūšis nėra tinkama takoskyra sprendžiant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo.

Tokia pozicija paaiškinama pirmiausia tuo, kad tiek intelektinė nuosavybė siaurąja prasme, tiek pramoninė nuosavybė turi vieną atsiradimo šaltinį – tiek viena, tiek kita yra asmens intelektinės-kūrybinės veiklos rezultatas. Todėl tas pats kūrinys, pvz.: prekės ženklas, yra meno kūrinys ATGTĮ prasme, o jį įregistravus pagal LR Dizaino įstatymą arba LR Prekių ženklų įstatymą, jis tampa ir pramoninės nuosavybės objektu.

Traktuojant autorystę plačiąja prasme, galima teigti, kad tam tikra prasme autorystės sąvoka apima ir pramoninę nuosavybę, t.y., kiekvienos intelektinės nuosavybės teisių objekto – tiek intelektinės nuosavybės siaurąja prasme, tiek pramoninės nuosavybės, kūrėjas yra jo autorius. Tiesa, paviršutiniškas, lingvistinis BK 191 straipsnio aiškinimas bei viso intelektinei ir pramonei nuosavybei skirto BK XXIX skyriaus analinė neleidžia vienareikšmiškai teigti, kad Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas laikosi šios pozicijos ir siekia apsaugoti ir pramoninės nuosavybės kūrėjų autorystę.

Šiuo aspektu paminėtinas Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas¹¹³, kurio 146 straipsnyje taip pat numatoma baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą, tačiau greta egzistuoja ir 147 straipsnis, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą, kai asmuo pasiskelbia svetimo išradimo, naudingo modelio ar pramoninio pavyzdžio autoriumi. Kaip minėta, šie kūriniai yra laikomi pramoninės nuosavybės teisių objektais. 2007 m. balandžio 26 d. Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenumo nutarime Nr.14, skirtame baudžiamųjų bylų dėl intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų, apibendrinimui, nurodoma, kad pagal Rusijos Federacijos baudžiamąjo kodekso 147 straipsnį autoriumi pripažįstamas fizinis asmuo, kurio kūrybinės veiklos pagalba sukuriama išradimas, naudingas modelis ar pramoninis pavyzdys¹¹⁴. Taigi Rusijos Federacijos baudžiamame kodekse autorystės teisė pripažįstama ne tik literatūros, mokslo ar meno kūrinių (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) kūrėjams, bet ir pramoninės nuosavybės autoriams.

Iš esmės preliminariai autorystę galime apibrėžti kaip objektyviai egzistuojantį faktą, kad asmuo sukūrė kūrinį, tuo tarpu autorystės teisė – teisinis ryšys tarp asmens ir jo sukurto kūrinio. Autorystė,

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo mėn. 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-165/2008; Taip pat žiūrėti: Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 50 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

¹¹³ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas, 1996 m. gegužės 24 d. Rusijos Federacijos teisės aktų internetinė duomenų bazė. <http://graph.garant.ru> [žiūrėta 2011-02-23]

¹¹⁴ http://www.vsrfr.ru/Show_pdf.php?Id=6535 [žiūrėta 2011-03-10]

galima teigti, yra visų autorių teisių pagrindas, nes tik atsiradus autorystei atsiranda turtinės ir neturtinės autorių, autorių teisių perėmėjų bei gretutinių teisių subjektų teisės¹¹⁵.

Visgi R. Birštonas ir kt. pažymi, kad kūrybinė intelektinė veikla, kuriant pramoninę nuosavybę, yra kitokio pobūdžio. Šių autorių teigimu, kūrybinės veiklos procesas nėra taip glaudžiai susijęs su kūrėjo asmeniu ir toks subjektyvus, nes šiame procese naudojamos specialios mokslinės, techninės žinios, kurių dėka keli asmenys, veikdami atskirai ir savarankiškai gali pasiekti iš esmės tokį pat rezultatą¹¹⁶. Su šiais teiginiais nesutikti nėra pagrindo, tačiau manytina, kad nagrinėjamos nusikalstamos veikos kontekste, autorystės apsauga turėtų būti taikoma ir pramoninės nuosavybės objektams, jeigu jie atitinka autorių teisių objektams taikomus pagrindinius reikalavimus: originalumo, kūrybiškumo, objektyvios išraiškos. Tokią išvadą leidžia daryti istorinė baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą raida Lietuvoje bei minėtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimas. Taip pat sutiktina su A. Vileitos išsakyta nuomone, kad autorių teisė saugo ir tokius kūrinius, kurių negalima priskirti literatūros, mokslo ar meno kūrinių grupei, jeigu jie yra originalaus turinio bei formos¹¹⁷.

Šios nuostatos duoda pagrindo teigti, kad pramoninės nuosavybės kūrėjai taip pat turi teisę vadintis pramoninės nuosavybės objekto kūrėjais – autorystės teisę, todėl autorystės teisės apsaugą apribojus intelektinės nuosavybės siaurąja prasme autorių teisių asmeninių neturtinių teisių apsauga, nepagrįstai iš baudžiamosios autorystės apsaugos mechanizmo yra eliminuojami pramoninės nuosavybės kūrėjai. Pažymėtina, kad BK nėra kitų autorystės teisės į pramoninės nuosavybės objektus apsaugai skirtų straipsnių. Vadovaujantis minėta LAT nutartimi bei joje išdėstytais motyvais, esama pagrindo teigti, kad šios BK 191 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos objektas yra *intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl intelektinės nuosavybės kūrėjų asmeninės neturtinės – autorystės teisės*, kuri apima tiek intelektinės nuosavybės siaurąja prasme, tiek pramoninės nuosavybės objektų, kurie atitinka originalumo, kūrybiškumo bei objektyvios išraiškos kriterijus, kūrėjų teisę vadintis intelektinės nuosavybės kūriniu autoriumi.

2.1.2. Nusikalstamos veikos dalykas

Nusikalstamos veikos dalykas – fakultatyvus objektyvusis nusikalstamos veikos požymis. Kadangi įstatymų leidėjas, formuodamas BK 191 str. numatytos nusikalstamos veikos sudėtį, panaudojo šį sudėties

¹¹⁵ Laurinavičius A. Intelektinės nuosavybės apsauga tarptautinėje prekyboje. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. – 43 p. – ISBN 978-9955-19-133-9

¹¹⁶ Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2010. – 101 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹¹⁷ Vileita A. LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. – Vilnius. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2000. – 20 p. – ISBN 9986-39-159-8

požymį, jis turi būti įrodinėjamas kiekvieną kartą nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo.

Pirmiausia pažymėtina, kad BK 191 straipsnyje yra įtvirtinti ir draudžiami du galimi autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos padarymo mechanizmai: BK 191 str. 1 dalimi draudžiamas svetimo literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies išleidimas arba viešas paskelbimas savo vardu, o šio straipsnio 2 dalyje – privertimas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės. Šie du nusikalstamos veikos mechanizmai skiriasi nusikalstamos veikos dalykais bei pavojingos veikos požymiais, todėl analizuojant šiuos požymius, tikslinga BK 191 str. 1 ir 2 dalyje numatytas nusikalstamas veikas šiuo aspektu analizuoti atskirai.

BK 191 str. 1 dalyje numatyta nusikalstama veika kaltininkas pasisavina autorystę išleisdamas ar viešai paskelbdamas svetimą literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalis, taigi būtent *svetimi literatūros, mokslo ar meno kūriniai (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jų dalys* laikytini šios nusikalstamos veikos dalyku, o nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo pirmiausia analizuotini šie klausimai: ar objektas, į kurį pasisavinama autorystė, laikytinas *kūriniu* BK 191 straipsnio prasme; ar šis kūrinys priskiriamas *literatūros, mokslo ar meno* sričiai; ar kūrinys laikytinas *svetimu* kaltininkui.

Baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik dėl svetimo kūrinio autorystės pasisavinimo. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne¹¹⁸ viena iš pateikiamų žodžio *svetimas* reikšmių – *priklausantis kitiems*. Pritartina nuomonei, kad tai, ar daiktas yra svetimas, ar ne, sprendžiama pagal civilinės teisės normas¹¹⁹, tačiau dėl kūrinų, kaip intelektinės nuosavybės objektų, specifikos, civilinės teisės institutai šiuo atveju gali būti taikomi ribotai, atsižvelgiant į intelektinės nuosavybės teisės nustatytą specialų reglamentavimą.

Pirmiausia pažymėtina, kad BK 191 str. 1 dalyje numatyta nusikalstama veika laikytina specialia norma BK 178 straipsnio atžvilgiu, nes abiem veikomis pasisavinama nuosavybė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ 5 p. pateikiama svetimo turto samprata – „*Svetimas turtas – tai daiktai, kurie grobimo momentu priklauso ne kaltininkui, o kitam asmeniui. Pagal BK 178 ir 180 straipsnius svetimu nelaikomas turtas, priklausantis asmenims bendrosios nuosavybės teise, nes bendrosios nuosavybės teisės objektas yra valdomas, juo naudojamas ir disponuojama bendraturčių susitarimu. Pagal BK 178 ir 180*

¹¹⁸ Didysis lietuvių kalbos žodynas. Kompiuterinis variantas. – Lietuvių kalbos institutas.

¹¹⁹ Johannes Wessels. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – 61 p. – ISBN 9955-501-43-X

*straipsnius nėra svetimas asmenims bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausantis turtas, kol jis nėra padalytas arba kol jungtinė nuosavybės teisė nėra pasibaigusi kitu būdu. Ginčo objektu esantis turtas negali būti grobimo dalykas ginčo šalims pagal minėtus straipsnius, kol šis klausimas nėra išspręstas teisme*¹²⁰. Šios nuostatos aktualios nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo, tačiau jos negali būti taikomos visa apimti.

Minėtame LAT išaiškinime dėl turto svetimumo atsispindi civilinės teisės reglamentavimo nulemta bendrosios materialiosios nuosavybės disponavimo, valdymo bei naudojimo specifika. Tačiau literatūros, mokslo ar meno kūrinių svetimumas pasižymi tam tikra specifika, nulemta šio turto specifinio pasisavinimo būdo – išleidimo arba viešo paskelbimo kaltininko vardu. Šios nusikalstamos veikos atžvilgiu nėra svarbu, kad kūrinys būtų visiškai svetimas kaltininkui. Esminiu momentu padarant autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką laikytina savęs pateikimas kūrinio ar jo dalies autoriumi, sąmoningai nenurodant tikrojo kūrinio autoriaus arba nurodant ne visus kūrinį kūrusius asmenis. Štai LR BK komentare nurodoma, kad „Svetimas kūrinys yra toks, kurį savo vardu išleidžia arba viešai paskelbia fizinis asmuo, nesantis kūrinio autoriumi apskritai arba esantis ne vienintelis kūrinio autorius“¹²¹. Taigi pagrindinis svetimumo kriterijus yra asmens nebuvimas išleidžiamo arba viešai paskelbiamo kūrinio autoriumi arba buvimas ne vieninteliu tokio kūrinio autoriumi.

ATGTĮ 6 str. 1 dalyje nurodoma, kad „Autorius yra kūrinį sukūręs fizinis asmuo“, Dizaino įstatymo¹²² 2 str. 6 punkte – „Dizaineris – fizinis asmuo (autorius), sukūręs dizainą“, Pუსlaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo¹²³ 4 str. 1 dalyje – „Fizinis asmuo, sukūręs topografiją, yra šios topografijos autorius“. Kaip matome įvairiuose teisės aktuose pateikiama autoriaus samprata yra tapati – kūrinį sukūręs fizinis asmuo. Panašias nuostatas galime rasti, pvz., Vokietijos Federacinės Respublikos Autorių teisių įstatymo¹²⁴ 7 straipsnyje („*Urheber ist der Schöpfer des Werkes*“), Šveicarijos Konfederacijos Autorių teisių įstatymo¹²⁵ 6 straipsnyje („*Urheber oder Urheberin ist die natürliche Person, die das Werk geschaffen hat*“), Austrijos Respublikos Autorių teisių įstatymo¹²⁶ 10 straipsnio 1 dalyje („*Urheber eines Werkes ist, wer es geschaffen hat*“).

Šiuo aspektu galima pastebėti, kad formuojant gana lakonišką autoriaus apibrėžimą naudojamas terminas „sukūręs“. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne viena iš nurodomų žodžio *sukurti* reikšmių –

¹²⁰ http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=29259 [žiūrėta 2011-02-27]

¹²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2009. – 397 p. ISBN 978-9955-30-054-0

¹²² http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=325317 [žiūrėta 2011-02-27]

¹²³ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279278 [žiūrėta 2011-02-27]

¹²⁴ <http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/index.html#BJNR012730965BJNE004700315> [žiūrėta 2011-02-27]

¹²⁵ http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=171396 [žiūrėta 2011-02-27]

¹²⁶ <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848> [žiūrėta 2011-02-27]

*padaryti ką nauja meno, mokslo, literatūros srityje*¹²⁷. Taigi pabrėžiama asmens veikla, kurios rezultatas yra naujas kūrinys, o tarp kuriančiojo ir kūrybos rezultato esantis specifinis ryšys yra nulemtas asmens intelektualinio kūrybinio darbo pobūdžio.

Galima pastebėti, kad tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teisės aktuose yra įtvirtinta autorystės prezumpcija – fizinis asmuo, kurio vardas įprastu būdu nurodytas kūrinyje, yra laikomas to kūrinio autoriumi, jeigu neįrodyta kitaip (pvz., ATGTĮ 6 str. 2 d., Berno konvencijos „Dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos“¹²⁸ 15 str. 1 d., 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB¹²⁹ 5 str. a) p. ir kt.). Taigi teisės aktai nereikalauja, kad autorius savo teises į kūrinį koku nors specialiu būdu įtvirtintų ar kitaip pavišintų. Be to, pripažįstama, kad autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius atsiranda nuo jų sukūrimo momento.

Visgi tenka pastebėti, kad BK 191 str. 1 dalyje įtvirtinta autorystės pasisavinimo nusikalstama veika padaroma būtent tokiu pat būdu, koku autorius pagal nacionalinius bei tarptautinės teisės aktus deklaruoja savo autorystės teisę į konkretų kūrinį – kaltininkas savo vardą nurodo išleidžiamame arba viešai paskelbiamame kūrinyje, todėl nustatinėjant, ar konkretus asmuo yra kūrinio autorius, tenka gilintis į asmens intelektualinės kūrybinės veiklos procesą, atlikti lyginimus, analizuoti kitus įrodymus. Vienu iš pagrindinių baudžiamosios bylos dėl autorystės pasisavinimo įrodinėjimo aspektų tampa būtent autorystės prezumpcijos paneigimas – kad kaltininkas, pasiskelbęs svetimo kūrinio autoriumi, nėra tikrasis arba vienintelis šio kūrinio autorius. Situacija pasidaro dar sudėtingesnė, kai kūrinį sukuria ne vienas asmuo.

ATGTĮ 7 str. 1 dalyje nurodoma: „Kai kūrinį bendru kūrybiniu darbu sukuria du arba daugiau fizinių asmenų, jie laikomi bendraautoriais, nepaisant to, ar tas kūrinys sudaro nedalomą visumą, ar susideda iš dalių, kurių kiekviena gali turėti savarankišką reikšmę“. Tenka pastebėti, kad praktikoje ne visada lengva nustatyti, ar konkretus asmuo laikytinas bendraautoriumi, tam pasitelkiami įvairūs kriterijai.

Štai Kauno apygardos teismas, analizuodamas autorystės teisės į kompiuterio programą pasisavinimo atvejį bei remdamasis baudžiamosios bylos tyrimo medžiaga, nustatė, jog tretieji asmenys, kurie nepagrįstai buvo nurodyti kaip bendraautorai, teikė tik organizacinę ir techninę pagalbą, t.y. lenteles, buhalterinių sąskaitų numerius, pavadinimus, o tai, kaip pastebėjo teismas, sutinkamai su ATGTĮ 6 str. 1 dalies, 7 str. 1, 4 dalių nuostatomis, neįrodo bendro kūrybinio darbo, nes nei vienas trečiųjų asmenų neturi specialių žinių programavimo srityje. Todėl teismas konstatavo, jog ginčo programos autoriumi yra ieškovas, kuriam priklauso visos asmeninės neturtinės ir turtinės teisės (ATGTĮ 14, 15 str.).

¹²⁷ Didysis lietuvių kalbos žodynas. Kompiuterinis variantas. – Lietuvių kalbos institutas.

¹²⁸ 1886 m. Berno konvencija, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19846 [žiūrėta 2011-02-26]

¹²⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:17:02:32004L0048:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26]

Tik vėliau tobulindamas ir modifikuodamas programą, autorius rėmėsi specialistų žiniomis, konsultavosi su buhalteriais. Šioms išvadoms pritarė ir apeliacinės instancijos teismas¹³⁰.

Pažymėtina, kad toks aiškinimas atitinka ATGTĮ 7 str. 4 dalį, kurioje nurodoma, kad bendraautoriu nelaikomas asmuo, suteikęs materialinę, techninę ar organizacinę pagalbą kuriant kūrinį. Analogiškas nuostatas galime rasti ir Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 4 str. 5 d., Dizaino įstatymo 12 str. 5 d. ir kt.

Minėtoje byloje teismas, analizuodamas kitų asmenų atlikto darbo pobūdį ir darydamas išvadą, kad šie asmenys nelaikytini bendraautoriais, o tik prisidėjusiais prie kūrinio kūrimo, atsižvelgė ir į kūrinio pobūdį, t.y., vertino, kiek kitų asmenų veiksmai yra susiję su kūrinio, kaip kompiuterinės programos, sukūrimu, ir vienu iš kriterijų laikė tai, kad tretieji asmenys neturėjo specialių šiam kūrinui sukurti reikiamų žinių programavimo srityje, t.y., šie asmenys neprisidėjo prie kūrinio esmės sukūrimo.

Kitoje autorystės pasisavinimo byloje Lietuvos apeliacinis teismas pritarė Kauno apygardos teismo sprendimui, pagal kurį teismas nepripažino A.A. ginčo straipsnio bendraautoriumi, kadangi jo atlikti kūrinio redakciniai taisymai buvę atlikti ne redagavimo tikslu¹³¹. Iš esmės teismas atsižvelgė į tai, kad pakeitimai buvo daugiau techninio pobūdžio, nekeitę kūrinio esmės, nereikalaujantys kūrybinės intelektinės veiklos, nesukuriantys naujos kokybinės vertės kūrinui, o tai pagal ATGTĮ nuostatas taip pat nelaikytina bendru kūrybiniu darbu.

Nagrinėjamos nusikalstamos veikos kontekste pažymėtina, kad be autorystės bei bendraautorystės kategorijų, paminėtinos ir tokios kategorijos kaip tariama bei ginčijama autorystė. Minėto Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ 7 p. nurodoma, kad neteisėtas turto užvaldymas yra tada, kai kaltininkas neturi jokios tikros, *ginčijamos ar tariamos* teisės į grobiamą turtą. Susidūrus su situacija, kai kaltininkas išleidžia ar viešai paskelbia svetimą kūrinį, manydamas, kad jis yra vienintelis šio kūrinio autorius, pirmiausia turėtų būti nustatoma, ar kaltininkas turėjo pagrindą taip manyti. Tikros, ginčijamos ar tariamos autorystės klausimai sprendžiami pagal intelektinės nuosavybės teisės normas. Nustačius, kad kaltininkas nėra išleisto ar viešai paskelbto kūrinio autorius arba yra šio kūrinio bendraautorius, ir kaltininko veiksmais buvo pažeistos kitų bendraautorių autorystės teisės, spręstinas kaltininko psichinio santykio su savo veiksmais klausimas, nes baudžiamoji atsakomybė pagal BK 191 str. 1 dalį taikoma tik esant tiesioginei kaltininko tyčiai.

Analizuojant kūrinio svetimumo BK 191 straipsnio prasme sampratą, neatsiejamas ir kitas autorystės pasisavinimo dalyko aspektas – ar objektas, į kurį pasisavinama autorystė, laikytinas *kūriniu*

¹³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. balandžio mėn. 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-111

¹³¹ Lietuvos apeliacinio teismo 1999 m. gruodžio mėn. 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-363

BK 191 straipsnio prasme. V.Mizaras, nagrinėdamas BK 191 straipsnio numatytos nusikalstamos veikos dalyką, nurodo, kad šios veikos dalykas yra svetimi bet kokie autorių teisės saugomi kūriniai, todėl, kaip nurodo autorius, pagal analizuojamą BK straipsnį kūrinio sąvoka yra aiškinama taip, kaip ji suprantama ir aiškinama pagal ATGTĮ¹³².

ATGTĮ 2 str. 19 punkte pateikiama kūrinio sąvoka – „originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos“. Mokslinėje literatūroje išskiriami įvairūs kūrinio, kaip autorių teisių objekto požymiai: kūrinio originalumas; kūrinys, kaip intelektinės kūrybinės veiklos rezultatas; kūrinio išreiškimas objektyvia forma; kūrinio meninės vertės, išraiškos būdo bei formos nepaisymas¹³³.

Sprendžiant baudžiamosios atsakomybės dėl autorystės pasisavinimo klausimą, svarbu nustatyti, ar kūrinys, į kurį kaltininkas pasisavino autorystę, saugotinas pagal autorių teisę, t.y. ar jis atitinka kūriniumi keliamus reikalavimus, nes tik šiuos reikalavimus atitinkančio kūrinio autoriaus teisė vadintis šio kūrinio autoriumi saugotina ir pagal baudžiamosios teisės normas. Nagrinėjamos veikos atžvilgiu aktualiausi yra kūrinio originalumo, kūrinio, kaip intelektinės kūrybinės veiklos, bei kūrinio išreiškimo objektyvia forma požymiai.

V.Mizaras pastebi, kad originalumas yra vienas iš esminių ir svarbiausių kūrinio savybių, o literatūroje galima rasti teiginių, kad tik originalumas ir idėjai suteikiama objektyvi forma padaro kūrybą kūrinium¹³⁴. Štai R.Birštonas ir kt. netgi nurodo, kad „originalumas – pagrindinė sąlyga kūrinio teisei apsaugai atsirasti“¹³⁵. Intelektinės teisės doktrinoje nurodoma, kad originalumas paprastai nagrinėjamas dviem prasmėmis: originalumas kaip kriterijus nustatyti, ar veiklos rezultatas apskritai gali būti saugomas (ar jis priskiriamas kūriniam) ir kaip kriterijus nustatyti, ar kūrinys nėra kito kūrinio kopija¹³⁶. Nagrinėjant autorystės pasisavinimo nusikalstamas veikas originalumo kriterijus abiem šiais aspektais yra aktualus. Kaltinimą palaikanti proceso šalis iš esmės turi paneigti prezumpciją, kad kūrinio autorystė priklauso kūrinyje nurodytam asmeniui. Tuo tarpu gynyba neretai siekia įrodyti, kad kūrinys, į kurį pasisavinta autorystės teisė, nelaikytinas originaliu ir todėl nesaugomas.

Štai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje byloje S. D. nurodė, kad su ieškiniu nesutinka, ir prašė jį atmesti, nes ieškovų nurodytuose leidiniuose yra pateikti kontūriniai žemėlapiai, kurie nepasižymi

¹³² Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Antras tomas. – Vilnius: Justitia, 2009. – 483 p. – ISBN 978-9955-616-69-2

¹³³ Plačiau žiūrėti: Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Pirmas tomas. – Vilnius: Justitia, 2008. – 167-175 p. – ISBN 978-9955-616-46-7; Usonienė J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. – Vilnius: Eugrimas, 2004. – 45-56 p. – ISBN 9955-501-87-1; Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2010. – 100-104 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹³⁴ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Pirmas tomas. – Vilnius: Justitia, 2008. – 168 p. – ISBN 978-9955-616-46-7

¹³⁵ Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2010. – 101 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹³⁶ Usonienė J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. – Vilnius: Eugrimas, 2004. – 47-48 p. – ISBN 9955-501-87-1

jokių originalumu ir todėl nelaikytini autoriniais darbais, juose įprastiniais ženklais pažymėta planetos vandens ir sausumos kontūrai, kurie nėra autorių kūrybos rezultatas¹³⁷.

Kadangi kūrinio originalumas yra objektyvus kriterijus¹³⁸, negalintis priklausyti nuo vertinančiojo asmens subjektyvaus suvokimo, baudžiamosios teisės prasme yra aktualūs kūrinio, kaip BK 191 str. 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos dalyko, originalumo nustatymo kriterijai, leidžiantys tam tikra prasme apriboti teismo laisvę sprendžiant kūrinio originalumo klausimą, o kartu ir palengvinantys teismo darbą šiuo aspektu. Taip pat tokiu būdu eliminuojamas ir paties kūrėjo vertinimas.

Mokslinėje literatūroje yra išskiriami objektyvusis ir subjektyvusis originalumo nustatymo kriterijai¹³⁹. Subjektyvusis originalumo kriterijus reiškia, kad kūrinyje atsispindi kūrėjo asmenybė, t.y., kūrinyje išreikštos autoriaus mintys, pasaulėžiūra, jausmai ir pan.¹⁴⁰ Ši koncepcija akcentuoja kūrinio individualumą, kurio dėka atskleidžiamas kažkas būdingo tik šio kūrinio autoriui. Taip pat literatūroje pastebima, kad šis kriterijus tinkamas ne visų rūšių kūriniams¹⁴¹. Analizuojant kūrinių, kurių sukūrimo naudojamos techninės priemonės, kurių dėka tam tikri kūrinio aspektai standartizuojami, tokiu būdu mažėjant individualumo „lygiui“, labiau tinkantis yra objektyvusis originalumo kriterijus. Pagal šį kriterijų originalus yra toks kūrinys, kuris yra asmens intelektinės kūrybinės veikos rezultatas. R. Birštonas ir kt. nurodo, kad pagal objektyvų originalumo kriterijų reikalaujama ne asmenybės atspindžio kūrinyje, o kad kūrinys būtų tik savarankiškos autoriaus intelektinės veiklos rezultatas¹⁴². J. Usonienės teigimu, preziumuojama, kad kūrinys, kuris yra konkretaus žmogaus kūrybinės veiklos rezultatas, jau savaime pasižymi originalumu¹⁴³. Greta pastebima, kad šis reikalavimas yra „žemesnio lygio“, o konkretaus originalumo kriterijaus reikalavimas iš esmės priklauso nuo kūrinio rūšies: meninio estetinio pobūdžio kūriniams taikomas subjektyvusis originalumo kriterijus, funkciniam – objektyvusis¹⁴⁴. Pažymėtina, kad, kaip akcentuojama literatūroje, autorių teisės apsaugai atsirasti pakanka kūrinio formos originalumo¹⁴⁵. Nors originalus kūrinio turinys suponuoja jo formos originalumą¹⁴⁶, kūrinį originaliu dažniausiai daro ne jo elementų (pvz., žodžių) originalumas, o šių elementų išdėstymas, tarpusavio sąsajos (pvz., sakiny, jo struktūra).

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio mėn. 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-48/2007

¹³⁸ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Pirmas tomas. – Vilnius: Justitia, 2008. – 172 p. – ISBN 978-9955-616-46-7

¹³⁹ Žiūrėti: Usonienė J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. – Vilnius: Eugrimas, 2004. – 48 p. – ISBN 9955-501-87-1

¹⁴⁰ Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2010. – 102 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹⁴¹ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Pirmas tomas. – Vilnius: Justitia, 2009. – 169 p. – ISBN 978-9955-616-46-7

¹⁴² Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2010. – 103 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹⁴³ Usonienė J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. – Vilnius: Eugrimas, 2004. – 49 p. – ISBN 9955-501-87-1

¹⁴⁴ Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2010. – 103 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹⁴⁵ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Pirmas tomas. – Vilnius: Justitia, 2008. – 169 p. – ISBN 978-9955-616-46-7

¹⁴⁶ Vileita A. LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. – Vilnius. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2000. – 33 p. – ISBN 9986-39-159-8

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas autorystės į žemėlapius pasisavinimo atvejį, pažymėjo, kad „Vertinant tokio pobūdžio objektus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiuo atveju autoriaus kūrybiškumo ir individualumo išraiškai nėra tiek daug galimybių, nes naudojami visuotinai žinomi duomenys, mokslinių žinių ir matematinio skaičiavimo pagrindu atvaizduojami objektyviai egzistuojantys materialaus pasaulio reiškiniai, objektai ir pan. Šiai grupei priklausančių objektų originalumas vertinamas pagal duomenų (faktų ir informacijos) pavaizdavimo būdą ir formą. Kūrybinis žemėlapio savitumas gali atsiskleisti per žemėlapio koncepciją, vaizdavimo būdą, pateikiamų objektų ir kitų duomenų bei informacijos tarpusavio suderinamumą, jų kombinacijas, savitą (individualią) duomenų parinkimo ir išdėstymo tvarką, spalvinę išraišką, naudojamų simbolių ir kitų ženklų ypatumą ir pan. Taigi ypatumas ir savitumas reiškia, kad duomenų atvaizdavimo būdas ir forma nėra įprasta, standartinė ir būdinga tokio pobūdžio objektams ar jų elementams, o kūrinys dėl autoriaus įdėtų intelektualinių pastangų išsiskiria iš kitų tos rūšies kūrinių, t. y. turi būti nustatoma tam tikrų požymių visuma, kuri leistų atpažinti kūrinių tarp kitų panašių kūrinių“¹⁴⁷.

Kaip matyti iš teismo patiekiamų argumentų, teismas vertino kūrinio formos originalumą („pagal duomenų <...> pavaizdavimo būdą ir formą“), naudodamas objektyvų originalumo nustatymo kriterijų, nes iš esmės buvo akcentuojama kūrėjo įdėtos pastangos, atlikti veiksmai, dėl kurių kūrinių galima „atpažinti tarp kitų panašių kūrinių“.

Objektyvų kriterijų plačiai taiko ir kitų šalių teismai. Štai Austrijos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad frazės ir išdėstymas pagal teisės praktiką yra saugomi autorių teisės tik tuo atveju, jeigu jie yra intelektualinės veiklos išraiška, kuri jiems suteikia asmeninius, nesumaišomus požymius, ir todėl juos galima atskirti nuo kitų panašios rūšies gaminių¹⁴⁸. Galima paminėti ir kitą Austrijos Aukščiausiojo Teismo sprendimą, kuriame analizavo fotografijos originalumo klausimą. Teismas pažymėjo, kad fotografijai nekeliami dideli originalumo reikalavimai, svarbiausia, kad ji būtų kūrėjo dvasinės kūrybos rezultatas („das Ergebnis der eigenen geistigen Schöpfung“). Kartu teismas nurodė, kad sprendžiant fotografijos originalumo klausimą esminis momentas yra tai, kad tarp kūrėjo ir fotografijos egzistuoja specifinis ryšys tuo požiūriu, kad kūrėjo asmenybė pasireiškia per fotografijos išraiškos elementus – motyvus, fotografavimo kampą, apšvietimą¹⁴⁹.

¹⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio mėn. 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-48/2007

¹⁴⁸ Austrijos Aukščiausiojo Teismo 2000-09-13 sprendimas Nr.4Ob223/00y https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20000913_OGH0002_0040OB00223_00Y0000_000 [žiūrėta 2011-03-02]

¹⁴⁹ Austrijos Aukščiausiojo Teismo 2003-12-16 sprendimas Nr. 4Ob221/03h http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Justiz/JJT_20031216_OGH0002_0040OB00221_03H0000_000/JJT_20031216_OGH0002_0040OB00221_03H0000_000.pdf [žiūrėta 2011-03-02]

Sprendžiant bylas dėl autorystės pasisavinimo, ir kūrinio originalumą vertinant antruoju aspektu – nustatant, ar kūrinys nėra kito kūrinio kopija, teismai taiko įvairius kriterijus. Štai Vilniaus apygardos teismas padarė išvadą, kad ginčijami dizainai turi panašių *bendrinių* požymių, tačiau atsakovo dizainas negali būti supainiotas dėl esminių požymių skirtumų: stalčiaus, dienos šviesos lempos, UAB „Ajonda“ logotipo viršutiniame segmente“. Šiai išvadai pritarė ir apeliacinės instancijos teismas¹⁵⁰. Šiuo atveju teismai vadovavosi originalumo, kaip individualumo, netapatumo, galėjimo kūrinį išskirti iš kitų, kriterijumi.

Vilniaus apygardos teismas 2007 m. kovo 21 d. sprendime, nurodė, kad atsakovo gaminamo ir parduodamo alaus etiketėse virš alaus pavadinimo esantis grafinis elementas, susidedantis iš stilizuotai išdėstytų vynuogių kekių, taurės, berniukų elementų, skaitmenų užrašo ir žodinio elemento FORTAS, yra *tapatus* K.B. sukurtam kūrinui. Teismo manymu, kad kūrinys buvo pakeistas įrodo tai, jog atsakovo gaminamose alaus etiketėse virš alaus pavadinimo esančiame grafiniame elemente, susidedančiame iš stilizuotai išdėstytų vynuogių kekių, taurės elemento, berniukų elementų, skaitmenų, nėra užrašo su žodiniu elementu FORTAS, o alaus etiketėse virš alaus pavadinimo esančiame grafiniame elemente išlikę tik stilizuotai išdėstytos vynuogių kekės ir skaitmenys, vietoje kitų elementų rėmelyje įrašyta raidė F. Kartu teismas pažymėjo, kad nurodytas žodis FORTAS yra bendrinės kalbos žodis, negalintis būti atskiru kūrybinės veiklos rezultatu. Be to, pasirinkto šrifto originalumą paneigia galimybė šiuo šriftu naudotis pasirenkant atitinkamą kompiuterinę programą, kurioje nėra nurodytas šio šrifto autorius, šriftas yra viešai prieinamas. Kaip nurodė Lietuvos apeliacinis teismas, pirmos instancijos teismas šioje byloje pagrįstai rėmėsi „*bendro įspūdžio*“ taisykle, vertindamas autoriaus teisių objekto (herbo) panašumą į atsakovo registruotus prekių ženklus. Teismas pažymėjo, kad K.B. tokiais veiksmais pažeidė kūrėjo autorystės teisę ir teisę į kūrinio neliečiamybę¹⁵¹.

Naudojant bendro įspūdžio taisyklę teismai turėtų vertinti kūrinio visumą, ją sudarančių dalių tarpusavio santykį, įvertinti, ar paviršutiniškas, pirminis susipažinimas su kūriniumi nesudaro prielaidų šio kūrinio sutapatinti su kitu kūriniumi. Kaip pažymi V.Mizaras, kūrinio „elementai gali pasireikšti gana mažu originalumu, tačiau visas kūrinys, įvertinus jo sudedamųjų elementų sąsają, išraišką, gali sudaryti įspūdį, kad formos originalumas pakankama apimtimi viršija vidutiniškai suvokiamą ir įprastą išraišką“¹⁵².

Kitoje Lietuvos apeliacinio teismo byloje, apeliantas teigė, kad dizainas, sukurtas panaudojant kompiuterinę grafiką negali būti laikomas originaliu kūriniumi ir todėl neginamas autorių teisių. Teismas šiuo klausimu pasisakė: „*įstatymas nenustato, kokiū būdu ar kokiomis priemonėmis turi būti sukurtas*

¹⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. kovo mėn. 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-106

¹⁵¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugsėjo mėn. 11 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-373/2007

¹⁵² Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Pirmas tomas. – Vilnius: Justitia, 2008. – 172 p. – ISBN 978-9955-616-46-7

*kūrinys, kad jis būtų autorių teisių objektu, ir svarbiausia yra tai, kad toks kūrinys būtų originalus kūrybinės veiklos rezultatas. Todėl pagrįsta yra pirmosios instancijos teismo išvada, kad kompiuterinės grafikos panaudojimas nepaneigia dizaino, kaip savarankiškos kūrybinės veiklos rezultato, išreikšto objektyvia forma, originalumo. Taigi, negalima sutikti su apelianto teiginiu, kad kompiuterinė grafika nėra autorinės teisės objektas*¹⁵³.

Nors techninių priemonių panaudojimas kūrybinėje veikloje tam tikru lygiu standartizuoja kūrybinės veiklos rezultatus, tenka sutikti su šia teismo išvada, nes kūrybinių priemonių sureikšminimas nepagrįstai susiaurintų saugomų kūrinių sąrašą.

Kitas svarbus kūrinio požymis – kūrinys turi būti autoriaus intelektinės *kūrybinės veiklos rezultatas*. Kūrybiškumo požymis yra svarbus dviem aspektais: pirma, tik šį požymį turintis kūrinys patenka į teisinę apsaugą; antra, sprendžiant kūrinio svetimumo BK 191 straipsnio prasme klausimą (atribuojant kūrybą nuo materialinės, techninės ar organizacinės pagalbos, kai kūrinio atsiradimo procese dalyvavo ne vienas asmuo).

Literatūroje nurodoma, kad autorių teisių objektų atsiradimas yra siejamas su žmogaus intelektine veikla, kurios rezultatas – ypatinga vertybė.¹⁵⁴ Šis kriterijus neleidžia autorių teisės apsaugon imti natūraliai, iš gamtos paimtų objektų, nes jų atsiradimui neturi įtakos žmogaus intelektinė kūrybinė veikla. V.Mizaras pateikia štai tokį pavyzdį, kuriame atsispindi kūrybiškumo kriterijaus taikymo rezultatas: jeigu asmuo kompiuterio programos pagalba atlikdamas teksto vertimą, vėliau šį tekstą redaguoja, tvarko, ištaiso netikslumus, toks vertimas laikytinas kūriniu, tuo tarpu, jeigu vertimas atliekamas mechaniškai, be žmogaus intelektualinio darbo įsikišimo, tiesiog paleidžiant specialią vertimo programą, tai toks vertimas neatitinka kūrybiškumo kriterijaus, todėl nelaikytinas kūriniu¹⁵⁵. Kartu kūrybiškumas iš esmės veda prie originalumo ir teismų praktikoje dažnai tapatinami vienas su kitu. Štai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pritarė žemesnių instancijų išvadoms, kad „ieškovas kūrybiškai pritaikė mokslo ir technikos žinias ir sukūrė naują, originalų kūrinių – kontūrinius žemėlapius, skirtus vaikams mokytį“¹⁵⁶. Teismai analizavo kūrinių originalumo aspektus, o išvada dėl kūrinio saugotinumą pagal autorių teisės nuostatas buvo padaryta remiantis tuo, kad asmuo įdėjo pastangų bei atliko veiksmus (objektyvus originalumo nustatymo kriterijus), o asmens veiksmai pasireiškė kūrybiškai pritaikant specialias žinias.

Kaip pastebi V.Mizaras, kontinentinės Europos valstybių autorių teisių sistemai būdinga, kad asmenine kūrybine veikla užsiimti gali tik fizinis asmuo¹⁵⁷. Ši pozicija grindžiama nuostata, kad kūryba

¹⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. gegužės mėn. 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-105

¹⁵⁴ Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2010. – 102 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹⁵⁵ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Pirmas tomas. – Vilnius: Justitia, 2008. – 167 p. – ISBN 978-9955-616-46-7

¹⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio mėn. 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-48/2007

¹⁵⁷ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Pirmas tomas. – Vilnius: Justitia, 2008. – 167 p. – ISBN 978-9955-616-46-7

yra asmens valios ir pastangų rezultatas. Kartu mokslinėje literatūroje pastebima, kad esama valstybių, kuriose autorystės teisė pripažįstama ir juridiniams asmenims¹⁵⁸. Prie tokių šalių priskiriamos JAV, Švedija, Suomija. Tokios galimybės nepaneigia ir jau minėta Berno konvencija, o 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos¹⁵⁹ 4 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad „Duomenų bazės autoriumi laikomas ją sukūręs fizinis asmuo arba fizinių asmenų grupė arba, jei tokia galimybė numatyta valstybių narių įstatymuose, juridinis asmuo, įstatymų prilygintas teisių savininkui“. Minėtų autorių nuomone, juridiniai asmenys, kurie pagal savo šalies nacionalinę teisę įgijo neturtines kūrinio autorių teises – tarp jų ir autorystę, turi būti ginami pagal Lietuvos Respublikos įstatymus taip pat, kaip ir fiziniai asmenys¹⁶⁰.

Iš esmės nesutikti su šiomis nuostatomis pagrindo nėra, tačiau faktiškai Lietuvos baudžiamojoje teisėje šias nuostatas įgyvendinti būtų sudėtinga. Pirma, todėl, kad Lietuvos Respublikos intelektinės nuosavybės teisę reglamentuojantys teisės aktai tokių asmeninių neturtinių teisių juridiniams asmenims nenumato. Atitinkamai visa autorių teisės doktrina, kuria formuojama bei vadovaujasi akademinė visuomenė bei teismai, yra pritaikyta minėtai autorystės koncepcijai, pagrįstai išimtinai fizinio asmens intelektine kūrybine veikla, todėl nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo gali kilti rimtų problemų, nustatant juridinio asmens autorystės faktą. Antra, pagal Lietuvos baudžiamojo proceso nuostatas juridiniai asmenys nelaikomi nuketėjusiais baudžiamąja procesine prasme (BPK 28 str.), o esant juridinių asmenų teisių pažeidimui baudžiamajame procese dalyvauja tik kaip civiliniai ieškovai.

Be to, paminėtina, kad, kaip pastebi A.Vileita, iki 1999 m. birželio 9 d. (iki ATGTĮ įsigaliojimo) galioję 1964 m. LR CK 524, 525 ir 526 str. 4 d. pripažino autorių teisių subjektais, kaip autorius, ir juridinius asmenis¹⁶¹. Todėl keltinas klausimas dėl juridinių asmenų, kurie iki ATGTĮ įsigaliojimo įgijo autorystės teises į kūrinius, teisių likimo. ATGTĮ (1999 m. gegužės 18 d. įstatymo Nr. VIII-1185 redakcija) 72 straipsnio 3 dalyje buvo numatyta, kad sutartys, sudarytos iki šio įstatymo įsigaliojimo, taikomos tiek, kiek jos neprieštaruoja šio įstatymo nuostatoms. Taigi įsigaliojus ATGTĮ, juridiniai asmenys neteko turėtų autorystės teisių, jiems liko tik turtinės teisės. Tuo tarpu autorystės teisės į tokius kūrinius ir liko tikriesiems jų autoriams pagal šiuo metu galiojančią autoriaus sampratą.

Intelektinės nuosavybės teisėje kūrybinės veiklos kriterijus naudojamas atskirti intelektinės nuosavybės siaurąją prasme ir pramoninės nuosavybės objektus. Kaip pastebi mokslininkai kuriant pramoninę nuosavybę paprastai papildomai naudojamos specialios mokslinės, techninės žinios, kurių dėka

¹⁵⁸ Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 159 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

¹⁵⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0009:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26]

¹⁶⁰ Ten pat. 159 p.

¹⁶¹ Vileita A. LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. – Vilnius. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2000. – 43 p. – ISBN 9986-39-159-8

keli asmenys, kurdami atskirai, gali pasiekti iš esmės tokį pat rezultatą¹⁶², todėl tokios veiklos negalima laikyti kūrybine autorių teisių prasme, nes šios veiklos rezultatas nepasižymi individualumu, originalumu, šiems kūriniais taikomi naujumo, naudingumo kriterijai. Visgi, autoriaus nuomone, kaip jau minėta, autorystės teisė į pramoninės nuosavybės objektus turėtų būti ginama pagal BK 191 straipsnį, jeigu šie kūriniai atitinka autorių teisės objektams keliamus originalumo, kūrybiškumo bei objektyvios formos reikalavimus¹⁶³.

ATGTĮ 4 str. 1 dalyje nurodoma, kad autorių teisių objektu yra tik *objektyvia forma* išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas. Objektyvios formos reikalavimas yra svarbus, turint omenyje, kad intelektinės kūrybinės veiklos rezultatai savo prigimtimi yra nematerialaus pavidalo, todėl teisei apsaugai atsirasti yra būtina, kad tretieji asmenys turėtų galimybę su šiuo kūrybos rezultatu susipažinti, o esant autorystės pasisavinimo atvejui, būtų galimybė susipažinti su pasisavintu kūriniu, sulyginti kelis kūrinius, nustatyti, ar autorystės pasisavinimu kaltinamas asmuo turėjo galimybę susipažinti su nukentėjusiojo sukurtu kūriniu ir jį nukopijuoti. Objektyvios formos reikalavimas būtent šiam tikslui ir tarnauja.

J. Usonienė pažymi, kad Lietuvoje kūriniais nėra keliamas materialios formos reikalavimas, pakanka, kad kūrinys įgautų objektyvią formą – jis galėtų būti prieinamas kitiems asmenims¹⁶⁴. Taigi saugomi ir jokia forma materialiai neįtvirtinti kūriniai. Kartu pažymėtina, kad neišreikštos žmogaus mintys nėra saugomos¹⁶⁵, todėl svarbu, kad kūrinys būtų koku nors būdu perteiktas kitiems: perskaitytas, parodytas, pagrotas ir pan.

BK 191 straipsnyje numatyta veika pasisavinama autorystės teisė į kūrinius, kurie priskiriami *literatūros, mokslo bei meno* sritims. Griežtos takoskyros tarp šių sričių nėra ir negali būti.

Literatūros kūriniais vadinami visi žodiniai kūriniai, kurie gali būti išreikšti tiek raštu, tiek ir žodžiu¹⁶⁶. ATGTĮ 4 str. 2 d. 1 punkte nurodomi tokie rašytiniai literatūros kūriniai, kaip knygos, brošiūros, straipsniai, dienoraščiai. Saugomi bet kokia forma, įskaitant elektroninę, išreikšti kūriniai, taip pat literatūros kūriniais priskiriamos kompiuterių programos. Žodiniai literatūros kūriniai nurodomi šio straipsnio 2 d. 2 punkte – kalbos, paskaitos, pamokslai ir kt. Literatūros kūriniai gali būti įvairaus

¹⁶² Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2010. – 102 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹⁶³ Pažymėtina, kad *Copyright* tradicijos šalyse kūrinio originalumas suvokiamas kitaip. Štai JAV vyrauja *sweat of the brow* (kaktos prakaito) doktrina, pagal kurią kūrinys yra laikomas „originaliu“, jeigu jis yra paties autoriaus darbo rezultatas – nėra nukopijuotas. Tokiam kūriniui originalumo (kaip individualumo) ir kūrybiškumo kriterijai nėra taikomi. Jungtinėje Karalystėje taikoma panaši *labour, skill and judgement* (darbo, įgūdžių ir sveiko proto) doktrina.

Šaltiniai: http://itlaw.wikia.com/wiki/Sweat_of_the_brow [žiūrėta 2011-03-20]; Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. – 18 p. – ISBN 978-9955-30-024-3;

¹⁶⁴ Usonienė J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. – Vilnius: Eugrimas, 2004. – 47 p. – ISBN 9955-501-87-1

¹⁶⁵ Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2010. – 103 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹⁶⁶ Ten pat. 105 p.

pobūdžio – grožinė (beletristika, drama, poezija), mokslinė (monografijos, moksliniai straipsniai, pranešimai), techninė bei praktinė literatūra¹⁶⁷.

Mokslo kūriniai yra „tokie kūriniai, kuriuose keliamos ir nagrinėjamos gamtos, socialinės, istorinės bei kitos problemos taikant mokslinių tyrimų metodiką“¹⁶⁸. Tai gali būti mokslinės paskaitos, studijos, monografijos, išvados, mokslo projektai ir projektinė dokumentacija bei kiti mokslo kūriniai. Iš esmės tai yra literatūros kūrinių rūšis – rašytiniai ir žodiniai mokslo kūriniai, todėl kūrinių skirstymas, kaip minėta, yra sąlyginis.

Meno kūriniai ATGTĮ suprantami plačiaja prasme, kaip apimantys vaizduojamojo meno, architektūros, muzikos kūrinius¹⁶⁹. Šiems kūriniams priskiriami dramos, muzikiniai dramos, pantomimos, choreografijos ir kiti scenoje atlikti skirti kūriniai ir režisuoti spektakliai, taip pat scenarijai ir scenarijų planai (ATGTĮ 4 str. 2 d. 4 p.), muzikos kūriniai su tekstu arba be teksto (ATGTĮ 4 str. 2 d. 5 p.), audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai), radijo laidos (ATGTĮ 4 str. 2 d. 6 p.), skulptūros, tapybos bei grafikos kūriniai, monumentalioji dekoratyvinė dailė, kiti dailės kūriniai, taip pat scenografijos kūriniai (ATGTĮ 4 str. 2 d. 7 p.), fotografijos kūriniai ir kiti fotografijai analogiškais būdais sukurti kūriniai (ATGTĮ 4 str. 2 d. 8 p.), architektūros kūriniai (pastatų ir kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai, taip pat pastatai ir kiti statiniai) (ATGTĮ 4 str. 2 d. 9 p.), taikomosios dailės kūriniai (ATGTĮ 4 str. 2 d. 10 p.) ir kt.

Tiesa, literatūroje išsakoma nuomonė, kad autorių teisė saugo ir tokius kūrinius, kurių negalima priskirti literatūros, mokslo ar meno kūrinių grupei, jeigu jie yra originalaus turinio bei formos¹⁷⁰. Kartu pastebima, kad klasikinė kūrinių klasifikacija į literatūros, mokslo bei meno kūrinius nėra pakankama, nes kai kurių ATGTĮ saugomų kūrinių negalima vienareikšmiškai priskirti nei vienai iš šių kategorijų¹⁷¹, todėl nagrinėjant autorystės pasisavinimo nusikalstamas veikas nederėtų apsiriboti ATGTĮ bei tarptautiniuose teisės aktuose įvardijamais literatūros, mokslo bei meno kūriniais, o baudžiamąją teisinę apsaugą taikyti ir kitiems, originalumo, kūrybiškumo bei objektyvios formos reikalavimus atitinkantiems fizinių asmenų intelektualinės kūrybinės veiklos rezultatams.

Štai Austrijos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas architektūros vietą autorystės apsaugos sistemoje, pažymėjo, kad architektūra balansuoja ant ribos tarp technikos ir meno. Teismas nurodė, kad architektūros kūriniai laikomi meno kūriniais tada, kai užsibrėžti tikslai bei jų sprendimo būdai nėra vien

¹⁶⁷ Vileita A. LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. – Vilnius. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2000. – 8 p. – ISBN 9986-39-159-8

¹⁶⁸ Ten pat.

¹⁶⁹ Ten pat.

¹⁷⁰ Ten pat. – 20 p.

¹⁷¹ Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2010. – 106 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

tik techninio pobūdžio, bet kartu šie sprendimai gali būti vertinami ir kaip meninė išraiška. Teismo nuomone, vien techninio pobūdžio konstrukcijos negali būti laikomos autorių teisės apsaugos objektais, tuo tarpu tokios konstrukcijos, kurių pagalba siekiama įgyvendinti meninius sprendimus, yra saugomos kaip meno kūriniai¹⁷².

Vokietijos Aukščiausiasis Teismas taip pat analizavo kūrinių priskyrimą autorių teisės apsaugos sričiai. Byloje buvo nagrinėjamas televizijos laidos formato pasisavinimo atvejis. Teismas nurodė, kad televizijos laidos formatas iš esmės yra tam tikros idėjos, kaip publikai turėtų būti pateikiamas reginys. Toks laidos formatas, kaip tam tikra instrukcija, yra nepriklausomas nuo asmens kūrybinių pastangų, atsietas nuo vidinio laidos turinio, todėl nesaugomas autorių teisių¹⁷³.

Teismai, padarydami minėtas išvadas, iš esmės vadovavosi jau aptartomis nuostatomis, ar kūrinys atitinka visus jam keliamus reikalavimus – originalumo, kūrybiškumo, objektyvios formos.

Paminėtina, kad kūriniai autorių teisėje taip pat skirstomi į pirminius ir išvestinius. Išvestiniai kūriniai, tai kitų kūrinių pagrindu sukurti kūriniai. Jie yra saugomi kaip savarankiški autorių teisių objektai (ATGTĮ 4 str. 3 d. 1 p.). Išvestiniais kūriniais laikomi vertimai, inscenizacijos, adaptacijos, anotacijos, referatai, apžvalgos, muzikinės aranžuotės, statinės ir interaktyvios interneto svetainės ir kt.

Įdomu paminėti, kad svarstant ATGTĮ projektą 1999 m. gegužės 3 d. LR Seimo Teisės departamentas pateikė išvadą Nr. P-1354(4), kurios 5 punkte nurodė „*Projekto 4 str. 3 d. 3 punkte nustatoma, kad teisės aktų, oficialių administracinio ar norminio pobūdžio dokumentų vertimai (pabr. – mūsų) yra autorių teisių objektai. Reikėtų apsvarstyti šios nuostatos pagrįstumą. Teisės akto ar kito oficialaus dokumento vertimas turi būti labai tikslus, todėl vertėjo kūryba negalima. Esant nors menkiausiems vertėjo kūrybos elementams teisės aktas taptų ne tuo pačiu dokumentu išverstu į kitą kalbą, o kūrinium. Iš to sektų, jeigu teisės akto vertimas yra kūrinys, tai jis nėra teisės aktas išverstas į kitą kalbą. Suprantama, kad negali būti draudžiama ar ribojama atskirų asmenų teisė versti teisės aktus, tačiau pripažinti teisės akto neoficialų vertimą autorių teisių objektu nebūtų teisinio pagrindo. Tuo labiau, viešai paskelbti netikslūs vertimai (kūriniai) klaidintų visuomenę*“¹⁷⁴.

Kaip matyti, išvados teikėjai rėmėsi tuo, kad vertimas neturi vieno iš esminių kūriniui požymių – jis nėra kūrybinės veiklos rezultatas. Su tokia išvada galima sutikti tik iš dalies – jeigu kalbama apie vertimą, atliekamą techninėmis priemonėmis (kompiuterio programomis) ir šiame procese asmens intelektinis

¹⁷² Austrijos Aukščiausiojo Teismo 2007-09-04 sprendimas Nr.4Ob62/07g http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20070904_OGH0002_0040OB00062_07G000_000 [žiūrėta 2011-03-04]

¹⁷³ Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 2003-06-26 sprendimas Nr.I ZR 176/01 <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=7892147cb2542b0b56682257b180cc50&nr=26713&pos=7&anz=8&Blank=1.pdf> [žiūrėta 2011-03-04]

¹⁷⁴ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=79380&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2011-03-04]

kūrybinis darbas praktiškai nepasireiškia. Tačiau, kaip jau minėta ankščiau, jeigu asmuo atlieka teksto redagavimą, žodžių reikšmių parinkimą, sakinio struktūros koregavimą pagal kiekvienos kalbos ypatybes, toks vertimas laikytinas kūrybinės veiklos rezultatu, todėl saugotinas ATGTĮ prasme. ATGTĮ 4 str. 3 d. 3 punkte teisinėn apsaugon imami tik neoficialūs teisės aktų ar kitų oficialių dokumentų vertimai. Tuo tarpu oficialūs teisės aktų ar kitų oficialių dokumentų vertimai, kaip ir šie dokumentai, nelaikomi autorių teisės apsaugos objektais (ATGTĮ 5 str. 2 p.).

Taip pat paminėtina, kad BK 191 str. 1 dalyje numatyta nusikalstama veika padaroma tiesiogiai veikiant ne tik visą kūrinį, bet ir jo dalį. Dalies kūrinio autorystės pasisavinimas padaromas daug dažniau negu viso kūrinio pasisavinimas. Neretai asmenys kurdami panaudoja kitų autorių kūrinių dalis, kartais visai nedideles, sunkiai pastebimas. Tokiais atvejais susiduriame su kūrinio dalies saugotinumą pagal autorių teisę, o kartu ir autorystės teisės į tokią kūrinio dalį saugotinumą pagal BK 191 straipsnį, problema. Nustatyti, ar kūrinio dalies autorystė yra pasisavinta, yra daug sudėtingiau, negu esant ištiso kūrinio autorystės pasisavinimo atvejui. Kūrinio dalies saugotinumą kriterijai yra tokie patys, kaip ir viso kūrinio, tačiau, kaip jau minėta, dažnai kūrinį sudaro atskiri elementai, kurie savaime nėra saugomi kaip kūriniai (pvz., atskiri žodžiai), ir tik juos sujungus į tam tikras didesnes konstrukcijas šie elementai įgauna saugotino kūrinio pavidalą. Dėl šios priežasties saugotinomis laikytinos tik tokios kūrinių dalys, kurios savaime jau yra originalūs, kūrybiški, objektyviai išreikšti kūriniai.

BK 191 str. 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos dalyku nelaikytina idėjos, procedūros, procesai, sistemos, veiklos metodai, koncepcijos, principai, atradimai ar atskiri duomenys; teisės aktai, oficialūs administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentai (sprendimai, nuosprendžiai, nuostatai, normos, teritorijų planavimo ir kiti oficialūs dokumentai), taip pat jų oficialūs vertimai; oficialūs valstybės simboliai ir ženklai (vėliavos, herbai, himnai, piniginiai ženklai ir kiti valstybės simboliai bei ženklai), kurių apsaugą reglamentuoja kiti teisės aktai; oficialiai įregistruoti teisės aktų projektai; įprastinio pobūdžio informaciniai pranešimai apie įvykius; folkloro kūriniai (ATGTĮ 5 str.).

BK 191 str. 2 dalyje numatyta nusikalstama veika („Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą privertė literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį *bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės*“), nors ir pažeidžiama ta pati autorystės teisė, pasižymi kitokiu pavojingos veikos padarymo mechanizmu, negu jau aptartoje BK 191 str. 1 dalyje. Kaip nurodoma LR BK komentare, šios „veikos dalyku laikomos autoriaus ir gretutinių teisių turėtojo neturtinės ir turtinės

teisės“¹⁷⁵. Su šia nuostata negalima sutikti visa apimtimi, o nesutikimo motyvus bei argumentus jau aptarėme analizuodami autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos objekto požymį.

Analizuojant BK 191 str. 2 dalyje numatytą nusikalstamą veiką, iš esmės galima teigti, kad yra baudžiama už neteisėtą privertimą visiškai arba iš dalies atsisakyti savo autorystės teisės į kūrinį, suteikiant šią teisę kitam asmeniui arba jos nesuteikiant niekam. Būtent autorystės teisė laikytina šios nusikalstamos veikos dalyku. Kitos neturtinės bei turtinės teisės su šia nusikalstama veika susijusios tik tiek, kiek pažeidus autorystės teisę, neišvengiamai pažeidžiamos ir kitos teisės, nes pati autorystės pasisavinimo veika yra nukreipta būtent į autorystės teisės pasisavinimą. Netgi nustačius, kad kaltininkas pasisavindamas autorystės teisę siekė iš to gauti kokios nors turtinės ar neturtinės naudos, kaltininko veiksmų kvalifikavimui pagal BK 191 str. tai reikšmės neturi.

Tam tikro neaiškumo gali sukelti BK 191 str. 2 dalyje naudojama formuluotė *autoriaus teisių perėmėju*. Kaip minėta, autoriaus teisės yra turtinės ir neturtinės. Konkrečias autoriaus teises galime rasti ATGTĮ 14, 15 bei kituose straipsniuose, kituose nacionaliniuose bei tarptautiniuose teisės aktuose. Perleidžiamos gali būti tik turtinės autoriaus teisės, tuo tarpu asmeninės neturtinės autoriaus teisės, iš kurių viena laikoma autorystės teisė, nėra ir negali būti perleidžiama. Tokia BK 191 str. 2 dalyje naudojama formuluotė tam tikra prasme suponuoja traktuotę, kad šios nusikalstamos veikos dalyku gali būti ir kitos turtinės bei neturtinės autoriaus teisės. Tačiau analizuojant BK 191 straipsnį sisteminiu metodu, darytina išvada, kad toks šios įstatymo formuluotės traktavimas būtų klaidingas, prieštaraujantis įstatymo logikai bei įstatymų leidėjo valiai.

Kaip minėta, pagal BK 191 str. 2 dalį baudžiama už neteisėtą privertimą visiškai arba iš dalies atsisakyti savo autorystės teisės į kūrinį, suteikiant šią teisę kitam asmeniui arba jos nesuteikiant niekam. Taigi šis straipsnis yra konstruojamas atsižvelgiant į tai: ar autorius lieka kūrinio autoriumi ar ne; ar autorystės teisė suteikiama kitam asmeniui ar ne. Kombinuojant šiuos du aspektus gaunami trys autorystės pasisavinimo variantai: 1. autorius lieka kūrinio autoriumi, tačiau kartu kūrinio autoriumi tampa ir kitas asmuo (bendraautoriumi); 2. autorius nebėra kūrinio autoriumi, tačiau kūrinio autoriumi tampa kitas asmuo (autoriaus teisių perėmėjas); 3. autorius nebėra kūrinio autoriumi, tačiau kartu neverčiama šių teisių niekam kitam „perleisti“.

Kitoks šios normos aiškinimas, kriminalizuojant pagal BK 191 str. 2 dalį ir kitų autoriaus teisių „perleidimą“, nepagrįstai išplėstų šios normos taikymo ribas. Iš esmės savo struktūra BK 191 str. 2 dalis labiau primena turto prievartavimo, negu turto pasisavinimo siaurąją prasme nusikalstamą veiką, todėl šiuo atžvilgiu ši veika laikytina specialia norma BK 181 straipsnio prasme. Šios dvi normos panašios tik

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2009. – 400 p. – ISBN 978-9955-30-054-0

pavojingos veikos padarymo būdų – *privertė*, bei tuo, kad reikalaujama perduoti, atsisakyti teisės. Tačiau BK 181 straipsnio prasme gali būti reikalaujama perduoti ar atsisakyti tik turtinės teisės, tuo tarpu BK 191 str. 2 dalies prasme reikalaujama perduoti ar atsisakyti autorystės teisės, kuri, kaip jau minėta, yra autoriaus asmeninė neturtinė teisė. Todėl neteisėtas privertimas „perleisti“ autoriaus turtines teises ar nuo jų atsisakyti patenka į BK 181 str. ar kitų BK specialiosios dalies straipsnių apsaugą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad BK 191 str. 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos dalyku laikytina tik autorystės teisė. Autorystės teisės samprata plačiau aptarta analizuojant šios nusikalstamos veikos objekto požymį, todėl tik paminėtina, kad tai yra asmeninė neturtinė autoriaus teisė vadintis kūrinio autoriumi.

2.1.3. Pavojinga veika

Kaip jau minėta, BK 191 str. 1 ir 2 dalyse įtvirtintos nusikalstamos veikos padarymo mechanizmai skiriasi vienas nuo kito pagal pavojingos veikos požymį, todėl jie analizuotini atskirai.

BK 191 str. 1 dalyje autorystė pasisavinama *savo vardu išleidžiant arba viešai paskelbiant svetimą* kūrinį ar jo dalį. Šie veiksmai nurodomi kaip alternatyvūs, todėl užtenka įrodyti kaltininką padarius bent vieną iš šių veiksmų.

Pagal ATGTĮ 2 str. 14 punktą „išleidimas – kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto pakankamo pagrįstiems visuomenės poreikiams patenkinti egzempliorių kiekio pagaminimas, nesvarbu, koku gamybos būdu, jeigu tas kūrinys, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektas tapo viešai prieinamas šių teisių subjektų leidimu“. Tai – teisėto išleidimo samprata, galinti būti *išleidimo* požymio BK 191 str. 1 dalies prasme aiškinimo išeitine pozicija.

LR BK komentare, nurodoma, kad „*išleidimu laikomas svetimo kūrinio pagaminimas spaudinio, mechaninės, magnetinės, elektroninės ar kitos laikmenos forma, turinčia kiekvienai iš minėtų pagaminimo formų nustatytus individualius rekvizitus (spaudinio, laikmenos serijos numeris, ISBN, brūkšninis kodas ir pan.)*“¹⁷⁶.

Tokia išleidimo samprata per daug sureikšmina kūrinio išleidimo formą, kuri nėra kūrinio apsaugos kriterijus, ir į antrą planą nustumia autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos esmę – šia veika kaltininkas siekia sudaryti įspūdį tretiesiems asmenims, kad kitas asmuo (o ne tikrasis autorius) yra šio kūrinio autorius. Šiuo aspektu, manytina, nėra taip svarbu, ar kūrinio išleidimo forma turės visus paprastai būtinus rekvizitus, nes juk savinama ne kūrinio materialioji forma, o kūrinio turinys.

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2009. – 398 p. – ISBN 978-9955-30-054-0

Šiame kontekste paminėtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo doktrina, išsakyta, rodos, visai su autorystės pasisavinimo nusikalstama veika nesusijusios BK 300 straipsnyje įtvirtintos dokumentų klastojimo nusikalstamos veikos atžvilgiu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad suklastotas dokumentas gaunamas pažeidžiant nustatytą dokumentų išdavimo tvarką, todėl toks dokumentas neturi jokios teisinės galios nuo jo pagaminimo momento ir šiuo atveju visiškai nesvarbu, ar suklastotas dokumentas turi visus teisės aktų reikalaujamus rekvizitus, ar teisės aktų reikalavimų, keliamų tikriems dokumentams, neatitinka¹⁷⁷. Bet koks kūrinio išleidimas savo vardu, nesant tikroju arba vieninteliu kūrinio autoriumi, yra neteisėtas, todėl šiuo atžvilgiu *mutatis mutandis* gali būti vadovaujama pagal analogiją – nesvarbu, ar kūrinio išleidimo forma turi visus teisės aktų reikalaujamus rekvizitus, ar ne.

Pritartina V.Mizarui, kurio nuomone, išleidimo bei viešo paskelbimo sąvokos BK 191 str. 1 dalies prasme turi būti aiškinamos kaip apimančios bet kokius veiksmus, kuriais kūrinys pateikiamas neapibrėžtam ratui asmenų, nesvarbu, kokia forma kūrinys pateikiamas – esminiu kriterijumi autorius laiko viešumą, o ne kūrinio padarymo prieinamu visuomenei būdą¹⁷⁸.

Analizuojant, ar kūrinio pateikimas buvo *viešas* BK 191 str. 1 dalies prasme, nepakanka nustatyti, kad kaltininkas pateikė kūrinį su kito asmens autoryste vienam kitam asmeniui, o svarbu nustatyti, kad su kūrinium buvo ar potencialiai galėjo būti supažindintas pakankamai didelis, neapibrėžtas asmenų ratas. Nesvarbu, kad faktiškai su kūrinium susipažino konkretūs asmenys. Svarbiausias viešo kūrinio pateikimo aspektas turėtų būti laikomas tokios situacijos sudarymas, kad neapibrėžtas visuomenės ratas turėtų galimybę susipažinti su kūrinium bei jame nurodyta netikra autorystės teise. Tokią poziciją galime rasti ir mokslinėje literatūroje¹⁷⁹, ir teismų praktikoje.

Štai Kauno apygardos teismas, nagrinėdamas autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką, nurodė, kad nors V.Š. 2005 m. vasario 1 d. V D. išsiųstame elektroniniame laiške pirmą kartą save nurodė kaip parengto mokymo modulio temų autorių, tačiau šio fakto negalima laikyti viešu paskelbimu. V.D. buvo viso projekto koordinatorė, kuriam V.Š. ir kiti ruošė atitinkamą mokymo modulį. Nuteistojo V.Š. paruoštos temos, kurių autoriumi jis save pasiskelbė, viešai paskelbtos veikos aprašyme nurodytu laiku, tai yra nuo 2005 metų kovo mėnesio paskelbiant internete.¹⁸⁰

Kaip matyti, teismas viešu kūrinio pateikimu visuomenei laikė jo padarymą prieinamu neapibrėžtam ratui asmenų, visiškai neanalizuodamas, ar su kūrinium faktiškai susipažino tretieji asmenys, ar ne. Tokiai teismų praktikai pritartina.

¹⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30/2008

¹⁷⁸ Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Antras tomas. – Vilnius: Justitia, 2009. – 484 p. – ISBN 978-9955-616-69-2

¹⁷⁹ Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2010. – 135-140 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

¹⁸⁰ Kauno apygardos teismo 2010 m. lapkričio mėn. 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-363-81-2010

Tiesa, taip traktuojant išleidimą bei viešą paskelbimą pabrėžiamas bendras šių veiksmų rezultatas – kūrinio pateikimas neapibrėžtam asmenų ratui, tačiau nepateikiami išleidimą bei viešą paskelbimą atribojantys kriterijai.

LR BK komentare pateikiama gana išsami viešo paskelbimo samprata, kuri iš esmės neprieštarauja jau minėtoms pateikimo visuomenei nuostatomis – „*viešas paskelbimas yra kūrinio vaizdų ir (arba) garsų ar jų išraiškos viešas perdavimas laidais, bevielio ryšio priemonėmis ar tiesiogiai (žmogaus kūno dalių judesiais). Viešu paskelbimu laikomas ir meno kūrinių rodymas (eksponavimas)*...“¹⁸¹.

Šis aiškinimas tam tikra apimtimi sutampa su ATGTĮ 2 str. 30 dalyje patiekiamą viešo paskelbimo samprata – kūrinio viešas perdavimas laidais, bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Tačiau, kaip matyti iš LR BK komentare pateikiamos viešo paskelbimo sampratos, ji yra platesnė, negu tokia pat ATGTĮ sąvoka. Tai nėra atsitiktinumas. Intelektinės nuosavybės teisėje viena iš autorių turtinių teisių pripažįstama teisė viešai paskelbti kūrinį. Kaip nurodoma literatūroje, ši teisė apima teisę viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas, teisę viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis, teisę transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamą kompiuterių tinklais. Autoriai, analizuodami šių teisių turinį, pastebi, kad viešas paskelbimas, kaip ir kūrinio atlikimas, yra susijusi su kūrinio padarymu prieinamo visuomenei nematerialia forma, tuo tarpu teisė išleisti kūrinį ATGTĮ prasme yra siejama su egzempliorių pagaminimu, todėl kūrinį galima išleisti tik pagaminus kūrinio egzempliorius fizine forma, nepriklausomai nuo to, ar tai yra popierinė, analoginė, skaitmeninė forma¹⁸².

Atsižvelgiant į jau minėtą viešumo aspektą bei siekiant išvengti per daug formalizuoto, baudžiamąją atsakomybę už autorystės pasisavinimą nepagrįstai susiaurinančio *išleidimo* bei *viešo paskelbimo* požymių aiškinimo, autoriaus siūlymu, šiuos BK 191 str. 1 dalies nusikalstamos veikos sudėties požymius reikėtų aiškinti taip: *išleidimas* – kūrinio pateikimas neapibrėžtam asmenų ratui, pagaminant kūrinio egzempliorius fizine forma, nepriklausomai nuo šios fizinės formos rūšies (popierinė, analoginė, skaitmeninė); *viešas paskelbimas* – kūrinio pateikimas neapibrėžtam asmenų ratui nematerialia forma. Abi pavojingos veikos laikomos padarytos nepriklausomai nuo to, ar su neapibrėžtam asmenų ratui pateiktu kūriniumi faktiškai susipažino nors vienas trečias asmuo, ar ne. Atitinkamai iš to seka, kad šios veikos laikomos baigtomis nuo momento, kai kūrinys tapo prieinamas neapibrėžtam asmenų ratui.

¹⁸¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2009. – 398 p. – ISBN 978-9955-30-054-0

¹⁸² Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2010. – 135-140 p. – ISBN 978-9955-30-077-9

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas autorystės pasisavinimą BK 191 str. 1 dalies prasme sieja su paties kūrinio pateikimu, jame nurodant klaidingą informaciją apie jį sukūrusį asmenį. Pavyzdžiui, 2007 m. balandžio 26 d. Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenumo nutarimo Nr.14, skirto baudžiamųjų bylų dėl intelektualinės nuosavybės teisės pažeidimų, apibendrinimui, 3 punkte nurodoma, kad pagal Rusijos Federacijos BK 146 straipsnį autorystės pasisavinimas apima ir savęs pasiskelbimą svetimo kūrinio autoriumi¹⁸³.

BK 191 str. 2 dalyje kriminalizuojami visai kitokie veiksmai, lyginant su šio straipsnio 1 dalimi. Pagal BK 191 str. 2 dalį baudžiamas tas, kad „pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą *privertė* literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės“. Objektvyvisis pavojingos veikos požymis šioje nusikalstamoje veikoje įvardijamas kaip *privertimas*.

LR BK komentare nurodoma, kad *privertimas* BK 191 str. 2 dalies prasme yra prieš tikrojo autoriaus valią išreikštas sutikimas atlikti dispozicijoje nurodytus veiksmus kaltininko ar kitų asmenų, kurie nėra sukūrę kūrinio, naudai¹⁸⁴. Toks šio požymio aiškinimas į pirmą planą iškelia veiksmų rezultatą, tuo tarpu patį *privertimo* procesą tiksliau būtų apibrėžti kaip tikslingus kaltininko veiksmus, kuriais siekiama, kad nukentėjusysis pasielgtų prieš savo valią taip kaip siekia kaltininkas. Nagrinėjamos veikos kontekste *privertimas* pasireiškia tokiu poveikiu tikrajam kūrinio autoriui, kurio pasėkoje tikrasis autorius pripažįsta kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisako autorystės teisės į kūrinį ar jo dalį. Šis poveikis gali būti išreikštas įvairia forma: žodžiu, raštu, veiksmais ir t.t.

Privertimas gali būti padaromas dviem būdais: pasinaudojant tarnybos padėtimi arba panaudojant psichinę prievartą. Šie požymiai tam tikra prasme gana plačiai baudžiamosios teisės doktrinos bei teismų praktikos analizuoti nagrinėjant kitas nusikalstamas veikas, kurių sudėtyse taip pat nurodomi panašūs nusikalstamos veikos padarymo būdai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, analizuodamas piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi požymį, yra nurodęs, kad piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi yra asmens savo tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, jos veiklos principams, esmei ir turiniui¹⁸⁵. Galime teigti, kad tarnybinės padėties panaudojimas siekiant priversti kitą asmenį atsisakyti autorystės bet koku atveju yra piktnaudžiavimas

¹⁸³ http://www.vsrp.ru/Show_pdf.php?Id=6535 [žiūrėta 2011-03-10]

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registrų centras“, 2009. – 400 p. – ISBN 978-9955-30-054-0

¹⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-238/2007

tarnybine padėti. Todėl atsižvelgdami į tai, kad autorystės pasisavinimo veika suponuoja aktyvius kaltininko veiksmus, galime teigti, kad autorystės pasisavinimo veikoje pasinaudojimas tarnybos padėti yra *savo tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas* siekiant priversti autorių atsisakyti autorystės teisės. Pritartina LR BK komentare išsakyti pozicijai, kad tarp nukentėjusiojo autoriaus bei savo tarnybine padėti neteisėtai besinaudojančio kaltininko gali būti tiek administraciniai santykiai apskritai, tiek valstybės tarnybos santykiai, tiek darbo santykiai¹⁸⁶. Pasinaudojimas tarnybine padėti nagrinėjamos nusikalstamos veikos kontekste turi būti esminis – dėl to, kad kaltininkas pasinaudoja savo tarnybine padėti, nukentėjęs autorius pasielgia taip, kaip nori kaltininkas. Kaltininko veiksmai gali pasireikšti įvairiai: tai gali būti informavimas nukentėjusiojo, kad jam nesutikus elgtis pagal kaltininko valią, pablogės jo padėti, jis neteks teisių, įgis pareigų, atsiras kitokios neigiamos pasekmės.

Šiuo aspektu aktualus yra BK 191 str. 2 dalies santykis su BK 228 straipsnyje numatyta veika – piktnaudžiavimu (1 d. – „Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiavęs tarnybine padėti arba viršijęs įgaliojimus, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo <...>“). Kaip jau minėta, bet koks pasinaudojimas tarnybine padėti siekiant priversti kitą asmenį atsisakyti autorystės teisės ir(arba) pripažinti kitą asmenį autoriumi yra piktnaudžiavimas tarnybine padėti. BK 191 str. 2 dalį nurodomas pavojingos veikos padarymo būdas, galima teigti, sutampa su BK 228 straipsnio pavojingos veikos požymiu, todėl kaltininkui padarius BK 191 str. 2 dalyje numatytą nusikalstamą veiką, kai kaltininkas priverčia kitą asmenį atsisakyti savo autorystės ir (ar) ją perleisti kitam asmeniui, keltinas kaltininko veiksmų kvalifikavimo ir pagal LR BK 228 straipsnį klausimas.

Išeities taškas turėtų būti BK 228 straipsnyje nurodomas didelės žalos kriterijus, kurio BK 191 str. 2 dalis neapima. Todėl kaltininkui padarius autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką pasinaudojant tarnybine padėti, piktnaudžiavimas tarnybine padėti ar įgaliojimų viršijimas kaltininkui turėtų būti inkriminuojamas pagal sutaptį tais atvejais, kai autorystės pasisavinimo veiksmis padaroma didelė žala valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui. Taip pat savo tarnybine padėti nusikalstamais tikslais pasinaudojęs kaltininkas turėtų atitikti piktnaudžiavimo nusikalstamos veikos specialaus subjekto požymį – jis turėtų būti valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo.

Kitas BK 191 str. 2 dalyje minimas pavojingos veikos padarymo būdas – panaudojimas psichinės prievartos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje psichinę prievartą apibrėžia kaip pavojingą tyčinį poveikį kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2009. – 400 p. – ISBN 978-9955-30-054-0

ar neveikimo atsiras tam tikros neigiamos pasekmės¹⁸⁷. Neigiamos pasekmės, kuriomis bauginama, gali būti įvairios: žala nukentėjusiojo ar kito asmens sveikatai, gyvybei, turtui, reputacijai, grasinimas pranešti apie padarytą nusikalstamą veiką ir pan.

BK 191 str. 2 dalyje numatyta nusikalstama veika, padaryta panaudojant šį pavojingos veikos padarymo būdą, apima tokias nusikalstamas veikas, kaip grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą (BK 145 str. 1 dalis), žmogaus veiksmų laisvės varžymas (BK 148 str.). Taip pat ši nusikalstama veika apima ir BK 146 straipsnyje numatytus neteisėto laisvės atėmimo veiksmus, kai šie veiksmai kaip psichinės prievartos išraiška, bauginimo priemonė. Tuo tarpu esant žmogaus terorizavimui (BK 145 str. 2 dalis), įvairiems sveikatos sutrikdymams šios nusikalstamos veikos kvalifikuojamos atskirai. Tokias išvadas leidžia daryti BK 191 str. 2 dalies laisvės atėmimo sankcijos dydžio lyginimas bei tai, kad psichinis poveikis kito asmens atžvilgiu retai būna susijęs su asmens sveikatos trikdymu, o daugiau nukreiptas į asmens psichiką. Nors neatmetama galimybė, kad tam tikras psichinis poveikis gali turėti rimtų padarinių asmens sveikatai, bei tai, kad tam tikrais atvejais pats psichinis poveikis gali pasireikšti fiziniu poveikiu kito asmens atžvilgiu, todėl teismai kiekvienu atveju turėtų vertinti, ar kaltininko atlikti veiksmai ar sukelti padariniai asmens sveikatai patenka į BK 191 str. 2 dalies pavojingos veikos padarymo būdą – psichinės prievartos panaudojimas, požymį ar ne.

BK 191 str. 2 dalyje numatyta autorystės pasisavinimo nusikalstama veika abiem būdais padaroma privertus autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės, todėl ji laikoma baigta tik kaltininkui pasiekus norimą rezultatą (privertus), t.y. ši veika yra materialinė, šios veikos inkriminavimui būtina nustatyti padarinius bei priežastinį ryšį tarp kaltininko veiksmų ir žalingų padarinių. Šiuo aspektu BK 191 str. 2 dalyje įtvirtinta autorystės pasisavinimo nusikalstama veika skiriasi nuo BK 191 str. 1 dalies sudėties, kuri formuojama kaip formali nusikalstama veika ir baudžiama jau už pačius veiksmus.

Sprendžiant autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos BK 191 str. 2 dalies prasme baigtumo klausimą, svarbu yra nustatyti momentą, kai autorius pripažinto kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakė autorystės teisės. Bet kokiu atveju yra svarbu ne tikrojo autoriaus netikra valia pripažinti kitą asmenį autoriumi ar atsisakyti autorystės, tačiau šios netikros, neteisėtai išgautos valios išreiškimas, jos įtvirtinimas. Pagal ATGTĮ 14 str. 2 dalį, autorių asmeninės neturtinės teisės neperduodamos kitiems asmenims¹⁸⁸, todėl sprendžiant apie kaltininko tariamos autorystės teisės įtvirtinimą ar tikrojo autoriaus atsisakymą savo autorystės, negalime remtis tradiciniais civilinių teisių

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22/2011

¹⁸⁸ Plačiau: Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. – 37-56 p. – ISBN 978-9955-30-024-3

perleidimo sandoriais – bet koku atveju autorystės atsisakymas, suteikimas, atsisakymas bus neteisėtas, nes šios teisės perleidimo galimybės teisės aktai nenumato. Manytina, kad autorystės pasisavinimo BK 191 str. 2 dalies prasme baigtumui nustatyti pakankamu pagrindu turėtų būti įvairių veiksmų atlikimas bei įvairių dokumentų pasirašymas, kurie atliekami su tikrojo autoriaus neteisėtai išgautu sutikimu, ir iš kurių paprastai tretieji asmenys susidaro įspūdį apie kūrinio autorystės teisės priklausymą vienam ar kitam asmeniui, (autorinės sutartys, bendraautorių sutartys dėl autorinio atlyginimo bei kūrinio naudojimo, iš autorystės teisės kylančių turtinių teisių įgyvendinimui skirtos sutartys, testamentai ir pan., taip pat informacijos apie kūrinio netikrą autorystę nurodymas išleidžiamame ar viešai paskelbiamame kūrinyje įprastu būdu). Manytina, kad šios veikos baigtumui neturi reikšmės, ar kaltininkas pasinaudoja pasisavinta autoryste koku nors būdu ar ne. Tenka pastebėti, kad teismams gali kilti sunkumų nustatant BK 191 str. 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos baigtumą, kai kaltininkas siekia, kad nukentėjusysis atisakytų autorystės teisės, tačiau kartu niekam ši autorystė nėra „perleidžiama“. LR BK komentare nurodoma, kad autorystės teisės atsisakymu turėtų būti laikomi autoriaus veiksmai, kai jis raštu ar kita aiškiai išreikšta forma kaip kūrinio autorių nurodo to kūrinio nesukūrusį asmenį ar asmenų grupę, arba patvirtina, kad jis atsisako būti laikomas kūrinio autoriumi nenurodydamas kūrinio nesukūrusio asmens ar asmenų grupės¹⁸⁹. Manytina, kad autorystės atsisakymas, kai ši teisė niekam „neperleidžiama“, laikomas baigtu, kai dėl kaltininko paveikto tikrojo autoriaus veiksmų yra negalima nustatyti, kad jis yra tikrasis kūrinio autorius, kartu nenurodant jokių duomenų apie kitų asmenų netikrą autorystės teisę šio kūrinio atžvilgiu.

2.1.4. Asmens, padarančio autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką, problema.

Nusikalstamos veikos subjektas

Bendraja prasme BK 191 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką gali padaryti tik pakaltinamas, 16 metų amžiaus sulaukęs fizinis asmuo (BK 13 str.) bei juridinis asmuo (BK 191 str. 3 d.).

Pritartina BK komentare išsakytai nuomonei, kad šios nusikalstamos veikos subjektu gali būti ir autoriaus turtinių teisių paveldėtojas arba autorių neturtinių teisių saugotojas, nuosavybės teisės į kūrinį, kaip materialų objektą, turėtojas, autoriaus neturtinių teisių apsaugą po autoriaus mirties galintis vykdyti autoriaus nurodytas asmuo¹⁹⁰. Be to, kaip jau minėta, kaltininko veiksmų nepateisina ir jo baudžiamosios atsakomybės nepašalina ne tik šių nurodytų subjektų su kūriniumi susijusių teisių turėjimas, bet ir buvimas konkrečiau kūrinio bendraautoriumi su nukentėjusiuoju.

¹⁸⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2009. – 401 p. – ISBN 978-9955-30-054-0

¹⁹⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2009. – 399 p. – ISBN 978-9955-30-054-0

Kaip jau minėta, iki 2004 m. vasario 14 d. įsigaliojusių LR BK pakeitimų¹⁹¹, BK nenumatė juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką. Tai sudarydavo teisėsaugos institucijoms sunkumų tiriant bei nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo. Štai Lietuvos apeliacinis teismas 2003 m. balandžio mėn. 7 d. nutartyje civilinėje byloje konstatavo, kad Kauno apygardos teismas 2002 m. gruodžio 2 d. sprendimu, „remdamasis atsakovo UAB „Sanda“ vadovo E.V.L. parodymais, priėjo išvados, jog atsakovas UAB „Sanda“ tyčia (sąmoningai) programos autoriumi, t.y. autoriaus neturtinių teisių turėtoju, deklaravo trečiuosius asmenis, o ne ieškovą, tuo pažeisdamas ieškovo teisę į autorystę. Tokią išvadą teismas taip pat parėmė baudžiamosios bylos tyrimo medžiaga, kurioje esančiame oficialiame rašytiniame įrodyme – nutarime nutraukti baudžiamąją bylą, konstatuota, jog E.V.L. minėtus veiksmus atliko tyčia, turėdamas tikslą užtikrinti, jog UAB „Sanda“ būtų vieninteliu subjektu, turinčiu teisę platinti programą „Būtent“ ir gauti materialinę naudą <...>. Be to, baudžiamoji byla nutraukta dėl to, kad ginčo kūrinys paskelbtas ne fizinio, o juridinio asmens, t.y. UAB „Sanda“ vardu, tuo tarpu galiojantys įstatymai nenumato juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės, tačiau autoriaus vardo pasisavinimas buvo konstatuotas“¹⁹².

Akivaizdu, kad vienintelė kliūtis apginti pažeistą autorystės teisę šiuo atveju buvo netobula baudžiamųjų įstatymų bazė, nenumačiusi juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės už šią nusikalstamą veiką. Kartu pastebėtina, kaip jau minėta, juridinis asmuo pagal Lietuvos intelektinės nuosavybės teisės doktriną nėra ir negali būti laikomas kūrinio autoriumi, nes kūrinys yra fizinio asmens intelektinės kūrybinės veiklos rezultatas, todėl tais atvejais, kai kūrinį savo vardu išleidžia juridinis asmuo, jis deklaruoja ne savo autorystės teisę į kūrinį, o turtinių teisių, kurias juridinis asmuo gali įgyti įvairias teisės aktų numatytas būdais, turėjimą. Kaip nurodė teismas, juridinio asmens kaltė pasireiškė tuo, kad „UAB „Sanda“ tyčia (sąmoningai) programos autoriumi, t.y. autoriaus neturtinių teisių turėtoju, deklaravo trečiuosius asmenis“. BK 191 str. 1 dalyje nurodoma, kad baudžiamas tik savo vardu kūrinį išleidęs ar viešai paskelbęs asmuo. Todėl tais atvejais, kai BK 191 str. 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką padaro juridinis asmuo, jo baudžiamosios atsakomybės klausimui esminės reikšmės turi tai, ar BK 20 straipsnyje numatytas juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygas bei BK 191 str. 1 dalyje numatytos veikos sudėties požymius atitinkančiais veiksmais sudarytas išpūdis, kad neapibrėžtam visuomenės ratui pateikiamo kūrinio autorius yra ne iš tikro jį sukūręs (arba ne vienintelis jį kūręs) asmuo, o kitas asmuo, nesureikšminant to, kad kaltininkas kūrinį būtinai turi paskelbti savo vardu¹⁹³.

¹⁹¹ 2004 01 29 įstatymu Nr. IX-1992 (nuo 2004 02 14) (Žin., 2004, Nr. 25-760)

¹⁹² Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. balandžio mėn. 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-111

¹⁹³ Plačiau apie juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės koncepcijas žiūrėti: Soloveičikas D. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė (lyginamieji aspektai). Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). – Vilnius, 2005. – 90-134 p.

Šiame kontekste pažymėtina, kad BK 191 str. 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos vykdytoju laikytinas asmuo, pats arba pasitelkęs nepakaltinamus asmenis arba nesulaukusius BK 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis, arba kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti, išleidęs arba viešai paskelbęs svetimą kūrinį savo vardu, o šio straipsnio 2 dalies prasme – privertęs autorių atsisakyti autorystės teisės arba pripažinti kitą asmenį jo sukurto kūrinio autoriumi. Jeigu nusikalstamą veiką padarė keli asmenys kartu, tai kiekvienas iš jų laikomas vykdytoju (bendravykdytoju)“ (BK 24 str. 3 d.). Teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad nėra būtina, kad visus nusikalstamos veikos požymius realizuotų visi nusikalstamos veikos padaryme dalyvaujantys asmenys, o vykdytojais pripažįstami ir tokie asmenys, kurie atlieka tik tam tikrus į nusikalstamos veikos sudėtį įeinančius veiksmus¹⁹⁴. Vadovaujantis šiomis nuostatomis, vykdytoju pagal BK 191 str. 2 dalį bus ir tokie asmenys, kurie tik išreiškė reikalavimą pripažinti kitą asmenį autoriumi, bendraautoriumi arba atsisakyti autorystės, arba žinodami apie bendrininko išreikštą reikalavimą ir siekdami šio reikalavimo įgyvendinimo, pasinaudojo savo tarnybine padėtimi arba panaudojo prieš nukentėjusįjį psichinę prievartą.

Tam tikrų problemų gali kilti sprendžiant vykdytoju – padėjėjo atskyrimo BK 191 str. 1 dalies prasme klausimą. Pagal BK 24 str. 6 dalį, padėjėjas yra asmuo, padėjęs daryti nusikalstamą veiką duodamas patarimus, nurodymus, teikdamas priemones arba šalindamas kliūtis, saugodamas ar pridengdamas kitus bendrininkus, iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltėlių, nusikalstamos veikos darymo įrankius ar priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamu būdu įgytus daiktus, taip pat asmuo iš anksto pažadėjęs realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus. Kaip jau minėta, analizuojant veiksmus, kuriais padaroma ši nusikalstama veika, svetimo kūrinio išleidimu savo vardu laikytina kūrinio pateikimas neapibrėžtam asmenų ratui, pagaminant kūrinio egzempliorius fizine forma, nepriklausomai nuo šios fizinės formos rūšies (popierinė, analoginė, skaitmeninė). Leidybos procese paprastai be autoriaus arba autoriaus turtinių teisių turėtojų dalyvauja ir kiti asmenys – redaktoriai, leidėjai, spaustuvinkai, įvairių intelektinę, techninę, materialaus pobūdžio pagalbą teikiantys asmenys. Tam tikra prasme kaltininkas, kreipdamasis į leidyklą, kad jo vardu būtų išleistas kūrinys, kurio autorius kaltininkas iš tiesų nėra arba yra ne vienintelis kūrinio autorius, prašo kitų asmenų jam padėti padaryti nusikalstamą veiką. Štai N.Bražienė nurodo, kad „*Straipsnių, žinoma, ir kitų tipų mokslinių publikacijų savitumą autorių teisių aspektu lemia tai, kad šių kūrinių originalumas yra tikrinamas iki juos paskelbiant skaitytojui. Visa tikrinimo atsakomybė priskiriama recenzentui ar recenzentams. Kaip teigia M.Stonkienė (Stonkienė, Atkočiūnienė, Matkevičienė, 2009, p.40), recenzentai atlieka kvalifikuotą pirminę mokslinio*

¹⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimo Nr. 49 dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose 15 p. http://www.lat.lt/4_tpbiuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=28527 [žiūrėta 2011-03-07]

kūrinio originalumo patikrą, recenzavimui reiškiami „itin dideli originalumo reikalavimai siejami ne tik su kūrinio raiškos, bet ir su jo turinio originalumu“ (ten pat)¹⁹⁵. Su kitų leidybos procese dalyvaujančių asmenų atsakomybės klausimu teko susidurti ir teismams. Lietuvos apeliacinis teismas, analizuodamas autorystės pasisavinimo atvejį, nurodė, kad leidinį užsakęs ir po užsakymo įvykdymo leidinį platinęs asmuo negali būti laikomas atsakingu už R.S. asmeninių neturtinių autoriaus teisių pažeidimą, nes jis nepasisavino leidinio ir jame esančių teminių žemėlapių autorystės. Tuo tarpu atsakingu už neteisėtą aptariamo kūrinio autorystės pasisavinimą, taip pat tikrųjų autorių vardų nenurodymą pripažintino UAB „Adaksita“, kuri save įvardino 2003 m. leidinio „Druskininkai. Miestas ir apylinkės“, kuriame yra neteisėtai nuplagijuotas teminis žemėlapis, leidėju ir autorių teisių subjektu. Teismas nurodė, kad bet kokio kūrinio leidėjui keliami padidinti rūpestingumo, atsargumo ir apdairumo reikalavimai autorių teisių apsaugos srityje¹⁹⁶.

Nors šie išaiškinimai pateikti nagrinėjant civilinę bylą, susidūrus su tokiomis situacijomis nagrinėjant baudžiamąsias bylas taip pat turi būti vertinama, ar kiti kūrinio išleidime dalyvavę asmenys žinojo apie kūrinio autorystės pasisavinimo atvejį. Sprendžiant apie šių asmenų vaidmenį nusikalstamos veikos padarymo procese, atsižvelgtina į tai, kad tam tikri asmenys – pvz., redaktoriai, susipažįsta su kūrinio ypatingai išsamiai bei turi papildomų žinių, padedančių lengviau nustatyti galimą autorystės pasisavinimą. BK 191 str. 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos sudėtis yra formali, tačiau veiksmai, kuriais kaltininkas atlieka šią nusikalstamą veiką – išleidimas arba viešas paskelbimas, suponuoja tam tikrą procesą, kartais trunkantį pakankamai ilgą laiko tarpą, todėl šio proceso (pvz. leidybos) metu galimas kitų asmenų dalyvavimas, kol sudaromos sąlygos kūrinio pasiekti neapibrėžtą asmenų ratą – kol ši veika baigiama. Pats išleidimas bei viešas paskelbimas yra šios nusikalstamos veikos objektyvusis požymis – pavojinga veika, todėl sudėtinga nustatyti, ar sąmoningai autorystės pasisavinimo nusikalstamoje veikoje dalyvaujantys asmenys, kurie išleidžia kūrinį, jį platina, pateikia neapibrėžtam asmenų ratui, laikytini vykdytojais ar padėjėjais. BK 24 str. 6 dalyje pateikiamas baigtinis sąrašas veikų, dėl kurių asmuo gali būti traukiamas baudžiamojo atsakomybėn kaip padėjėjas. Leidybos procese dalyvaujantys asmenys duoda patarimus, nurodymus, teikia priemones leidinio užsakovui. Manytina, kad leidybos paslaugų teikimas, kai žinoma, jog kaltininko užsakymu leidžiamu kūrinio pažeidžiama nukentėjusiojo asmens autorystės teisė, laikytinas vykdymu BK 191 str. 1 dalies prasme. Tuo tarpu sudarymas sąlygų pačiam kaltininkui pasinaudoti leidybos priemonėmis atitinka padėjėjo atliekamus veiksmus BK 24 str. 6 dalies

¹⁹⁵ Bražienė N. Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai // Jaunųjų mokslininkų darbai. – Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2009. – Nr.4(25), 216-217 p. – ISSN 1648-8776

¹⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gegužės mėn. 2 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-163/2007

prasmė. Žinoma, vienareikšmiško atsakymo į šį klausimą nėra ir negali būti ir, bet kokiu atveju, konkretaus asmens veiksmų teisinį vertinimą atlieka baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas.

Kartu manytina, kad leidybos proceso metu atitinkamiems asmenims įtarus esant daromai autorystės pasisavinimo nusikalstamai veikai ir taip užkirtus kelią kūrinio pateikimui neapibrėžtam asmenų ratui, kaltininko veiksmai turėtų būti kvalifikuojami kaip pasikėsinimas padaryti autorystės pasisavinimą.

2.2. Nusikalstamos veikos subjektyvieji požymiai

Bene daugiausia problemų sprendžiant baudžiamosios atsakomybės taikymo klausimus sukelia subjektyviojo nusikalstamos veikos požymio – kaltės, aiškinimas. Šis požymis įrodinėjamas visose nusikalstamosiose veikose, dažniausiai gynybinės pozicijos remiasi tik šio požymio nebuvimu kaltininko veiksmuose. Ne išimtis iš BK 191 straipsnyje numatyta nusikalstama autorystės pasisavinimo veika.

BK 191 str. 1 dalyje numatyta nusikalstamos veikos sudėtis – formali, todėl baudžiamoji atsakomybė už šią nusikalstamą veiką kyla tik esant tiesioginei kaltininko tyčiai. Tiek apibrėžtai, tiek neapibrėžtai. Šios nusikalstamos veikos atveju kaltės turinys yra toks: *kaltininkas suvokia, kad savo vardu išleidžia arba viešai paskelbia svetimą literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) arba jo dalį, ir nori taip veikti* (BK 15 str. 2 d. 1 p.). Esminis momentas – ar kaltininkas suvokia savo daromų veiksmų faktines aplinkybes bei socialinę reikšmę. Tik esant abiem šiom sąlygom, galima teigti, kad asmuo suvokė savo daromų veiksmų pavojingą pobūdį¹⁹⁷. Tačiau ne visada tai lengva nustatyti.

Kaip jau minėta, ne visi žmogaus intelektualinės kūrybinės veiklos rezultatai laikomi saugotinais pagal BK 191 straipsnį. Literatūroje galima rasti štai tokią poziciją: „Vakarų Europos mokslininkų nuomone, originali informacija (tekstas, lentelė, paveikslas ir kt.), kuri pateikiama penkiuose šešiuose skirtingų autorių šaltiniuose, referuojamose tarptautinėse duomenų bazėse, virsta bendrosiomis žiniomis“¹⁹⁸. Kartu pažymima, kad bendrosios žinios – tai visiems priklausoma informacija, kurios autorystės nieko nebedomina (pvz. vadovėlių turinys)¹⁹⁹. Laikantis tokios pozicijos, darytina išvada, kad naudojant tokią bendromis žiniomis virtusią informaciją nebūtina nurodyti šios informacijos šaltinio, kartu ir autoriaus, o tokiu būdu sudaromos sąlygos pažeisti autorystės teisę bei save pateikti kaip šių žinių autorių. Iš esmės ar informacija laikytina bendromis žiniomis priklauso nuo šias žinias vertinančio asmens subjektyvaus suvokimo. Vienam tam tikra informacija gali būti daugybę kartų girdėta, referuota, tuo tarpu kitam asmeniui ji gali atrodyti kaip naujas, originalus intelektualinės kūrybinės veiklos rezultatas. Pastebėtina, kad

¹⁹⁷ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius: Justitia, 2006. – 344 p. ISBN 9955-616-19-9

¹⁹⁸ Bražienė N. Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai // Jaunųjų mokslininkų darbai. – Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2009. – Nr.4(25), 217 p. – ISSN 1648-8776

¹⁹⁹ Ten pat.

mokymo sistema paremta autoritetingu, kompetentingu akademinės visuomenės asmenų darbų studijavimu, šių asmenų padarytų išvadų analize, išmokimu. Nors tai priklauso nuo kiekvieno asmens mokymosi stiliaus, tačiau ilgainiui tam tikrą mokslo sritį studijuojančio asmens mąstyme „įauga“ tam tikros toje konkrečioje mokslo srityje naudojamos ir tam tikru metu visuotinai pripažįstamos akademinės „klišės“, tam tikros konstrukcijos, kurios naudojamos ne viename akademiniam leidinyje, studijų programose, dažnai kartojamos analizuojant vieną ar kitą temą. Galų gale įsisavinus šias žinias ir pradėjus „gaminti“ savo intelektualinės kūrybinės veiklos rezultatus, susiduriama su tam tikra užprogramuota „problema“ – asmuo nesuvokdamas šias klišes naudoja savo darbuose, išsireiškimuose, dažnai net pačiam asmeniui sunku pasakyti, ar tam tikri sakiniai, konstrukcijos yra jo paties intelektinės veiklos rezultatas ar išmoktas, gerai įsisavintas kitų asmenų intelektinės kūrybinės veiklos rezultatas.

Taip pat aktualus atsitiktinis „autorystės pasisavinimas“. Intelektinės nuosavybės teisėje minimos kūrybinių kategorijos, į kuriuos autorių teisės yra ribojamos: kai idėja ir jos išraiška sutampa (vienintelė galima kūrinio išraiška); *scenes-a-faire* (kelios galimos išraiškos, ribojamos racionalumo, funkcionalumo ar kitų objektyvių kriterijų)²⁰⁰. Pirmosios grupės kūriniai nesaugomi kaip originalūs kūrybinės veiklos rezultatai, nes keli atskirai veikiantys asmenys, pasieks tokį pat rezultatą, o tai, kaip minėta, neatitinka kūrybinių, į kuriuos pagal BK 191 straipsnį saugoma autorystės teisė, sampratos. Antrajai grupei kūrybinių priklauso kūriniai, kai atskirai veikiantys asmenys dažniausiai pasirenka tam tikrą panašią kūrinio išraiškos formą (pastatų fotografijos, istoriniams įvykiams aprašyti naudojamos išraiškos ir pan.)²⁰¹. Tokie kūriniai turi tarpusavyje nemažai panašumų, todėl gali sudaryti autorystės pasisavinimo įspūdį.

Tokiais atvejais, analizuojant kaltininko psichinį santykį su nusikalstama veika, teismai turi ypatingai išsamiai išsiaiškinti, kodėl kaltininkas pasirinko būtent tokią kūrinio išraiškos formą. Jeigu konkrečios kūrinio išraiškos formos pasirinkimą determinavo objektyvios aplinkybės, vargu ar bus galima kalbėti apie asmens baudžiamąją atsakomybę pagal BK 191 straipsnį. Mokslinėje literatūroje (Bražienė N., 2009) taip pat galime rasti siūlymą naudoti tokį būdą, siekiant atskirti, ar kūrinys gali būti konkretaus autoriaus kūrybinės intelektinės veiklos rezultatas ar ne. Teigiama, kad „dauguma pseudoautorių labai lengva nustatyti peržiūrėjus publikacijų sąrašus – neižvelgsi jokių mokslinių interesų kryptių, net sąsajų, nes kiekvienas straipsnis vis iš kitos srities parašytas“²⁰². Su tokiu siūlymu galima sutikti tuo aspektu, kad teismui, nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo bei siekiant nustatyti, ar kaltininkas atliko autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką, analizuojant kaltininko kaltės turinį neišvengiamai

²⁰⁰ Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 155 p. – ISBN 978-9955-18-173-6

²⁰¹ Ten pat.

²⁰² Bražienė N. Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai // Jaunųjų mokslininkų darbai. – Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2009. – Nr.4(25), 216 p. – ISSN 1648-8776

tenka vertinti, ar asmuo galėjo tokį kūrinį sukurti pats, ar jis turėjo tam intelektualinių kūrybinių sugebėjimų, ar jam nėra svetima kūrinyje atsispindinti informacija, jos pateikimo forma, išraiška ir pan.

Štai Kauno apygardos teismas, nagrinėdamas autorystės pasisavinimo nusikalstamą veiką, ir sprenddamas kaltininko kaltės klausimą nurodė, kad kaltininkas „*savo parengtose temose panaudojo svetimo kūrinio dalis, nenurodė jų tikrųjų autorių, ir suprato, jog viešai paskelbus jo parengtas temas jis bus nurodytas kaip jų autorius, teksto kūrėjas. Nuteistasis V.Š. yra aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintis, pakaltinamas asmuo ir be abejonės puikiai suvokė, kad įvardindamas save rengėju, nenurodydamas panaudoto svetimo kūrinio dalių autorių ir literatūros šaltinio, jis pasisavina svetimą kūrinį.*

Literatūros šaltiniai, panaudotų kūrinių dalių autoriai nenurodyti ir parengtose mokymo modulio temose. Atsižvelgiant į tai, kad V.Š. aktyviai dalyvavo mokymo modulio rengimo projekte, pats rengė mokymo modulio temas, turėjo visas galimybes literatūros šaltinių sąrašą, jei toksai buvo, pateikti bylos tyrimo ir nagrinėjimo metu.

V.Š. veiką gynėjas apeliaciniame skunde bando pateisinti teiginiu, kad svetimos kūrinio dalys buvo panaudotos mokymo tikslais. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 22 str. 1 d. yra aiškiai nurodyta, kad be kūrinio autoriaus ar kito šio kūrinio autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo kūrinį ar jo dalis galima naudoti, tačiau būtina nurodyti, jei tai įmanoma, naudojamą šaltinį ir autoriaus vardą. Ši įstatymo nuostata įpareigoja nurodyti autorių ir panaudotą šaltinį net jei svetimas kūrinys buvo panaudotas mokslo tikslais, neleidžia svetimo kūrinio ar jo dalies paskelbti savo vardu. Neįmanoma nurodyti kūrinio autorių ar naudojamą šaltinį, kai jis nežinomas. Šiuo atveju V.Š. panaudojo žinomų autorių kūrinio dalis, literatūros šaltinis taip pat buvo žinomas, todėl privalėjo juos nurodyti parengtose mokymo modulio temose. V.Š. turėjo aiškią pareigą nurodyti panaudoto svetimo kūrinio dalių autorius ir iš kokio šaltinio jie paimti“²⁰³.

Taigi, šioje baudžiamojoje byloje teismas, sprenddamas kaltės klausimą, vertino, ar kaltininkas suvokė savo veiksmų pobūdį, o išvadą, kad šis suvokimas buvo, grindė individualiomis kaltininko savybėmis („aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintis, pakaltinamas asmuo“), taip pat atmetė kaltininko versiją, motyvuodamas tuo, kad kūrinio naudojimas nenurodant tikrojo autoriaus yra pateisinamas tik tada, kai tokiu būdu naudojant kūrinį yra laikomasi kitų teisės aktų reikalavimų. Subjektyvus kaltininko savo veiksmų vertinimas, sprendžiant iš teismo argumentų, neturi reikšmės baudžiamosios teisės klausimui šiuo aspektu. Tokiai teismų praktikai pritaria.

²⁰³ Kauno apygardos teismo 2010 m. lapkričio mėn. 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr.1A-363-81-2010

BK 191 str. 2 dalyje numatyta nusikalstama veika formuluojama kaip materialinė, todėl kaltininko psichinis santykis su veika yra kitoks, nei jau aptartas šio straipsnio 1 dalyje. Šios nusikalstamos veikos kaltės požymio turinys: *kaltininkas suvokia, kad naudodamasis savo tarnybos padėtimi arba naudodamas psichinę prievartą daro neteisėtą poveikį tikrajam literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autoriui, numato, kad dėl šio kaltininko poveikio nukentėjęsysis pripažins kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakys autorystės teisės, ir šių padarinių nori* (BK 15 str. 2 d. 2 p.). Padarinių norėjimas gali būti konkretizuotas arba ne, kaltininkas gali sąmoningai siekti šių padarinių arba juos numatydamas, gali būti šių padarinių atsiradimui abejingas, todėl BK 191 str. 2 dalyje numatyta nusikalstama veika gali būti padaroma tiek tiesiogine (apibrėžta ir neapibrėžta), tiek netiesiogine tyčia.

Nagrinėjamos BK 191 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos kontekste aktualus yra šios veikos atribojimas nuo BK 294 straipsnyje numatytos savavaldžiavimo nusikalstamos veikos. Šių veikų atribojimo klausimas neatsitiktinai analizuojamas kartu su subjektyviaisiais nusikalstamos veikos požymiais. Vienas pagrindinių šių nusikalstamų veikų skirtumų – skirtingas kaltininko psichinis santykis su daromais veiksmais. Paaiškėjus, kad kaltininkas, atlikęs BK 191 str. 1 ar 2 dalyje numatytus veiksmus, nesilaikydamas įstatymų nustatytos tvarkos vykdė ginčijamą arba pripažįstamą, bet nerealizuotą savo ar kito asmens tikrą ar tariamą teisę, ir visai nesiekė pasisavinti kito asmens autorystės teisės į kūrinį, konstatuotina, kad asmuo atliko ne autorystės pasisavinimo, bet savavaldžiavimo veiksmus. Jeigu šiais veiksmais nebuvo padaryta didelės žalos asmens teisėms ar teisėtiems interesams, tokie veiksmai kvalifikuotini pagal ATPK 188 straipsnį kaip administracinės teisės pažeidimas. Tačiau kaltininkui tokiomis pačiomis sąlygomis atlikus BK 191 str. 2 dalyje numatytus veiksmus panaudojant psichinę prievartą, jo veiksmai kvalifikuojami pagal BK 294 str. 2 dalį, nepriklausomai nuo kilusių padarinių, nes kvalifikuota savavaldžiavimo sudėtis nenumato didelės žalos požymio, o kvalifikuojantis požymis – psichinės prievartos panaudojimas, yra pakankamas pagrindas inkriminuoti šią nusikalstamą veiką kaltininkui. Apie tikros, tariamos, ginčijamos kaltininko teisės egzistavimą sprendžiama pagal civilinės teisės, intelektinės nuosavybės teisės nuostatas, remiamasi ir šiame darbe jau aptartomis nuostatomis, pagal kurias nustatoma, ar nukentėjęs asmuo turi autorystės teisę į konkretų kūrinį, ar kūrinys yra saugotinas ir kt.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Tarptautinių bei Europos Sąjungos teisės aktų gausa rodo intelektinės nuosavybės apsaugos aktualumą tarptautiniu lygiu. Nors absoliuti dauguma teisės aktų yra skirti civilinės bei administracinės teisės priemonėms intelektinės nuosavybės apsaugos srityje, valstybėms paliekama plati pasirinkimo teisė, koku mastu ir kokias teisinės apsaugos priemones taikyti konkrečioms intelektinės nuosavybės objektams. Taip pat valstybės yra laisvos pasirinkti atskirų intelektinės nuosavybės objektų teisinės apsaugos režimą, priskiriant juos autorių teisių bei gretutinių teisių objektams arba pramoninės nuosavybės teisių objektams. Tačiau šis valstybių pasirinkimas neturi ir negali turėti tiesioginės lemiamos reikšmės šių intelektinės nuosavybės objektų apsaugai pagal BK 191 straipsnio nuostatas.

2. Remiantis baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą raida Lietuvoje, BK 191 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos objektu yra intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl intelektinės nuosavybės kūrėjų asmeninės neturtinės – autorystės teisės, kuri apima tiek intelektinės nuosavybės siaurąją prasme, tiek pramoninės nuosavybės objektų, kurie atitinka originalumo, kūrybiškumo bei objektyvios išraiškos kriterijus, kūrėjų teisę vadintis intelektinės nuosavybės kūriniu autoriumi.

3. Siekiant išvengti galimo gynybos manipuliavimo baudžiamosiose bylose, kai teigiama, neva kaltininkas padarė ne BK 191 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką, o ATPK 214¹⁰ straipsnyje numatytą administracinį pažeidimą, kuris neva numato administracinę atsakomybę ir už autorystės pasisavinimą, būtina akcentuoti, kad asmuo administracinę atsakomybę pagal ATPK 214¹⁰ traukiamas tada, kai jis nesilaiko teisės normų nustatytos tvarkos, kurios turėtų būti laikomasi viešai atliekant, atgaminant, viešai paskelbiant literatūros, mokslo ar meno kūrinius (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jų dalis – šia veika kaltininkas nesisavina autorystės teisės į neteisėtai neapibrėžtam asmenų ratui pateikiamą kūrinių. Tuo tarpu baudžiamosios atsakomybės pagal BK 191 str. 1 d. taikymo pagrindinė sąlyga yra ta, kad asmuo sąmoningai nenurodydamas tikrojo kūrinio autoriaus, savo vardu pateikia jį neapibrėžtam asmenų ratui.

4. BK 191 str. 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos dalyku laikytinas bet koks originalumo, kūrybiškumo bei objektyvios formos reikalavimus atitinkantis fizinių asmenų intelektinės kūrybinės veiklos rezultatas, nepriklausomai nuo to, kokios – autorių ar pramoninės nuosavybės, teisės objektu jis laikomas pagal nacionalinės teisės normas. Kūrinių originalumo, kūrybiškumo bei išreiškimo objektyvia forma kriterijai aiškintini pagal intelektinės nuosavybės teisės nuostatas. Taip pat pagal BK 191 straipsnį tokie kūriniai saugomi nepriklausomai nuo to, ar jie priskiriami literatūros, mokslo ar meno sričiai, ar ne.

5. BK 191 str. 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos dalyku laikytina tik autorystės teisė, kuri pripažįstama visiems intelektualinės kūrybinės veiklos rezultatų BK 191 str. 1 dalies prasme kūrėjams. Privertimas pripažinti kitam asmeniui kitas intelektualinės nuosavybės kūrėjų turtines bei (arba) neturtines teises ir (arba) nuo jų atsisakyti, užtraukia kaltininkui atsakomybę pagal kitus BK specialiosios dalies straipsnius, civilinės ar administracinės teisės normas.

6. Išleidimu BK 191 str. 1 dalies prasme laikytinas kūrinio pateikimas neapibrėžtam asmenų ratui, pagaminant kūrinio egzempliorius fizine forma, nepriklausomai nuo šios fizinės formos rūšies (popierinė, analoginė, skaitmeninė), o viešu paskelbimu – kūrinio pateikimas neapibrėžtam asmenų ratui nematerialia forma. Abi pavojingos veikos laikomos padarytomis nepriklausomai nuo to, ar su neapibrėžtam asmenų ratui pateiktu kūriniu faktiškai susipažino nors vienas trečias asmuo, ar ne, ir laikomos baigtomis nuo momento, kai kūrinys tapo prieinamas neapibrėžtam asmenų ratui.

7. Pasinaudojimas tarnybos padėtimi pagal BK 191 str. 2 dalį – įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas siekiant priversti autorių atsisakyti autorystės teisės. Tarp nukentėjusiojo bei kaltininko gali būti tiek administraciniai santykiai apskritai, tiek valstybės tarnybos santykiai, tiek darbo santykiai. Pasinaudojimas tarnybine padėtimi nagrinėjamos nusikalstamos veikos kontekste turi būti esminis – dėl to, kad kaltininkas pasinaudoja savo tarnybine padėtimi, nukentėjęs autorius pasielgia taip, kaip nori kaltininkas. Aiškinant psichinės prievartos požymį autorystės pasisavinimo nusikalstamoje veikoje, turi būti vadovaujama teismų praktikoje nagrinėjant kitas nusikalstamas veikas suformuota šio požymio samprata – t.y. pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo atsirastų tam tikros neigiamos pasekmės.

8. Autorystės pasisavinimas BK 191 str. 2 dalies prasme laikomas baigtu, kai su tikrojo autoriaus neteisėtai išgautu sutikimu pasirašomi dokumentai ar atliekami kitokie veiksmai, iš kurių tretieji asmenys susidaro įspūdį apie kūrinio autorystės teisės priklausymą vienam ar kitam asmeniui. Veikos baigtumui neturi reikšmės, ar kaltininkas pasinaudoja pasisavinta autoryste koku nors būdu, ar ne. Autorystės atsisakymas laikomas baigtu, kai dėl kaltininko paveikto tikrojo autoriaus veiksmų yra negalima nustatyti, kad jis yra tikrasis kūrinio autorius, kartu nenurodant jokių duomenų apie kitų asmenų netikrą autorystės teisę šio kūrinio atžvilgiu.

9. Nors Lietuvos Respublikos intelektualinės nuosavybės teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad juridiniai asmenys negali būti autorių neturtinių teisių – tame tarpe ir autorystės teisės, subjektais, pagal BK 191 straipsnį turėtų būti ginama ir juridinių asmenų autorystės teisė, jeigu šie juridiniai asmenys autorystės teisę įgijo pagal savo šalies nacionalinę teisę.

10. Kai BK 191 str. 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką padaro juridinis asmuo, jo baudžiamosios atsakomybės klausimui esminės reikšmės turi tai, ar BK 20 straipsnyje numatytas juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygas bei BK 191 str. 1 dalyje numatytos veikos sudėties požymius atitinkančiais veiksmais sudarytas įspūdis, kad neapibrėžtam visuomenės ratui pateikiamo kūrinio autorius yra ne iš tikro jį sukūręs (arba ne vienintelis jį kūręs) asmuo, o kitas asmuo, nesureikšminant to, kad kaltininkas kūrinį būtinai turi paskelbti savo vardu, nes pagal Lietuvos Respublikos įstatymus juridiniams asmenims autorystės teisė nėra pripažįstama.

11. Vykdytoju pagal BK 191 str. 2 dalį turi būti laikomi ir tokie asmenys, kurie tik išreiškė reikalavimą pripažinti kitą asmenį autoriumi, bendraautoriumi arba atsisakyti autorystės, arba žinodami apie bendrininko išreikštą reikalavimą ir siekdami šio reikalavimo įgyvendinimo, pasinaudojo savo tarnybine padėtimi arba panaudojo prieš nukentėjusįjį psichinę prievartą.

12. Leidybos paslaugų teikimas, kai žinoma, jog kaltininko užsakymu leidžiamu kūriniu pažeidžiama nukentėjusiojo asmens autorystės teisė, laikytinas vykdymu BK 191 str. 1 dalies prasme. Tuo tarpu asmens, tik sudarančio sąlygas pačiam kaltininkui pasinaudoti leidybos priemonėmis, veiksmai vertintini kaip padėjėjo.

13. Kūrinių, į kuriuos pasisavinama autorystė, rūšies nurodymas BK 191 straipsnyje suponuoja siauresnes BK 191 straipsnio taikymo ribas, dėl ko (vien todėl, kad valstybė pasirinko atskirų intelektualės nuosavybės objektų apsaugą pagal pramoninės nuosavybės, o ne autorių, teisės nuostatas) nepagrįstai iš baudžiamosios teisės apsaugos eliminuojami kai kurie intelektualės kūrybinės veiklos rezultatai. Dėl šios priežasties svarstyтина galimybė atsisakyti BK 191 straipsnyje naudojamos formuluotės „*literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) arba jo dalį*“. Manytina, kad teismams, nagrinėjant nusikalstamas veikas pagal BK 191 straipsnį bei sprendžiant dėl konkretaus kūrinio saugotinumą pagal BK 191 straipsnį, pakaktų vadovautis intelektualės nuosavybės teisės doktrinos pateikiamais kūrinio originalumo, kūrybiškumo bei objektyvios išraiškos kriterijais.

14. Darbo hipotezė, kad baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje yra pakankamas ir užtikrina autorystės teisės apsaugą, nepasitvirtino, nes šiame teisiniame reglamentavime esama nemažai spragų bei neaiškumų, sudarančių prielaidas eliminuoti dalį intelektualės nuosavybės kūrėjų iš baudžiamosios teisės garantuojamos autorystės teisės apsaugos mechanizmo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Tarptautiniai teisės aktai:

1. Berno konvencija „Dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos“. Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-988;
2. Konvencija „Dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo“. Valstybės žinios, 1999, Nr. 82-2416;
3. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620;
4. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis. Valstybės žinios, 2001, Nr. 32-1060;
5. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis. Valstybės žinios, 2000, Nr. 95-2970;
6. Sutartis „Dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba“. Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620;
7. Tarptautinė konvencija "Dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos". Valstybės žinios, 1999, Nr. 11-249;
8. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497.

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 93/83/EEB 1993 m. rugsėjo 27 d. „Dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo“.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1993:248:0015:025:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26];
2. 96/9/EB 1996 m. kovo 11 d. „Dėl duomenų bazių teisinės apsaugos“.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0009:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26];
3. 2001/29/EB 2001 m. gegužės 22 d. „Dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo“.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:167:0010:01:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26];
4. 2001/84/EB 2001 m. rugsėjo 27 d. „Dėl originalaus meno kūrinio perpardavimo teisės autoriaus naudai“.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0084:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-26];
5. 2004/48/EB 2004 m. balandžio 29 d. „Dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo“.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:17:02:32004L0048:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26];
6. 2006/115/EB 2006 m. gruodžio 12 d. dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:376:0028:0035:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26];
7. 2006/116/EB 2006 m. gruodžio 12 d. „Dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų“.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:372:0012:0018:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26];
8. 2009/24/EB 2009 m. balandžio 23 d. „Dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos“.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:111:0016:0022:LT:PDF> [žiūrėta 2011-02-26];

9. Generalinės advokatės Verica Trstenjak 2010 m. gegužės 11 d. išvada byloje Nr. C-467/08 *Sociedad General de Autores y Editores (SGAE) prieš Padawan S.L.*
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008C0467:LT:HTML> [žiūrėta 2011-02-18].

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014;
2. Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas, Valstybės žinios, 2004, Nr. 111-4123;
3. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Aktuali redakcija. Valstybės žinios, 2010, Nr. 157-7968;
4. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Aktuali redakcija nuo 2000-12-21 iki 2001-02-28. Valstybės žinios, 2000, Nr. 113-3610;
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas su vėlesniais pakeitimais bei papildymais. Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4973;
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 198(1) ir 198(2) straipsniais įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 25-760;
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 170(1) straipsniu įstatymas. Valstybės žinios, 2009, Nr. 87-3663;
8. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4970;
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas su vėlesniais pakeitimais bei papildymais. Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341, Nr. 46;
10. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas su vėlesniais pakeitimais bei papildymais. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262;
11. Lietuvos Respublikos 1961 m. baudžiamasis kodeksas su pakeitimais ir papildymais. Valstybės žinios, 1961, Nr. 18-147;
12. Lietuvos Respublikos 1964 m. civilinis kodeksas su pakeitimais ir papildymais. Valstybės žinios, 1964, Nr.19-138;
13. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Valstybės žinios. Nr. IX-1355, 2003, Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125;
14. Lietuvos Respublikos Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1947), Baigiamojo dokumento, išreiškiančio daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus, sutarties dėl civilinės aviacijos orlaivių prekybos, Lietuvos prisijungimo prie Marakešo sutarties, įsteigiančios Pasaulio prekybos organizaciją, protokolo, Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Meksikos Valstijų supratimo memorandumo dėl geografinių nuorodų apsaugos ir Darbo grupės dėl Lietuvos stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją ataskaitos ratifikavimo įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1619;
15. Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4980;
16. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos ratifikavimo“. Valstybės žinios, 1996, Nr. 55-1291;
17. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutarties ratifikavimo“. Valstybės žinios, 2001, Nr. 32-1056;
18. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutarties ratifikavimo“. Valstybės žinios, 2000, Nr. 95-2967;

19. Lietuvos Respublikos kompiuterių programų ir duomenų bazių teisinės apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, 1996-02-28, Nr. 18-456;
20. Lietuvos Respublikos Konvencijos „Dėl fonogramų gamintojų apsaugos nuo neteisėto jų fonogramų kopijavimo ratifikavimo“ įstatymas. Valstybės žinios, 1999-10-01, Nr. 82-2410;
21. Lietuvos Respublikos meno kūrėjų ir jų organizacijų įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 153-5573;
22. Lietuvos Respublikos puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, 1998, Nr. 59-1655;
23. Lietuvos Respublikos tarptautinės Romos konvencijos dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos ratifikavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 11-236;
24. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 60-1948;
25. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 71-1706;
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. liepos 29 d. nutarimas Nr. 677 „Dėl prisijungimo prie 1886 metų Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos“. Valstybės žinios, 1994, Nr. 60-1198;
27. LR Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr.1176 patvirtinta autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo strategija. http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/lt/lt014lt.pdf [žiūrėta 2011-03-14].

Teisės aktų projektai bei kiti susiję dokumentai:

1. Autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarka, patvirtinta LR Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 12 d. nutarimu Nr. 1018 „Dėl autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarkos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2003, Nr. 80-3655;
2. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas. http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_1?p_id=2274 [žiūrėta 2011-02-14];
3. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto bazinio poveikio vertinimo pažyma. http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_1?p_id=2279 [žiūrėta 2011-02-14];
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=317915&p_daug=2 [žiūrėta 2011-02-19];
5. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2008-04-17 išvada Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui Nr. XP-3008. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=318321 [žiūrėta 2011-02-19];
6. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės departamento 1999 m. gegužės 3 d. išvada Nr. P-1354(4). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=79380 [žiūrėta 2011-03-04];
7. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir Teisėtvarokos komiteto 2001 m. liepos 4 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10), 259(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto (IXP-233(2))“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=141207 [žiūrėta 2011-02-19];
8. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir Teisėtvarokos komiteto 2009 m. balandžio 15 d. išvados Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 192 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui (Nr. XP-3008). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=341347 [žiūrėta 2011-02-19].

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimai:

1. 1995 m. spalio 17 LR Konstitucinio Teismo nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių" 7 straipsnio ketvirtosios dalies ir 12 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. <http://www.lrkt.lt/dokumentai/1995/n511017a.htm>;

2. 2000 m. liepos 5 d. LR Konstitucinio Teismo nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21410 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2000/n000705.htm>;
3. 2011 m. sausio 6 d. LR Konstitucinio Teismo nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (1999 m. gegužės 18 d. redakcija) 67 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2011/n110106.htm>.

Lietuvos Respublika teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio mėn. 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-48/2007;
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004;
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio mėn. 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-48/2007;
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-238/2007;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30/2008;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22/2011;
9. Lietuvos apeliacinio teismo 1999 m. gruodžio mėn. 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-363;
10. Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. balandžio mėn. 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-111;
11. Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. gegužės mėn. 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-105;
12. Lietuvos apeliacinio teismo 2003 m. kovo mėn. 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-106;
13. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. lapkričio mėn. 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-361;
14. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gegužės mėn. 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-163/2007;
15. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugsėjo mėn. 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-373/2007;
16. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-363-81-2010.

Kitų valstybių teisės aktai bei teismų praktika:

1. Austrijos Respublikos Autorių teisių įstatymas. <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848> [žiūrėta 2011-02-27];
2. Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Rusijos Federacijos teisės aktų internetinė duomenų bazė. <http://graph.garant.ru> [žiūrėta 2011-02-23];
3. Šveicarijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=171396 [žiūrėta 2011-02-27];
4. Vokietijos Federacinės Respublikos Autorių teisių įstatymas. <http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/index.html#BJNR012730965BJNE004700315> [žiūrėta 2011-02-27];
5. 2007 m. balandžio 26 d. Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenumo nutarimas Nr.14 dėl baudžiamųjų bylų dėl intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų apibendrinimo. http://www.vsrp.ru/Show_pdf.php?Id=6535 [žiūrėta 2011-03-10];
6. Austrijos Aukščiausiojo Teismo 2000-09-13 sprendimas Nr.4Ob223/00y https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20000913_OGH002_00400B00223_00Y0000_000 [žiūrėta 2011-03-02];

7. Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 2003-06-26 sprendimas Nr.I ZR 176/01
<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=7892147cb2542b0b56682257b180cc50&nr=26713&pos=7&anz=8&Blank=1.pdf> [žiūrėta 2011-03-04];
8. Austrijos Aukščiausiojo Teismo 2003-12-16 sprendimas Nr. 4Ob221/03h
http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Justiz/JJT_20031216_OGH0002_0040OB00221_03H0000_000/JJT_20031216_OGH0002_0040OB00221_03H0000_000.pdf [žiūrėta 2011-03-02];
9. Austrijos Aukščiausiojo Teismo 2007-09-04 sprendimas Nr.4Ob62/07g
http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20070904_OGH0002_0040OB00062_07G0000_000 [žiūrėta 2011-03-04].

Specialioji literatūra:

1. Antanaitienė M.V. ir Naujokas R. Praktinis įvadas į intelektinę nuosavybę: antrasis papildytas leidimas. – Vilnius: Lietuvos technikos biblioteka, 2004. – ISBN 9986-746-25-6;
2. Birštonas R. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2010. – ISBN 978-9955-30-077-9;
3. Bražienė N. Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai // Jaunųjų mokslininkų darbai. – Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2009. – Nr.4(25), 216-217 p. – ISSN 1648-8776;
4. Didysis lietuvių kalbos žodynas. Kompiuterinis variantas. – Lietuvių kalbos institutas.
5. Johannes Wessels. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – ISBN 9955-501-43-X;
6. Kasperavičius P. ir Uzolas R.V. Intelektinės nuosavybės pagrindai. – Šiauliai: VšĮ „Šiaulių universiteto leidykla“, 2005. – ISBN 9986-38-610-1;
7. Kiškis M. Intelektinės nuosavybės elektroninėje erdvėje ypatumai ir teisinis reglamentavimas. – Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2009. – Nr. 71, 41-52 p. – ISSN 1392-1274;
8. Kiškis M. Intelektinės nuosavybės teisių doktrinos // Teisė. – Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2009. – Nr. 73, 24-37 p. – ISSN 1392-1274;
9. Kiškis M. Tarptautinio intelektinės nuosavybės piratavimo prevencija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2000. – ISBN 9955-442-27-1;
10. Laurinavičius A. Intelektinės nuosavybės apsauga tarptautinėje prekyboje. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. – ISBN 978-9955-19-133-9;
11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. – Vilnius: VĮ „Registru centras“, 2009. – ISBN 978-9955-30-054-0;
12. Mickienė L. Autorių teisės pramoninės nuosavybės teisėje // Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje. – Vilnius: 2001. – ISBN 9955-419-11-3;
13. Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Pirmas tomas. – Vilnius: Justitia, 2008. – ISBN 978-9955-616-46-7;
14. Mizaras V. Autorių teisė: monografija. Antras tomas. – Vilnius: Justitia, 2009. – ISBN 978-9955-616-69-2;
15. Mizaras V. Teisė į intelektinę nuosavybę žmogaus teisių sistemoje // Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas: mokslinės konferencijos medžiaga. – Vilnius: Justitia, 2001. – 114-128 p. – ISBN 9986-567-51-3;
16. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius: Justitia, 2006. – ISBN 9955-616-19-9;
17. Soloveičikas D. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė (lyginamieji aspektai). Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). – Vilnius, 2005;
18. Usonienė J. Autorių teisių perdavimo ypatybės. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. – ISBN 978-9955-30-024-3;

19. Usonienė J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai // Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos. Pranešimų rinkinys. – Vilnius: Eugrimas, 2004. – 45-56 p. – ISBN 9955-501-87-1;
20. Užsienio šalių konstitucijos, Lietuvos teisės universitetas, Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004. – ISBN 9955-563-70-2;
21. Vileita A. LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. – Vilnius. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2000. – ISBN 9986-39-159-8;
22. Žilinskas V.J. ir kt. Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga: vadovėlis aukštosioms mokykloms. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – ISBN 978-9955-18-173-6.

Statistiniai duomenys:

LR vidaus reikalų ministerijos: Informatikos ir ryšių departamentas: Statistika

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml [žiūrėta 2011-03-09].

Gerbauskas K. Baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą / Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. L. Pakštaitis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2011. – 79 p.

ANOTACIJA

Šiame darbe analizuojamas baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje doktrininio bei teisminiu praktiniu aspektais. Pirmojoje darbo dalyje bendrai apžvelgiamas autorystės teisės apsaugos teisinis reglamentavimas tarptautiniu, Europos Sąjungos bei nacionaliniu lygmenimis, atkreipiant dėmesį į svarbiausius intelektinės nuosavybės apsaugos srityje taikomus teisės aktus, nagrinėjamai temai aktualiausias šių teisės aktų nuostatas, jų reikšmę nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo bei teisinio reglamentavimo tendencijas. Antrojoje darbo dalyje gilinamasi į konkrečius autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos sudėties požymius, išryškinant problemų bei diskusijų keliančius nagrinėjamos veikos požymius, jų turinį, daugiausia dėmesio skiriant autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos objekto (vertybės), dalyko pavojingos veikos, pavojingos veikos padarymo būdų, kaltės požymiams, nukentėjusiojo bei nusikalstamos veikos subjekto kategorijoms.

Raktiniai žodžiai: *autorystės teisė, išleidimas, kūrinys, originalumas, kūrybiškumas, objektyvi išraiška, autorystės pasisavinimas, viešas paskelbimas.*

Gerbauskas K. Strafrechtliche Verantwortlichkeit wegen der Aneignung der Urheberschaft/ Abschlußarbeit des Masterstudiums in der Strafrecht und Kriminologie. Leiter Doz. Dr. L.Pakštaitis. – Vilnius: Mykolas-Romeris-Universität, Rechtswissenschaftliche Fakultät, 2011. – 79 S.

ERLÄUTERUNG

In dieser Arbeit wird gesetzliche Regelung des Strafrechts wegen der Aneignung der Urheberschaft in der Republik Litauen unter dogmatischen und gerichtlich-praktischen Aspekten analysiert. In dem ersten Teil der Arbeit wird ein Gesamtüberblick über die Regelung des Urheberrechtsschutzes auf der internationalen, europäischen und nationalen Ebene, unter Berücksichtigung der wichtigsten anwendbaren Rechtsvorschriften für den Schutz des geistigen Eigentums, der für das bearbeitete Thema aktuellen Bestimmungen, ihrer Bedeutung in dem Strafverfahren wegen der Aneignung der Urheberschaft und der Tendenzen der gesetzlichen Regelung, beschaffen. In dem zweiten Teil wird in die konkreten Tatbestandsmerkmale der strafbaren Handlungen der Aneignung der Urheberschaft vertieft, während die Merkmale der Straftat, ihr Inhalt, die die Probleme und Diskussionen hervorrufen, hervorgehoben werden, in dem die größte Aufmerksamkeit dem Gegenstand (Wert) der Straftat der Aneignung der Urheberschaft, gefährlicher Straftat, der Art der Straftaten, den Schuldmerkmalen, den Kategorien des Opfers und dem Subjekt des Verbrechens, gewidmet wird.

Stichwörter: *Urheberrecht, Veröffentlichung, Werk, Eigenartigkeit, Kreativität, objektive Expression, Aneignung der Urheberschaft, öffentliche Ankündigung.*

Gerbauskas K. Baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą / Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. L. Pakštaitis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2011. – 79 p.

SANTRAUKA

Auganti intelektinės nuosavybės svarba šiandienos visuomenėje skatina valstybes imtis įvairių teisinių priemonių, sukuriant intelektinės nuosavybės teisinės apsaugos mechanizmą. Nors Lietuvoje galioja daug tarptautinių, Europos Sąjungos bei nacionalinių teisės aktų intelektinės nuosavybės apsaugos srityje, tenka pastebėti, kad teismams santykinai retai tenka nagrinėti bylas, kuriose asmenys kaltinami BK 191 straipsnyje numatytos veikos padarymu. Kartu didesnio dėmesio šiai nusikalstamai veikai pasigendama ir akademinėje visuomenėje, todėl galima teigti, kad ši nusikalstama veika yra mažai nagrinėta tiek doktrininio, tiek praktinio lygiu. Tačiau viešojoje erdvėje pasirodanti vis nauja informacija apie autorystės pasisavinimo atvejus patvirtina, kad autorystės teisės apsauga išlieka aktuali. Tokia situacija labiau rodo šios nusikalstamos veikos latentškumą, nei retumą, o vykstantys socialiniai procesai duoda pagrindo tikėtis, kad netolimoje ateityje Lietuvos visuomenės pakantumas bei abejingumas intelektinės nuosavybės pažeidimams mažės, kartu skatindamas vis daugiau asmenų kreiptis dėl savo pažeistų intelektinės nuosavybės teisių gynimo baudžiamojo proceso tvarka.

Šio darbo tikslas – įvertinti baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą teisinį reglamentavimą Lietuvos Respublikoje doktrininio bei teisminiu praktiniu aspektais. Darbe apžvelgiama autorystės apsauga Lietuvoje nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu, analizuojama autorystės pasisavinimo veika doktrininio bei teisminiu praktiniu aspektais.

Darbas susideda iš dviejų pagrindinių dalių. Pirmojoje dalyje apžvelgiamas autorystės teisės apsaugos teisinis reglamentavimas tarptautiniu, Europos Sąjungos bei nacionaliniu lygmenimis. Atkreipiamas dėmesys į svarbiausius intelektinės nuosavybės apsaugos srityje taikomus teisės aktus, nagrinėjami temai aktualiausias šių teisės aktų nuostatas, jų reikšmę nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl autorystės pasisavinimo bei teisinio reglamentavimo tendencijas. Taip pat aptariama Lietuvos baudžiamosios teisės raida autorystės pasisavinimo srityje, istoriniai šios nusikalstamos veikos aspektai, pateikiamos rekomendacijos dėl baudžiamosios bei administracinės atsakomybių atribojimo.

Antrojoje darbo dalyje gilinamasi į konkrečius autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos sudėties požymius, išryškinant problemų bei diskusijų keliančius nagrinėjamos veikos požymius, jų turinį. Daugiausia dėmesio skiriama autorystės pasisavinimo nusikalstamos veikos objekto (vertybės) požymiui, siekiant atskleisti BK 191 straipsnio taikymo ribas. Taip pat plačiai analizuojama nusikalstamos veikos

dalyko požymis: atskleidžiami kūrinio, kaip BK 191 str. 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos dalyko, kriterijai, jų turinys bei autorystės teisės, kaip BK 191 str. 2 dalyje numatytos veikos dalyko, samprata. Pateikiama išleidimo bei viešo paskelbimo, taip pat privertimo pavojingų veikų samprata, atkreipiamas dėmesys į juridinio asmens, kaip nukentėjusiojo bei nusikalstamos veikos subjekto problematiką, kaltininko psichinio santykio su nusikalstama veika specifika.

Taip pat autorius akcentuoja būtinybę išplėsti BK 191 straipsnio taikymo ribas, plečiamai aiškinant kai kuriuos nusikalstamos veikos sudėties požymius. Priešingu atveju dalies intelektualinės nuosavybės kūrėjų autorystės teisė nepagrįstai netektų baudžiamosios teisinės apsaugos.

Darbe, pasitelkiant sisteminės bei lyginamosios analizės, gramatinį-loginį bei apibendrinimo metodus, analizuojami Lietuvos baudžiamosios teisės, civilinės teisės bei intelektualinės nuosavybės teisės doktrinos atstovų monografijos, straipsniai, publikacijos, remiamasi Lietuvos bei užsienio valstybių teismų praktika autorystės pasisavinimo bylose, kartu atkreipiamas dėmesys į aktualią teismų suformuotą praktiką, nagrinėjant bylas dėl nusikalstamų veikų nuosavybei, valstybės tarnybai bei viešiesiems interesams ir kt.

Gerbauskas K. Strafrechtliche Verantwortlichkeit wegen der Aneignung der Urheberschaft/
Abschlußarbeit des Masterstudiums in der Strafrecht und Kriminologie. Leiter Doz. Dr. L.Pakštaitis. –
Vilnius: Mykolas-Romeris-Universität, Rechtswissenschaftliche Fakultät, 2011. – 79 S.

ZUSAMMENFASSUNG

Die wachsende Bedeutung des geistigen Eigentums in der heutigen Gesellschaft fördert die Staaten an verschiedene gesetzliche Maßnahmen zu ergreifen, um ein Mechanismus für den Rechtsschutz des geistigen Eigentums zu schaffen. Obwohl in Litauen viele internationale, europäische und nationale Rechtsvorschriften für den Schutz des geistigen Eigentums gültig sind, muß man feststellen, daß im Gericht relativ selten solche Sachen, in denen die Personen wegen der in dem SGB Artikel 191 vorgesehenen Tat beschuldigt sind, verfahren werden. Man vermißt auch grössere Aufmerksamkeit von der Seite der akademischen Gesellschaft für diese Straftat, darum kann man behaupten, dass diese Straftaten sehr wenig in der dogmatischen als auch in der praktischen Ebene behandelt sind. Aber die in der Öffentlichkeit immer wieder erscheinenden Informationen über die Fälle der Aneignung der Urheberschaft bestätigen, dass Schutz des Urheberrechts aktuell bleibt. Solche Situation zeigt mehr auf die Latenz solcher Straftat als auf die Seltenheit, und die laufenden sozialen Prozesse lassen vermuten, dass in der nahen Zukunft Toleranz und Gleichgültigkeit der Gesellschaft Litauens wegen der Verletzung des Rechts des geistigen Eigentums sich vermindern wird und dadurch werden sich mehrere Personen wegen der Verteidigung ihrer verletzten Rechte des geistigen Eigentums zum Gericht wenden.

Das Ziel dieser Arbeit ist Beurteilung der gesetzlichen Regelung der strafrechtlichen Verantwortlichkeit wegen der Aneignung der Urheberschaft in der Republik Litauen unter den dogmatischen und praktischen Aspekten. In der Arbeit ist ein Überblick über Urheberschaftsschutz in Litauen auf nationaler und internationaler Ebene gemacht, die Tat der Aneignung der Urheberschaft unter den dogmatischen und praktischen Aspekten analysiert.

Die Arbeit besteht aus zwei Hauptteilen. In dem ersten Teil ist ein Überblick über die Regelung des Urheberrechtsschutzes auf der internationalen, europäischen und nationalen Ebene geschaffen. Man wendet Aufmerksamkeit den wichtigsten anwendbaren Rechtsvorschriften des Schutzes des geistigen Eigentums, den für das bearbeitete Thema aktuellen Bestimmungen, ihrer Bedeutung in dem Strafverfahren wegen der Aneignung der Urheberschaft und den Tendenzen der gesetzlichen Regelung. Hier sind auch die Entwicklung des Strafrechts auf dem Gebiet der Aneignung der Urheberschaft, die

historischen Aspekten dieser Straftaten und die Empfehlungen für die strafrechtlichen und verwaltungsrechtlichen Haftungsbeschränkungen behandelt.

In dem zweiten Teil der Arbeit vertieft man sich in die konkreten Merkmale des Straftatbestandes der Aneignung der Urheberschaft, indem man die Merkmale der Straftat, ihren Inhalt, die die Probleme und Diskussionen hervorrufen, hervorhebt. Die größte Aufmerksamkeit wird den Merkmalen der strafbaren Handlungen der Aneignung der Urheberschaft des Gegenstandes (Wertes), mit dem Ziel den Anwendungsbereich des Artikels 191 des SGB zu erschließen, gewidmet. Auch werden hier Merkmale der Straftates umfassend analysiert: es werden die Kriterien des Werkes, als des Gegenstandes der Straftat im SGB Artikel 191, Teil 1, ihr Inhalt und Urheberrechte als Auffassung der im SGB Artikel 191, Teil 2 vorgesehenen Straftat, gezeigt.

Es wird auch die Auffassung der Herausgebung und Veröffentlichung, als auch der Nötigung zu gefährlichen Taten mitgeteilt, die Aufmerksamkeit dem Problem der juristischen Person, als dem Opfer und dem Subjekt der Straftat, der Besonderheit des psychologischen Verhältnisses mit der Straftat gewidmet.

Der Autor betont auch die Notwendigkeit der Erweiterung der Anwendungsgrenzen des Artikels 191 des SGB mit weitgehender Interpretation einiger Straftatmerkmalen. Andernfalls bleibt ein Teil des Urheberrechts der Schaffenden des geistigen Eigentums unvernünftig ohne Schutz des Strafrechts.

In der Abschlußarbeit werden mit Hilfe einer systematischen und vergleichenden Analyse, grammatisch-logischen und Verallgemeinerungsmethoden die Monographien der Vertreter der Doktrin des Strafrechts, Zivilrechts und des Rechts des geistigen Eigentums, die Artikel, Veröffentlichungen hinsichtlich der Gerichtspraxis Litauens und anderen Staaten in den Sachen der Aneignung der Urheberschaft analysiert, auch wird die Aufmerksamkeit auf das entstandene aktuelle Gerichtspraxis, bei dem Gerichtsverfahren wegen der Eigentumsdelikte, Staatsdienst und öffentlichen Interessen usw. gelenkt.